

BÖRZSÖNYI HELYKÖN

Irodalmi, művészeti, természetbarát folyóirat

VIII. évfolyam 4. szám, 2013. április

"Áldjon meg az Isten mindenkit, aki az áldatlan magyar ugart tördeli."

B. Tóth Klára: Tájlétra

Tartalom:

3. o.: Órhajóim: 14. szonett; (Ketykó István szonett-koszorújának utolsó darabja)
4.-17. o.: A Börzsöny-vidék természeti képe II. : Vidékünk természetföldrajza; (dr. Koczó József képes helytörténeti írása)
18. o.: Igaz tükör; (Kő-Szabó Imre írása)
20. o.: Jászboldogháza; Anyám; Varázslat; (Farmosi László versei)
22. o.: Isten árnyékában; (Csáky Károly verse)
24.-25. o.: Magyarország – ez itt a XXI. Század; Alszik a kisfiam; (Kiss-Simon Miklós versei)
26.-27. o.: Falucskában; Panel; (Pongrácz Ágnes versei)
28.-31. o.: Átjáróház; (Kovács T. István írása)
32.-40. o.: Munkaterápián: IV. rész; (Handó Péter disztópikus naplója részletekben)
42.-43. o.: Anyám kegyképe előtt; 44 évesen; (Vasi Ferenc Zoltán versei)
44.45. o.: Ámin? Nem lesz úgy; (Bozgor Elian írása)
46. o.: Állok az időfolyam partján; (Börzsönyi Erika verse)
48.-50. o.: Különleges olvasmányaim: Utazás Bürokranéziában; (Kovács T. István írása)
52.-55. o.: Bemutatjuk: B. Tóth Klára restaurátor, festő, költő;
56. o.: Te... ember; (Székács László verse)
58. o.: Anya; (Végh Tamás verse)
59. o.: Napnyugta előtt; (H. Túri Klára verse)
60. o.: Tanítva szeretni; (Dobrosi Andrea verse)
61. o.: Amit szeretsz, azon keresztül ismerd meg a világot; (Hörömpő Gergely verse)
62. o.: Megszentelt sátor; (B. Tóth Klára verse)
63. o.: Az új hajnal hírnöke; (Elbert Anita verse)
64. o.: Egyre feljebb; Emlékképed; Eltűnt múltban; Gólyalábon; (Horváth Ödön versei)
65.-66. o.: Külvárosi fagyalt; (Pribojszky Mátyás írása)
68.-71. o.: Álmok; (Szájbely Zsolt írása)
72.-87. o.: Ipolydamásd szakrális emlékei; (Csáky Károly képes helytörténeti írása)
88.-91. o. Pályázat;
92. o.: Programajánló;
93. o.: Felhívás;
94.-95. o.: Könyvajánló;
96.-98. o.: Beszámoló: Spangár-díj 2013.;
99. o.: Impresszum;

E havi számunkat a Budapesten élő és alkotó **B. Tóth Klára** festményeinek képeivel díszítettük. Köszönet a képek közlési jogáért! A Szerk.

KETTKÓ ISTVÁN

Ő r h a j ó i m

Szonettek édesanyám emlékére

14. szonett

Éltem már harminc évet - belátom :
benne zengett legszebben az ének
elment - csillagsugarát kezének
félszegen őrzöm, féltve vigyázom.

perelte többször álmai hegyét
az örökös csúcsra tekintgetett
 eget-földet felszántott, bevetett -
könnyeiért növekvő gaz, szemét

így jutott - nekem adott fényeit
visszakapta kamattal - már tudom ,
nevem szőnyegként terült az úton

hozta suhanó sereg éveit
lobogva égett erős vállakon - - -
fényesen repült - égi szárnyakon ...

(1976- 1978)

Dr. KOCZÓ JÓZSEF

A Börzsöny-vidék természeti képe II.

Vidékünk természetföldrajza

Domborzat

Az Északi-középhegység az ország legváltozatosabb felépítésű, legszínesebb középhegységi tája. Valóban nem is külön tájegység, hanem az Északi-Kárpátok déli peremtájrészlete, amely észak felé az országhatáron túl is folytatódik. A geográfus megállapításához hozzáfűzhetjük: a táj földtörténetét, természetföldrajzát az elmúlt évtizedekben általában úgy tárgyalták a szakirodalomban, mintha a jelenlegi országhatárnál nemcsak a gazdaság- és településföldrajz, hanem a *természet* is véget érne.

A tájtagolás problémájával a 2001-ben Szegeden tartott Földrajzi Konferencián Hevesi Attila, a Miskolci Egyetem tanszékvezető egyetemi docense is foglalkozott *A Kárpát-medence és a Kárpátok természetföldrajzi tájtagolásáról* címmel tartott előadásában. Kifejtette többek közt, hogy indokoltnak tartja a fogalomhasználatban a szakmai következetesség betartását a *Kárpátok* és *Kárpát-medence* kifejezések esetében. A Kárpát-medence nyugati medencetagjának elnevezésében Prinz Gyula nyomán (1926) legmegfelelőbb névnek a *Győri-medence* elnevezést tartja. A táj természetesen nem ér véget a Dunánál, a magyar-szlovák határnál, hanem túlnyúlik azon.

Ami a teljes *Győri/Pannon-medence* további tagolását illeti, azt az ausztriai és szlovákiai rendszerezést is fölhasználva végezte el. A Győri-medence (a Kisalföld medencéje, Kisalföldi – medence) tájtagolásában vizsgált vidékünk elnevezései:

12. **Honti-félmedence** (Hontianská kotlina) mely az a) Ipolymenti-hátságra (Ipeľská pahorkatina) és b) Alsó-Ipolymentére (Dolnoipeľská niva) tagolható. Kistájunk nyugaton a Nyitra-Barsi-halomvidékkel (Podunajská pahorkatina-východná čas•), míg közvetlenül a Garammenti-hátsággal (Pohronská pahorkatina) határos. Délen a Burda, keleten a Börzsöny, északon a Jávoros/Osztrovszki hegység határolja.

Hevesi Attila besorolásában a Kárpátokhoz tartozó *Mátraerdőnek* – az Északnyugati-Kárpátok részének – legnyugatibb tája a **Börzsöny-vidék**. Északon, északkeleten és keleten a Nógrádi-medence, délkeleten a Cserhát-vidék, délen a Duna határolja. A Helembai-hegység (Burda) vagy: Kovácspataki-hegyek (Kováčovské kopce) – mely az Ipoly jobb partján található – ugyancsak a Börzsöny-vidék része.

A Mátraerdő határon inneni részének részletes tájtagolását a geográfus így rendszerezi: 1. Börzsöny-vidék. 1. 1. Börzsöny; 1. 1. 1. Magas-Börzsöny; 1. 1. 2. Márianosztrai-medence, 1. 1. 3. Kóspallagi-medence, 1. 1. 4. Szokolyai-medence; 1. 2. Börzsönyi-Ipolymente; 1. 3. Börzsönyi-Dunakanyar.

A továbbiakban vizsgált környezetünk felszínének tájtagolásában elsősorban a **Honti-medence (Alsó-Ipolymente, Ipolymenti-hátság)**, a **Börzsöny-vidék (Börzsöny hegység)** és a **Helembai-hegység (Burda)** földrajzi neveket használjuk.

Honti-medence

Keskeny, csúcsára állított háromszöggént a Győri/Pannon-medence peremtája. Északról a Selmeci-hegység, keletről a Korponai-fennsík és a Börzsöny, délről a Helembai-hegység fogja közre. Nyugat felé azonban szinte nyitott, csupán az Ipolymenti-hátság 200-290 méter magasságig emelkedő halom- és dombsorozata választja el a Garam-völgytől. A háromszög „alsó” csúcsát a Leléd–Ipolydamásdi-szoros képezi, ahol az Ipoly áttöri a Börzsöny–Helembai-hegységet.

11. A Nógrádi- és a Honti-medence határán: Drégelypalánk és Ipolyhídvég (a szerző felvétele)

A hátság és a medence felszínének javát – az Ipoly árterétől eltekintve – főleg márgás, homokos, homokköves tengeri üledékek hordozzák. Belsejének tengerszint feletti magassága 110-200 m. Az Ipoly, a Börzsöny és a Korponai-fennsík között Ipolyságnál érkezik át ide a Nógrádi-medencéből. Itt veszi föl alsó folyásának legfontosabb mellékvizeit, majd délnek fordulva kanyarog a Leléd – Ipolydamásdi-szorosig, amelyen át fölgyorsulva kilép a Honti-félmedencéből.

12. A Honti-medence Ipolypásztó alatt (a szerző felvétele)

Alsó-Ipolymente/Dolnoipel'ská niva

A Vepor-hegység délkeleti lejtőjén 1000 m körüli tengerszint feletti magasságban eredő Ipoly 254 km-es futás után Szobnál ömlik a Dunába. *Vízgyűjtőterülete* 5108 km² (más adatok szerint 5151 km²), melynek közel kétharmada esik Szlovákiára, valamivel több, mint egyharmada (1518 km²) Magyarország területére. Fő *vízválasztója* magyar területen a Börzsönyön, a Cserháton és a Karancson halad keresztül. Az alsó szakasz szlovákiai vízválasztója nyugaton az alig 200 m-t meghaladó Ipolymenti-hátságon fut végig a Helembai-hegységig.

A meglehetősen nagy esésű szlovákiai szakasz után Ipolytarnócnál Magyarország területére érkező folyó esése lecsökken, de még így is jelentős: a torkolatig átlagosan 0,35 m/km. *Vízhozama* viszont csekély, mert vízgyűjtő területe is kicsi, és csapadékban sem gazdag. Drégelypalánknál mért adatok szerint m³/s-ban megadott vízhozama legkisebb vízállásnál 0,8; közepes vízállásnál 18,0; legnagyobb vízállásnál 365, míg Letkésnél legkisebb vízállásnál 1,5; közepesnél 25,4; legnagyobbánál 280.

Az **Ipoly-völgy** homokos-kavicsos üledékekkel borított, egymáshoz keskeny szűkületekkel kapcsolódó medencék sorozata. A völgy magyarországi szakasza lényegében több, fiatalon megsüllyedt és feltöltődött völgyszakasz összekapcsolódása révén alakult ki. Mivel peremterületeitől többnyire éles felszíni formával különül el, egészében inkább völgymedencének tekinthető, melynek egyik fő jellemzője, hogy a pleisztocén korban lezajlott szakaszos bevágódás eredményeképpen többszintes teraszrendszer övezi.

Az Ipoly magyarországi *folyásvidéke* három nagy szakaszra tagolható: Ipolytarnóctól Szécsényig, Szécsénytől Drégelypalánkig, Drégelypalánktól a torkolatig. Minket elsősorban a harmadik szakasz érdekel. Drégelypalánktól a torkolatig terjedő szakaszon a folyó a Börzsöny lábainál kanyarog, és szakaszos bevágódása során itt végig többszintes teraszrendszert alakított ki. A folyó futását fiatal szerkezeti vonalak is befolyásolják, különösen Vámosmikolától északra, ahol az Ipoly vízszintje fölött alig egy méterrel több helyen is olyan kavicsréteg települ a partfalban, amely anyagi összetételét, koptatottságát és átlagos méretét tekintve teljesen különbözik az Ipoly üledékeitől.

Perőcsény, Kemence és Bernecebaráti térségében széles, jól fejlett, az ártérig nyúló harmadidőszaki (pliocén) hegyláb felszínnek alakultak ki. A folyó oldalazó eróziójával közvetlenül e szinteket alámosva tárja fel a hegyláb felszín kavicsait. A negyedidőszak (pleisztocén) teraszai azonban általában hiányoznak, csak Tésa környékén lelhetők fel. Parassapuszta és Tésa között a folyó hosszú szakaszon teljes egészében Szlovákiában fut.

Vámosmikolától délre, Letkésig terjedően található az egész völgy legszebben fejlett teraszrendszere. Az alsóbb szinteken, több helyen kavics és folyóvízi homok jelzi a párkánysíkokat.

Ipolymenti-hátság/Ipel'ska pahorkatina

Szlovákiában a Kisalföldhöz tartozó tájegység, a Dunamenti-alföld északkeleti peremén, a Pannon-medence és a Kárpátok találkozásánál fekszik. Az Alsó-Ipoly mente falvai – Pereszlény és Ipolyság-Homok városrész kivételével – az Ipoly jobb oldalán helyezkednek el. Határuk kettős tagoltságú: keleti részük az Ipoly árteréhez (Alsó-Ipolymente), nyugatra eső felük a dombvidékhez, az Ipolymenti-hátsághoz tartozik. A nyugati részen túl egy másik folyó, a Garam (Hron) és a Szikince (Sikenica) vízgyűjtő területe található. A dombvidék több pontjának tengerszint feletti magassága meghaladja a 200 m-t. A domboldalak termékenységét jelentősen befolyásolja a tájolásuk. A vizsgált területen a domboldalak többsége déli, délkeleti tájolású, ami azt jelenti, hogy a Nap erőteljesen sugároz ebbe az irányba.

Ipolyszakállós egykori krónikása a következőként határolta a dombvidéket: az Alsó-Ipoly völgyének nyugati részén a Garam-Ipolyközi földhát húzódik, mely a bái völgyteknőnél kezdődik, délnek tart, és Garamkövesd határában ér véget.

Börzsöny hegység

Az Alsó-Ipoly völgye fölét a Börzsöny andezit vulkánja magasodik. Az Északi-középhegység (Mátraerdő) nyugati része, az ország harmadik legmagasabb (Csóványos 939 m), viszonylag kis, 600 km² területű hegysége.

13-14. Az Ipolymenti-hátság Ipolyszalkánál és Ipolypásztó Ipolybél között (a szerző felvétele)

Jó két évszázada Vályi András professzor úr így mutatta be országleíró munkájában hegységünket:

„**BÖRSÖNYI HEGYEK.** Hont Vármegyében, hosszasan nyúló bértzek, mellyek e' Vármegyét dél felől békerítik; régen híres értz bányák voltak benne; már ma kevesebb. A' közép, és leg nagyobb része e' bértzeknek Magosfának nevezetik, korán bélepi a' hó, és sokáig áll rajta. Alsób bértzein pedig sok gyümölcstösök vagynak, és kevés szőlő hegyek is... /ezekhez/ számláltathatnak a' Perötsényi, Kementzei, Drégelyi, Maróthi (?), és Szakolai hegyek, mellyek között magosan áll az úgy nevezett Magosfa hegye, minthogy tetetejéről tiszta időben mind a' Szepesi, mind pedig a' Karpát, és a' Nyitrai fejér hegyek is szemléltethetnek, mellyekhez Zebegény hegye is számlálható.”

Lényeges kérdés, hogy hol húzódik a hegység határa. Nagy József közelmúltban megjelent munkájában így határolja le a mai Börzsönyt:

- a Duna mentén Verőce és Szob között a vasútvonal;
- az Ipoly-völgy irányába Szobtól Lelédi-majorig az országút, majd a hegylábak és az Ipoly-völgy síkjának találkozási vonala. Vagyis: észak felé haladva Liliompuszta, Széppatakpuszta, ipolytölgyesi pincék, Ganádi-szőlőhegy, Górh-hegy lába, Magas-part, Tilalmas-árok, /az egykori/ Börzsöny turistaház (ún. Vilma-csárda – K. J.), Bogár-hegy nyugati lába vonal, majd a peröcsényi bekötőúttól Bernecebarátiig ismét az országút jelenti a határt;
- északon Bernecebarátitól Parassapusztáig a hegylábak és az Ipoly-völgy homoktalajú síkjának találkozási vonala, majd Parassapusztától Drégelypalánkig ismét az országút határol;
- a hegység keleti, a Nógrádi-medencével közös természetes határa elmosódó; szerzőnk itt a 2-es út, drégelypalánki Felső-hegy, Hévíz-patak-völgy, vasútvonal, Drégelyvár vasúti megállóhely, Szomolyapuszta, Úr-hegy, diósjenői vasútállomás vonal mentét; majd Diósjenőtől délre a Csikó-berek, nógrádi Török-hegy, Madarász-hegy, Rác-hegy, Hosszú-bérc gerince, a Les-völgyet keresztezve a Nagy-Hársas-hegy keleti lejtője, Szendehely, Katalinpuszta, Fenyves-hegy, Fenyves-hegy vasúti megállóhely, Verőce vonalat tekinti határnak.

Láng Sándor földrajztudós az 1950-es években megjelent monográfiájában a mai Börzsöny **négy kistáját** különböztette meg.

15. A főgerinc részlete a Salgóvárról (a szerző felvétele)

A **Központi-Börzsöny** /másként *Magas-Börzsöny*/ a nagy kaldera peremét és külső lejtőit foglalja magába. Legjobban ez a terület őrizte meg eredeti vulkáni formáját. A hegység magját a 12 km hosszú, nagyjából észak–déli irányú Godóvár (574 m), (Miklós-tető (724 m), Magosfa (916 m), Csóványos (938 m), Nagy-Hideg-hegy (864 m) és Nagyinóc (826 m) főgerinc képezi, mely egyben a hegység vízválasztója is.

A főgerinc Godóvár – Csóványos – Nagy-Hideg-hegy vonulattal nyugati irányban szemben húzódik, szintén a Magas-Börzsönyhöz tartozó, 8 km hosszúságú, Jancsi-hegy (586 m), Holló-kő (685 m), Várbükk (743 m) által körülhatárolt gerinc Magyarország egyik legszebb völgykatlanát övezi. A mély völgyek közötti hegyhátak csúcsai mintegy 300 m-rel alacsonyabbak a katlant körülzáró csúcsoknál, többek között ez a magyarázata a Börzsöny páratlan tájképi szépségének.

16. A mellékgerinc a Csóványosról (a szerző felvétele)

Ha a Csóványos csúcsáról körbetekintünk, jól látható, hogy a Börzsöny önálló csúcsok rendszeréből áll, nincs fennsíkja. A csúcsokból kiinduló fő- és szerteágazó mellékgerincek, meg a V-alakú szűk völgyek sokasága szinte elkápráztatja a szemet. A főgerincet a mélyre bevágódott patak völgyek erősen és helyenként igen meredek sziklás lejtőkkel tagolták fel, a gerincen járónak az a benyomása, mintha magasabb hegységben járna. A főgerincből a mély V-alakú, nyáron haragoszöld színű völgyek között oldalgerincek, bércek ereszkednek alá, amelyekről 600-700 m magas csúcsok emelkednek ki.

Az alapkőzet szinte mindenütt andezit és andezittufa és -breccsa, kevesebb dácit. Csak a peremhegyeken található kis kiterjedésben lajtamészkö és jégkori vályogtakaró.

17. Lábunk alatt völgyek, bércek és erdőrengeteg (a szerző felvétele)

18. Az Északi-Börzsöny a Drégelyvártól (a szerző felvétele)

Az **Északi-Börzsöny** (másként *Börzsönylába*), valamint a Magas-Börzsöny nyugati és keleti szegélye tagolt, dombvidéki táj. A Magas-Börzsönyt a Csóványos keleti oldalában eredő Kemence-patak völgye választja el az Északi-Börzsönytől. Az Északi-Börzsöny a hegység legszebben tönkösödött, 200-660 m magas része. Észak felé közeledve válik fokozatosan alacsonyabbá. Egymástól eléggé eltérő felépítésű hegycsoportokból áll, melynek tagjai a Kámor (661 m), Kőember (609 m), Bugyihó (663 m), a Nagy-völgytől északra a Karajsó (524 m), Várhegy (444 m), Dobogó-hegy (429 m). A miocén vulkanizmust megelőző üledékek (homok, agyag) a Honti-szakadéokban és Parassapusztánál mutatkoznak.

Délnyugati-Börzsöny vagy *Nyugat-Börzsöny* határa: északkelet felől a Nagybörzsönyt Kóspallaggal összekötő Hosszú-völgy, délkelet felől a Kóspallag – Márianosztra – Szob vonal, nyugatról az Ipoly. Az Ipoly völgye választja el a hasonló földtani felépítésű Helembai-hegységtől. A Délnyugati-Börzsöny magassága 140 – 600 m között váltakozik, legmagasabb csúcsa a Nagy-Sas-hegy (608 m). A kistáj képét meghatározzák az egykori vulkáni magmakamrákból, hasadékkitöltésekből kipreparálódott, kúp alakú, többnyire vörös amfibol andezitből és agglomerátumból felépülő hegyek, mint a Nagy-Koppány (548 m), Kis- és Nagy-Sas-hegy, Só-hegy (584 m). Ilyen hegyek övezik a Márianosztrai-félmedencét is: a kettős csúcsú Nagy-Galla (479 m), Zuvár (313 m) Varjú-hegy (440 m), illetve Nagy-Koppány, Vastag-hegy (497 m), Kopasz-hegy (508 m). Az Ipoly menti hegylábakon előfordul lajtamészko és löszlerakódás.

19. A Nagy-Galla kettős kúpja Szalka határából (a szerző felvétele)

A **Déli-Börzsönyt** (a visegrádi Dunaszoros környékét), az úgynevezett *Börzsönyalját* nyugaton a Bőszobi- és Medresz-patak, északon a kóspallagi és márianosztrai kismedencék, keleten a Katalin-völgy, délen a Duna határolja.

20. A Déli-Börzsöny háttérben a Pilissel Nagy-Hideg-hegyről (a szerző felvétele)

A hegycsoport legmagasabb hegyei a Hegyes-tető (482 m), Szent Mihály-hegy (484 m), illetve a Gál-hegy (373 m). Másutt már gyengén hullámos dombvidéki formakincs jellemzi a tájat. A terület földtani felépítése bonyolult. Andezitek és tufáik, valamint üledékes kőzetek is nagy területeken találhatóak. Zebegény, Nagymaros és Törökmező környékén, továbbá a Kóspallagi- és Szokolyai-medencében elterjedt a lajtamészko. Nagymaroson és a Szent Mihály-hegy Zebegény felőli lábain vastag lösztakaró is megfigyelhető.

21. A Kóspallagi-medence (a szerző felvétele)

Helembai-hegység (Burda)

A Helembai-hegység más néven **Kovácspataki-hegyek** (Kováčovské kopce), Szlovákia legdélibb fekvésű és legalacsonyabb hegysége, sajátos mikroklímával.

A kis területű hegység a Visegrádi-hegységtől északra, a Duna bal partján emelkedik. Délről a Duna, keletről az Ipoly, északról Leléd és Bajta községek, nyugatról Garamkövesd, a Garam és a Bajtai-patak határolja. A Kovács-pataki-hegyek elnevezését a Garamkövesd és Helemba közötti *Kovácspatak* üdülőtelepről kapta. A Burdát az Ipoly elődje, a Selmec- vagy a Búr-patak vágta le a szép Leléd–Ipolydamásd-szorossal a Börzsönyről.

Legnagyobb szélessége 3,5 km, hosszúsága 7,5 km. Andezitsalak-kőből és tufából álló hátai alig kapaszkodnak 350 m fölé. Legmagasabb csúcsa a 395 m magas Keserős-hegy (Kopasz-hegy), mégis jellemző, domináns hegytetőként az ettől kb. 500 m-re északkeletre emelkedő 388 m magas Burdát adják meg a leírások. Garamkövesd fölött a 218 m-es Fekete-hegy magasodik. Keletebbre a Kovácspataki-sziklák láthatóak, ezektől északra emelkedik a Király-hegy (374 m). A Ballag-hegy (272 m) és a Nyerges (268 m) között található a Nagy-völgy. Délen az egykor budapestiek által is kedvelt Kovácspatak felé és a Duna irányában remek sziklafalakkal szakad le. Földtanilag a Börzsönnyel rokon, miocén-kori vulkanikus eredetű andezitből épül fel, amelyet helyenként üledékes kőzetek és lösz borít.

22. A Helembai-hegység északkeleti része a Leléd-Ipolydamásdi-szurdokban (a szerző felvétele)

Kis területe és jelentéktelen magassága ellenére csaknem mindenütt cseres és kocsánytalan tölgyesek borítják, csak délnyugati és délkeleti tövére húzódnak fel Garamkövesd illetve Helemba szőlői.

Éghajlat

A Börzsöny a mérsékeltövi hegyvidéki éghajlat sajátos vonásaival rendelkezik. A hegység szigetszerűen emelkedik ki a környező területek alacsony szintjéből, útjában áll a különböző szeleknek. A hegységen

átkelő légtömegek magasabb szintbe kénytelenek felemelkedni, lehűlnek, gyakran párateltté is válnak, ami a hegység csapadékosabb jellegét biztosítja. A legtöbb a pára a déli, délnyugati és nyugati szelekkel érkezik, az északi, északkeleti szelek szárazak, mert a Kárpátokon keresztül fönjelleggel érkeznek. A legtöbb, gyors időjárás-változást a nyugatias szelek és a nyugatról érkező idegen eredetű légtömegek okozzák.

A természeti tényezők – a domborzat, a kőzetminőség, az éghajlat, a vízrajz, a természetes növénytakaró és a talaj – kölcsönhatása a Börzsönyben is jól tanulmányozható. A domborzat nagyobb vonalú egységei – a völgyek és a hegyvonulatok – az éghajlati sajátosságokat nagyobb területeken befolyásolják, alakítják (mezoklimatikus hatás). A domborzat kisformái, a változatos kőzetminőség és talaj, valamint a növénytakaró (magas növésű szálerdők, alacsony, sűrű cserjések, füves tisztások, sziklás területek) már tarka mikroklimatikus, kis területre jellemző sajátos éghajlati mozaikokra bontják a hegységet.

A Börzsöny térbeli elhelyezkedése – hirtelen kiemelkedése egy viszonylag alacsony térszínből, a paradús felhőket hordozó nyugati szelekre merőleges, azokat magasra kényszerítő főgerince – illetve mélyen bevágódott szűk völgyeinek mikroklimatikus hatása, zárt erdőtakaróval való borítottsága mind olyan tényező, mely a hegység éghajlatában tükröződik. A hőmérséklet és a csapadékmennyiség arányosan csökken, illetve emelkedik, igazodva a tengerszint feletti magassághoz.

A Központi-Börzsöny klímája a legmagasabb részeken határozottan hegyvidéki (montán) jelleget mutat, 6-7 °C évi középhőmérséklettel, 800-900 mm körüli éves csapadékkal. A csapadék évszaki eloszlása, a hegység zártsága, a téli, illetve a fagyos napok viszonylag magas száma együttesen hozzájárul a magasabb részek jó hőmegetartó képességéhez. Magosfa és Nagy-Hideg-hegy északi, meredek lejtői az ország legtartósabban hóval borított területei közé tartoznak. Az évi átlaghőmérséklet lefelé 100 méterenként 0,5-0,6 °C-ot emelkedik.

A napsugárzás átlagos évi mennyisége a szabad látóhatáru magaslatocon mintegy 1950 óra, egyébként inkább 1800-1850 órára tehető, valamivel kevesebb, mint az országos maximum.

A Börzsöny bő csapadékú szigetként emelkedik ki a köröskörül aránylag száraz, alacsony fekvésű környezetéből. A hegység 500 m-nél magasabb részein az évi csapadékösszeg a legtöbb helyen 800 mm vagy annál több lehet. A csapadék maximuma általában májusban hull le. A tél a környező vidéknél nedvesebb. A hegységben a délkeleti és az északi oldalak a legcsapadékosabbak, míg nyugaton aránylag száraz a hegység lába.

Az állomás		Évi csap.	A csapadék havi eloszlása /mm/											
neve	tszfm.		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
Drégelypalánk	129	654	39	35	46	53	73	61	59	61	54	59	59	55
Királyháza	355	851	52	49	61	70	94	77	73	76	70	77	77	75
Bernecebaráti	181	648	38	36	46	53	73	61	59	59	53	59	57	54
Bányapuszta	476	775	45	44	56	64	87	73	70	70	63	71	67	65
Nagybörzsöny	231	596	32	32	42	49	70	60	58	57	50	54	48	44
Letkés	117	567	30	30	40	47	67	57	56	54	48	51	46	41
Börzsönyirtás	425	724	38	39	51	61	85	72	71	68	60	66	59	54
Márianosztra	231	655	35	36	47	56	75	65	63	61	53	61	53	50
Magas-Tax	690	823	48	47	59	68	92	77	74	74	68	76	71	69
Kisinóc	370	737	41	42	53	62	83	71	68	67	60	68	62	60

A Börzsöny csapadékviszonyai 1901-1940 között /LÁNG (1955) 314./

A Délnyugati-Börzsöny valószínűsíthető éves csapadéklaga 600-700 mm lehet, az átlaghőmérséklet 8,5 – 9 °C. A Dél-Börzsöny klímájára jellemző, hogy a hegység többi részénél melegebb, átlagos évi középhőmérséklete 10 °C lehet. Az éves csapadéklaga 600-650 mm körüli.

A Börzsöny-vidék évi átlaghőmérséklete 9,3 °C. A január – 2,4 °C, a július +19 °C, a tavasz és az ősz +7 °C középhőmérsékletű. Az első fagyok általában október első hetében jelentkeznek. A hótakaró első napja október 12-14 körül, utolsó napja április 8-10 körül lehet, vastagsága helyenként az egy m-t is elérheti. Átlagosan évente 100-105 napig borítja hó a hegységet. Nagy-Hideg-hegyen és Kemencén sípálya és -felvonó áll a síelők rendelkezésére.

Az aszálynak a Börzsönyben a nyárutói-őszeleji időszakban van a legnagyobb valószínűsége. 1947. augusztus-szeptember hónapban Nógrád és Berkenye környékén nem esett mérhető csapadék. Ez két hónapnál hosszabb, teljesen száraz időszakot jelent.

Ipolyszakállós éghajlatáról Bálint Júlia helytörténeti munkájában találunk adatokat. A klimatikus viszonyokról közli, hogy a helység a Duna-menti alföldön fekszik, amely a mérsékelt éghajlati övben terül el. Az általa vizsgált terület éghajlatát mérsékelt telek és nyarak, a vegetációs időszakban kb. 1500 óra (!) napsütés jellemzi. Átlagos évi középhőmérséklete 9°C, átlagos évi csapadékmennyisége pedig 600 mm. Az évi átlaghőmérséklet °C-ban az 1931-1960-as időszakban: január: -2,5; február: -0,2; március: +4,3; április: +9,6; május: +15,9; június: +18,3; július: +20,3; augusztus: +19,6; szeptember: +15,8; október: +9,8; november: +7,7; december: +0,4; évi átlaghőmérséklet: 9,6 °C.

A vámosmikolai meteorológiai állomás adatait évtizedeken át Szatmáry István tanár jegyezte fel, melyről helytörténeti krónikájában adott összefoglalást.

Vámosmikolán a napsütéses órák száma (napfénytartam) az 1963-1969 évek átlagában: 2257 óra (!).

Havi átlaghőmérséklet °C-ban ugyancsak ezen évek viszonylatában: januárban -4,7; februárban -0,1; márciusban +3,1; áprilisban +11,1; májusban +15,9; júniusban +19,3; júliusban +20,8; augusztusban +19,2; szeptemberben +16,8; októberben +10,5; novemberben +5,6; decemberben -1,6; évi átlag: 9,6 °C. A legalacsonyabb hőmérsékletet 1968-ban mérték: -27,0 °C, míg a legmagasabbat ugyancsak abban az esztendőben +37 °C-kal, vagyis 64 °C a különbség!

Több mint két évtized csapadékviszonyairól is közöl adatokat:

Év	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Csapadék	525,4	558,8	577,7	653,7	610,5	686,8	756,3	476,5	626	594,8	557,4
Év	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	
Csapadék	655,8	523,6	509,8	544,7	597	728,7	779,8	392,7	518,4	458	

A vámosmikolai megfigyelőállomáson mért évi csapadék mm-ben 1949 – 1969 között / SZATMÁRY (1970) 193./

21 év átlagában évi 587 mm a lehullott eső, hó mennyisége. A 2010-es év viszont minden bizonnyal rekordot döntött az Alsó-Ipolymentén is. Nem hivatalos adat szerint Vámosmikolán 996 mm csapadék hullott!

Vízrajz

A Börzsöny-vidék vízhálózatának kialakulása a pliocén végétől a pleisztocén folyamán történt, amikor a Börzsöny tönkje darabokra törve eltérő magasságba emelkedett. A nagyobb völgyek a különböző vetődésvonalak mentén vágódtak be, ezek tektonikusan előrejelzett völgyek. Keletkeztek azonban tiszta eróziós völgyek is, ezek általában kisebbek, rövidebbek, mint az előbbieik.

A mostani domborzati, éghajlati, növényzeti és talajviszonyok mellett a Börzsöny területén lehulló csapadéknak átlagosan egyötöde folyik le, a többi elpárolog. Legerősebb az erdő növényzetének párologtató hatása, ezen kívül a talaj és a növényzeten fennmaradó csapadékvíz párolgása is számottevő.

A lefolyásra kerülő víznek csak kis hányada ered forrásokból, legnagyobb része hóolvadásból vagy záporokból származik.

A hegység kis kiterjedése, erőteljes tagoltsága és középhegységi jellege miatt a lefolyó víz mennyisége aránylag kevés, a hegység patakjai rövidek és vízhozamuk kicsi. Az esetleges árhullámok tartóssága a rövid mederszakaszok és a nagy esés miatt nagyon korlátozott.

Az 1999-es esztendő azonban emlékezetes marad az itt élő emberek számára! Június 22-én ugyanis a

Börzsönyben hullott nagy mennyiségű eső úgy megduzzasztotta a hegyi patakokat, hogy az Alsó-Ipoly-völgy néhány településén katasztrófahelyzet alakult ki. 2010 ugyancsak a csapadékos esztendőkhöz tartozik. A hegyi patakok ismét próbára tették az itt lakókat: Nagybörzsönyben és Vámosmikolán a Börzsönyi-patak mellett három alkalommal kellett homokzsákokkal védekezni a lezúduló víz ellen.

Felszín alatti vizek:

A talajvíz szerepe a Börzsöny magasabb részein alárendelt, talajvízről csak az áradmányos, hordalékos talajú völgypászták mentén beszélhetünk, így az Ipoly-völgyben, a Kóspallagi- és a Márianosztrai-medencében.

Rétegvíz csak a hegységperem üledékes kőzetű dombvidékeire korlátozódik, mennyiségéről, előfordulásáról kevés adattal rendelkezünk.

A részvíz szerepe a Börzsönyben nagy, a vulkanikus kőzetek szűk hasadékaiban a részvíz felhalmozódása és mozgása megfigyelhető. A források legnagyobb részét részvizet szolgáltatnak.

Karsztvíz a Börzsönyben nincs, mélységbeli víz a hegységben nem tör fel.

Felszíni vizek:

A kutak a talajvízszint kedvezőbb előfordulásainak területén, a hegységperem falvaiban gyakoriak.

A forrásoknak a Börzsönyben több típusa előfordul:

- talajvízforrások a hegység peremén fordulnak elő
- rétegvízforrások ugyancsak a hegység peremterületein törnek fel
- részforrások a vulkáni kőzetből álló, magasabb hegységterületeken jelentkeznek; számuk nagy, vízhozamuk csekély ingadozásuk mérsékelt, jó néhány közülük a hosszú, száraz időszakban elapad.
- ásványvízforrás a Börzsönyben nem ismeretes; talán ilyenek lehetnek a langyos perőcsényi források.

A források száma több mint háromszáz. Láng Sándor munkatársaival, Radó Denis tanársegéddel és Székely András aspiránssal elkészített forráskataszterében 335 forrás adatait szerepelteti. Figyelemreméltó, hogy közülük 50 forrás 600 m felett fakad, de a Csóványos közelében 800 m magasban is található állandó források, így a **Rózsa-forrás** tengerszint felett 860 m-en ered. A legbővizűbb források: Magyarkút (Békás-hegy közelében), 10,12 l/s; Törökkút (Sóska-hegy közelében) 10,1 l/s és a Mária-forrás (Csák-hegy déli oldalán) 5,28 l/s vízhozammal. A legmelegebb források Perőcsény határában fakadnak: a községben az ún. régi tó forrása 17, az egykori strandfürdőé 14, a határ északnyugati részén eredő egyik forrás vize 13 C-os.

A Börzsöny ereinek, patakjainak nagy többsége a Központi-Börzsönyben ered. Vízhozamuk általában alacsony és erősen változó, csak a hóolvadás és a nyári záporok idején duzzadnak meg. A Börzsöny patakjainak többsége rövid, és az év nagy részében gyér vízű.

23-24. A Spartacus-forrás a Magas-Börzsönyben és a Mária-kút a Csák-hegyi kőbányánál
(a szerző felvétele)

A **patakok** részben az Ipolyba, másrészt közvetlenül a Dunába ömlenek.

Folyónkat a tudós Vályi András egyetemi professzor ekként mutatja be kétszázhusz éve született munkájában: „... *Ipoly vize; ered Nograd Vármegyében, 's Balassa Gyarmat alatt foly bé e' Vármegyébe, sok malmoknak forgatásáért hasznos, és szép vidékeket is öntöz, de hirtelen essős, vagy hó olvadáskor gyakorta káros is a' szomszéd lakosoknak; Szobb felett foly bé Duna vizébe.*”

Az Ipoly bal oldali mellékvizei Drégelypalánktól Szobig: Hévíz-patak, Csitár-patak, Zátori-patak, István-patak, Német-patak, Szuha-patak, Kemence-patak, Vende-patak, Tésai-patak, Mogyorósi-patak, Nyaló-árok ere, Hosszú-völgyi ér, Orzsány-patak, Börzsönyi-patak, Cserge/Ganádi-patak, Pincéki-patak, Nyerges-patak, Szép-patak, Letkési-patak, Medve-patak, Damásdi-patak. Közvetlenül a Dunába folyik Szob és Zebegény között: Szobi/Öregfalu-patak, Bőszobi/Medresz-patak, Malomvölgyi-patak.

25. A Kemence-patak Bernecebaráti alatt (a szerző felvétele)

A Börzsönyben eredő mellékpatakok közül a Nógrádi medencében ömlik az Ipolyba a Lókos, melynek árvize $20 \text{ m}^3/\text{s}$, közepes vízmennyisége $0,7 \text{ m}^3/\text{s}$, kisvize $0,01 \text{ m}^3/\text{s}$. Vidékünk leghosszabb és legbővizűbb patakja a Kemence-patak: árvize $13 \text{ m}^3/\text{s}$, közepes vízmennyisége $0,3 \text{ m}^3/\text{s}$, kisvize $0,02 \text{ m}^3/\text{s}$.

Az Ipoly jobb oldali mellékvizei Ipolyhídvég és Helemba között: Olvár, a Jávorosban eredő Krupinica/Korpona-patak, a Selmeci-hegységben eredő Štiavnica/Selmec-patak, Semerovsky potok/Szemerédi-patak, Búr. Továbbá a forrásokban nem bővelkedő Ipolymenti-hátságban, a százdi-egeresi erdőben fakadó Jelšovka/Egeres- vagy Lontai-patak és az Ipolypásztó mellett folydogáló Csárad-patak.

A Helembai-hegység rövid vízfolyásai közül megemlíthetőek délen közvetlenül a Dunába folyó Kováčov/Kovács-patak, északon pedig a Bajta környéki vízfolyások. A Burda leghosszabb vize a Nagy-völgyben eredő és Helemba nyugati szélén a Dunába torkolló Dona/Dóna-patak (kb. 3,5 km hosszú). A Bajtavský potok/Bajtai-patak az Ipolymenti-hátságban ered, és a Garamba ömlik.

26. A Búr patak Százdnál (WIKIPÉDIA, a szabad enciklopédia)

Az Ipoly folyónak két árvize van: tavasszal és nyáron. Az első találkozik a Duna tavaszi árvizével, a korai nyári követi a Duna árvizét. A közelmúltban végzett Ipoly-szabályozás a termőterületeket megóvja a tartós áradástól, de ezáltal a folyó elveszítette természetes szépségét, varázsát, helyenként csatornaszerűvé vált.

Állóvizek a hegységben nem fordulnak elő. Természetes tava nincs a Börzsönynek, mesterséges tó viszont több is akad. Vidékünkön három is található: Nagybörzsöny, Perócsény és Kemence–Bernecebaráti határában. E tavakat egy-egy patak vizének felduzzasztásával alakították ki. A nagybörzsönyi és a perócsényi tó kedvelt horgászó hely, a harmadik vizét öntözésre használták 1999-ig, amikor a gátat a júniusi nagy áradás átszakította. A mesterséges tó medrét azóta benőtték a fák, cserjék.

KŐ-SZABÓ IMRE

Igaz tükör

Hol volt, hol nem volt, az üveghegy közelében, de a nagy bevásárló központon túl, egy oldalsó útról nyílt Dörmögő Miksa királysága. Nem volt nagy, de ahhoz éppen elegendő, hogy igazi királyság legyen, benne királyi palotával, udvartartással és alattvalókkal. Dörmögő Miksa királyt, megfontolt, igazságos királynak tartották, csak az volt a baja, mielőtt döntött volna valamilyen ügyben, előtte mindig dörmögött, megjegyzéseket tett, de végül mégis igazságos volt. A király feleségét Falatozó Hedvignek hívták, mert szeretett enni, az asztal a szobájában mindig meg volt terítve finom falatokkal. Egy lányuk született csak, Karcsú Janka névre hallgatott, és valóban nagyon karcsú volt, vidám és szép, szerette az embereket és döntéseiben király apjához hasonlított. A palotához tartozott még Dohogó Hugó udvarmester, aki onnan kapta dohogó nevét, hogy számára semmi sem tetszett, mindent kifogásolt, ha lehetett, az ellenkezőjét tette. Sok baja volt a királynak vele, főleg azóta, mióta népes rokonságát is a palotába hozta. Dohogó Hugó volt a Nagy Hugó, de itt lakott még Pici Hugó, Kicsi Hugó, Középső Hugó, Oldalsó Hugó, Hátsó Hugó, Felső Hugó és Alsó Hugó. Történt egyszer, hogy Dörmögő Miksa király vidámságra vágyott. Elhatározta, az ős közlekedtével nagy szüreti mulatságot fog rendezni és azt kéri az udvartartásától, mindenki szépen, csinosan öltözzön fel. A legszebb jutalmat kap majd. Ezt a szépséget pedig mindenki leellenőrizheti a palota alagsorában található igaz tükör segítségével, a király jelenlétében. Ezt az igaz tükröt a király, a szomszédos Szaniszló királytól kapta. Fel is állította ott az alagsorban, Szaniszló király embereinek segítségével, másnak nem volt szabad bemenni oda, a tükörszoba kulcsát maga Dörmögő Miksa király őrizte, nem adta oda senkinek. Amikor a tükör elkészült, Szaniszló király és Dörmögő Miksa király kettesben bementek az igaz tükörhöz, és megnézték magukat. Dörmögő Miksa király mikor megpillantotta magát, meglepődött, de nagy kacajra fakadt és sokáig rázta a nevetés. Azonban nem árulta el, mit látott. Arra gondolt, ezt kipróbálja embereivel és az igaz tükör segítségével mindenkit alaposan meg fog ismerni.

Elérkezett a nagy nap. Mindenki felvette a legszebb ruháját, kicsinosították magukat, volt, aki még a fodrászhoz is elment. Ott álltak sorban a palota alagsori, igaz tükör szobájának bejárati ajtaja előtt. Délután három órakor megszólaltak a fanfárok, jött Dörmögő Miksa király, de huncut mosoly bujkált az arcán. Kinyitotta az igaz tükör szoba nagy ajtaját, és a tükörrel szembe tett nagy fotelba helyet foglalt. Innen jól lehetett látni a tükröt, meg azt a tükörképet, melyet az igaz tükör a belenézőről mutatott. Elsőként Falatozó Hedvig királyné állt a tükör elé. A tükörben egy nagy elefánt látszott, amint éppen ormányával egy nagy szelet süteményt dob a szájába. A királyné meglepődött, először mérges lett, aztán megenyhült és jókedvűen nevetett, majd helyet foglalt a király mellett. Ekkor a király is a tükör elé lépett, és onnan egy jóságos bamamedve tekintett vissza. Így látva, a királyné megnyugodott. Következett Karcsú Janka királykisasszony. Félszegen lépett a tükör elé, ahol egy kedves őzike pillantott vissza rá. Megszeppent egy kicsit, a király és felesége a királyné, jó érzéssel mosolyogtak. Aztán jöttek a palota lakói sorban. Az örparancsnok tükörképe egy szürke sas volt, a kengyelfutó postás egy ürge zerge képében volt látható. A levélhordóra egy fehér galamb tekintett vissza. A kincstárnok egy hörcsög képében jelent meg. A szakácsné nagyon meglepődött, mert egy csigát látott, amint lassan viszi a házát. Jellemző volt rá, mert az ebéd, a vacsora mindig késve készült el. A konyhai kisegítő kukta nagy derűtséget okozott, ő egy kihízott sertés képét mutatta. Még rőfögött is. A végére maradt Dohogó Hugó udvarmester és népes rokonsága. A Nagy Hugó egyenlő volt egy farkassal, vicsorító fogakkal, a Pici Hugó egy macska volt, a Kicsi Hugó levelibéka, a Középső Hugó sakál, Oldalsó Hugó egy görény, Hátsó Hugó egy pók, Felső Hugó egy kutya, Alsó Hugó pedig kecske képében jelent meg az egyre népesebb közönség előtt. Volt is nagy nevetés, kacagás. Ezt a Hugó Família nem vette jó néven, mert eléggé elmarasztaló volt a tükörkép róluk. Titkon úgy határoztak, hogy az éjszaka leple alatt ellopják a tükröt, összetörik, többé senki ne nézhesse meg magát benne, ne derüljön ki, milyen is. El is lopták, de nem tudták összetörni, így úgy döntöttek, ásnak egy nagy gödröt, és abba elföldelik. Rá is pakolták a földet vastagon, és megnyugodtak. Csak egyet felejtettek el, hogy az igaz tükör nélkül is mindig kiderül az igazság.

Epigonok

FARMOSI LÁSZLÓ

versei

Jászboldogháza

Márciusi szél friss vitorlája
Álmos Tápió hóeresz ága
Kökénytündér Himalája-fátyla
Csillag csikók Göncöl kantára
Tápéi Krisztus zsombék ruhája
Tollú citera lélek-húr bugása

Sörényes vetés Napba fakadása
Alfa Omega oltárra omlása
Rúnában őzek relief-indája
Táltos nyilak nádas suhogása
Felszegett cipó föld karimája
Édesanyám vasárnap imája

2010. Kikelet hava, Jászboldogháza

Anyám

Megfoltozza a kemencét
nem jár ki a kútra már

Lugas susogás sehova
megtérő madár

Beért gyümölcság nehéz
pihenő keze

Megérint ölébe von
a földre le

2007. Ígéret hava, Darvas

Varázslat

Anyám keze
már föld alatt
de melege
simogatása

Megszegi még
vasárnap kenyerem
s a gyümölcsfák
bepolyálva

Anyám keze
nem pici már
tavaszi napba
átköltözött

Minden rét
tisztása párna
virág derékalj
arcom fölött

Anyám keze
áldja a corpust
tenyér árka
csillagránctól

Sárgarigó
éneket fon
gyöngyharmatot
az éjszakából

2013. Pünkösöd hava, Hollókő

Jézus születése

CSÁKY KÁROLY

Isten árnyékában

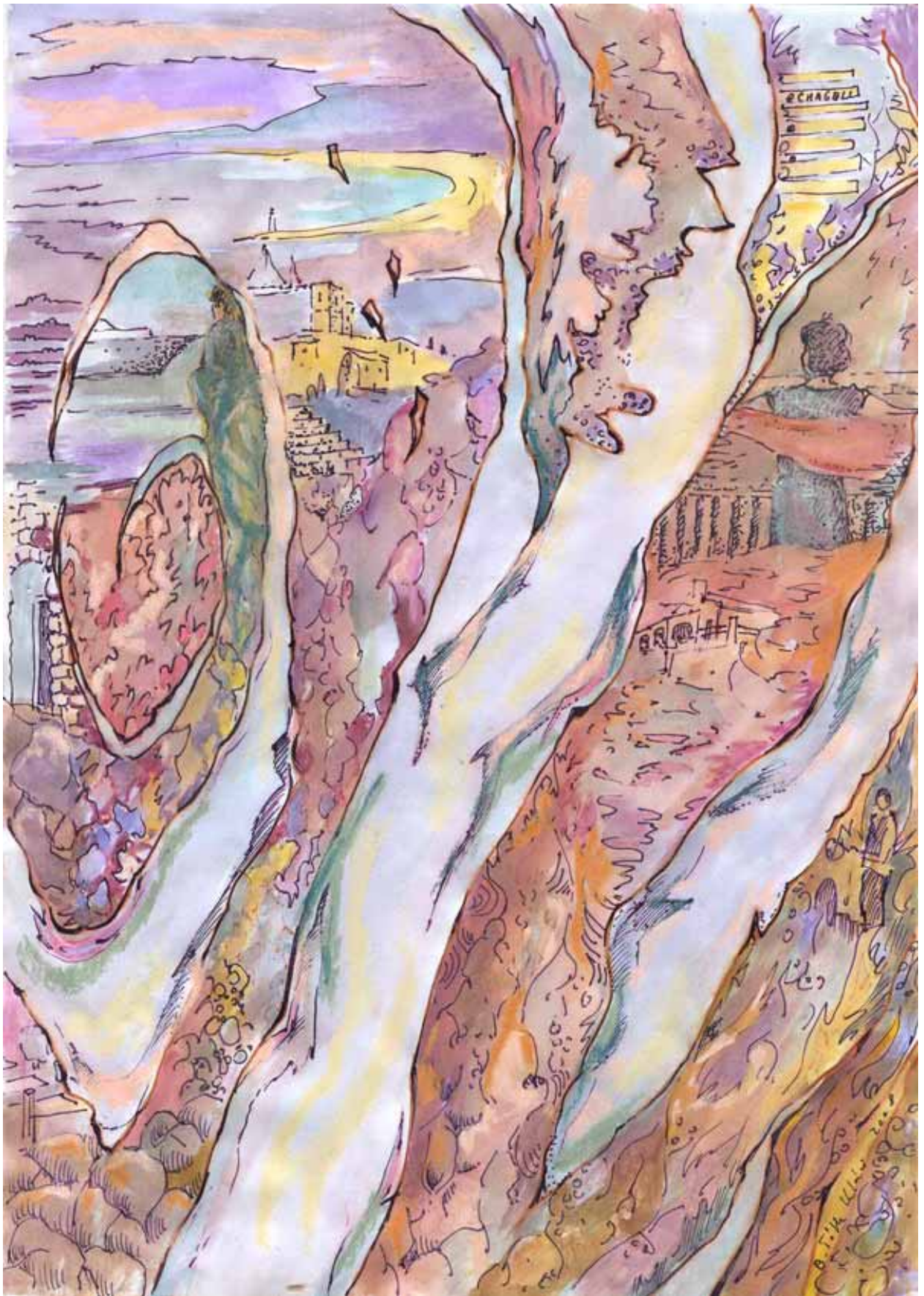
Vagyunk,
bár csak képletesen
Istennek árnyékában.
Mert hol a fényesség
beragyogja
az eget és a földet,
ott az árnyék
magába rogy-
gyan.

Ám próbára tesz minket
így is az Úr,
mint Ádámot
a paradicsomi lét sokadik napján,
emlékeztetve a sötétségre
meg a teremtett világ
megannyi előnyére.

Már tudjuk:
a Mindenható ajándéka
a kozmosz összes kincse,
mely egyszerre szolgálja szabad akaratunkat,
és magában rejti árnyát is a tárgynak.

Hordozzuk hát magunkban mi is
lelkünk búnt termő sötét rejtekeit,
s fohászkodunk Irgalomra várva
a világnak bugyraiban,
hogy szabadulhassunk
minden kárhozattól,
s fényeskedjék nekünk
az örök világosság,
ha levetjük árnyékvilágunk szennyét,
megtisztulva
Urunk trónja elé lépünk,
mely menedéke
a bűnbánóknak.

2013. 3. 23.

Nizzai kő

KISS - SIMON MIKLÓS

versei

Magyarország – ez itt a XXI. század

Itt gaz növi be a földeket már. Apáink földjét,
melyért őseink annyiszor vérüket adták.

Itt gyárak, kórházak, iskolák omladoznak, Így
lett semmivé a múltban pezsdülő áldott világ.

Itt sokaknak nincs már munka. És kenyerük sincs.
Tétlen hanyatlanak le erős kezek tehetetlenül.

Itt ezrek kelnek útra naponta. Családok vágyódnak el,
oda, hol egyszeri életüket becsületben élhetik le.

Itt tisztességes embereket lakoltatnak ki. Fejük felől
életük munkáját fillérekért árvezetik el.

Itt autókat, vagyonokat foglalnak le ezer és ezer szám
a száanalom árarca mögé bújt végrehajtók.

Itt gyerekek éheznek, fáznak télen és rongyos ruhában
járva sorvad a lelkük a nyomorban. Meglopottan.

Itt a gazdagok könnyen gazdagszanak tovább, míg
semmivé lesznek a becsben fogant egzisztenciák.

Itt tehetséges embereket szülnek még anyák, de átok a tudás,
mit nem becsülnek, melyért hazájukból messzire elúznak.

Itt százezrek menekülnek alkohalmámorba a reménytelen
valóság elől, mielőtt önkezükkel vetnek véget életüknek.

Itt a törvénytelenység már a törvény. Bűnöket követnek el
bűntelenül, s az ártatlanok szenvednek mások bűneiért.

Itt ígérni mindig tudnak még, de nincsenek már, csak elvonások,
még-még megszorítások, hazug hivatkozások.

Itt 20 év alatt elpusztítottak minden szépet. Megöltek,
megaláztak, sárba tiportak egy népet.

Itt költőt már nem ihlet meg szerelem, szépség, álom.
Nem ír tündérmeséről és nem ír a boldogságról.

Alszik a kisfiam

Alszik a kisfiam.

Pssz. Csak csendben, csak halkan,
álmát meg ne zavarja senki sem.
Nesztelen mellételepszem, és nézem,
nézem, amint itt alszik mélyen.

Mily ártatlan egy alvó gyermek.
Minden dac, kamaszos tiltakozás
tovatúnik arcáról és...
és csak gyermeki szépség marad.
Bársony bőrén, kölyök arcán,
szőke haján – e selyemzuhatagon –
a beszűrődő nap boldogan pihen meg.

Apró pihék az ajkán – jelei az átalakulásnak –
meg-megrezzennek, amint lélegzik csendesen.
Megrendülten nézem.
A kisgyermek kamasszá érett,
s így növekszik ő az élet fejlődés-szabta útjain.
Álmodik a kisfiam.
Angyalarcán mosoly villan át,
majd egy pillanatra összerántja homlokát,
aztán elsimulnak a ráncok,
s békésen alszik tovább.
Vajon álmában hol, merre jár?
A valóság – gyermek léte – mely darabja
munkál mélyen alvó lelkében?

Aggódva nézem.
Hogyan óvhatnám őt mindig életében.
Ó, ha e pillanat borostyánná kövülne,
és én markomban tarthatnám örökre,
megőrizve őt minden veszélytől...
ahogyan most őrizem az álmát.

Pssz. Csak csendben, csak halkan.
Alszik a kisfiam.

PONGRÁCZ ÁGNES

versei

Falucskában

nem lehet ledózerolni Szandát
nálunk esténként kétszer kel fel a Hold
először csak kisétál... szétnéz...
majd megáll... és beköszön Szűz Máriához...
megkérdezi Tőle... hogy aznap a faluban
mi volt... s ha mindent rendben talál...
egy keskeny lyukon át csendben hazatér
hogya aztán ismét az égre szaladjon

lehet minket semmibe nézni
lehet minket félresöpörni
...talán még leköpni is lehet...
... sajnós...
... oly kevesen élünk itt...
egy óceánban kicsiny sziget a magyarság
s ezen a szigeten mi
- hatszázhuszonnyolcan -
alig kapunk helyet...
elférünk egy virágban... fában...

lehet minket lenullázni
ad acta tenni...
..átgázolni rajtunk..
rajtunk még átgázolni is lehet...
...lassú vihar járt erre - félénk - az északi végeken
morogtak közben a századok
s amíg a csillagok az emberekkel éltek..
... mi a Nap kapujában hagytuk királyi múltunk
és elfeledtük kelta vérünk...
... most vasárnaponként csak kétszer fordul meg a busz..
... s félig sincs utassal...

télen a rókák a küszöbökig jönnek
tavasszal számoljuk a kátyúkon átkelő őzeket
- de "jó nekünk itt lenni"
mert olykor nemcsak nyáron van meleg
hanem akkor is
ha egy-egy célért összefogva
fállárgolunk
s bár néha elégünk
az őszi szél az arcunk újra megsimítja
- Kisboldogasszony napján imádkozunk

tudod
lehet Szandát semmibe nézni
lehet Szandát félresöpörni
lehet Szandát lenullázni
lehet Szandát ad acta tenni
de
ledózerolni Szandát nem lehet

Panel

én nagyon toleráns ember vagyok
például?!
például nem nyomom meg a vészcsengőt
ha a metrólépcsőn
egy marha a lábamra tapos
a felső szomszédok?!
a felső szomszédokkal sokáig
nem volt semmi bajom
az ügyvéd?!
persze hogy ügyvédhez fordultam
nekem is jár a zajmentes környezet
a zaj?!
a zaj az úgy keletkezik
hogy a kicsi gyerek játszik
a járókából kidobálja a játékait
a játék a padlóra esik
kérem szépen én is felneveltem két gyereket
és nem volt panasza senkinek
vagy szigeteljék le a felső szomszédok
a lakásukat teljesen
vagy költözzenek el
nézzen ide
itt van nekem ez a bot
és amikor a gyerektől valami lepotyog
én
így ni
a plafonon felkopogok
gong goong gooong goooong

KOVÁCS T. ISTVÁN

Átjáróház

-Ha van egy kis idő, akkor sétálj egy jó nagyot -tanácsolta évtizedekkel ezelőtt öreg orvos barátja Farmosi Ádámnak, és Farmosi Ádám minden nap gyalogolt egy keveset. Szépen, lassan, nézelődve és gondolkodva. Legtöbbször ebéd után járta be a pesti munkahelye környékét, mert a doktor bácsi azt is tanácsolta, hogy az étkezést mindig ülve folytassa. Tele hassal ugyanis nem jó letanyáznai az íróasztalhoz, tehát előbb mozogjon egy keveset.

Ádám tehát mozgott, mert ő mindig hallgatott az okos emberekre. Ebéd után rendszeresen kiment a József körútra, s gyakran elszármag egészen a Rákóczi-térig. Na, ott esett meg vele az a különös kaland, amit azóta nevetve mesélget mindenkinek, aki még nem hallotta tőle a mulatságos történetet.

A tér sarkánál szembe jött vele egy leányzó. Olyan, mint aki magát szokta kínálgatni a férfiaknak. A lány szoknyája kirívóan rövid volt, köldöke, melle alig takarva. Minden úgy, mint egyéb árúk a boltok kirakatában. A lány korát nem tudta volna megmondani Ádám, mert bár az bakfísnak mutatta magát, ám az arca kissé éltesnek látszott.

-Te Kisfiú! Nem akarnál engem? -szóltotta meg a barátunkat kihívón mosolyogva, ezzel alaposan meglepve Ádámot. Mert ahogy a lány közeledett feléje, előbb azt gondolta, hogy talán azt akarja megkérdezni;

-Bácsi kérem! Tessék mondani! Merre van a Kőfaragó utca?

-Aranyos vagy, kicsi csillag -válaszolt, mikor végre felfogta, miről is van szó.

-Kedves vagy, hogy figyelemre méltattál. Így beszélt az utcalánnyal is, mert az is csak egy ember a sok közül, s ki tudja, miért kényszerült erre az alantas foglalkozásra szegény. Mert az élet ugye bonyolult, s kiszámíthatatlanul forog velünk a nagy sorskerék.

-Ne haragudj-folytatta, de tudod, én hűséges típus vagyok és...

-Hát, akkor meg mi az öreganyád kínját mászkálsz itt errefelé?- szakította félbe a hölgyemény olyan erélyesen, hogy Ádám jobbnak látta gyors léptekkel visszasietni a Blaha Lujza-tér felé. Nehogy még botrányt vélve csődület támadjon ott körülöttük. Ahogy ez Budapesten szokás ilyenkor, mindjárt megindul a mende-monda. Még csak az kéne, hogy errefelé sétáljon valamelyik kolléga is. Akkor aztán nem győzne magyarázkodni.

Na, de ez az eset még Pesten történt. Nem itt a kisvárosban, ahol a sétái kezdete előtt mindig eltűnődik a társasház kapujában, hogy vajon most merre induljon. Tekintve, hogy már a környék minden zegét-zugát bejárta, s nehezen tudta kiválasztani a napi útirányt.

Most éppen olyan sokadszor haladt el a játszótér és az autópút között épült buszmegálló kis épülete előtt, mint ahányszor annak az üvegfalú kis pavilonnak a bérlői cserélődtek.

Az autóbuszra várók számára csak az épülethez toldott külső, mindössze néhány négyzetméteres nyitott helyiség szolgált egyetlen kispaddal. Esős időben, kánikulában ide húzódhattak be az utasok. Köztük azok a sörimádó férfiak is, akik a padon ülve fogyasztották el a közeli boltban vásárolt kedvenc itókájukat. Ottfelejtve aztán az üres dobozokat, meg az eldobált cigaretta-csikkeket. Az iskolából haza inuló gyerekek meg a narancs és a banánhéjat. Miket azonban soha, senki nem dobált bele az onnan egy méterre található szemégyűjtő tartályba, amely ott lógott a menetrendi táblát tartó fémoszlopon. Ha meg nem ott, akkor minden második héten horpadtan az oszlop mellé dobva, míg újra vissza nem csavarozták a közmunkások. A várakozó utasokat ez a körülmény csöppet sem zavarta. Az autóbusz érkezésekor közömbösen felsorakoztak a járműre, a sör árából megmaradt pár forintot odacsúsztatták a kocsivezető kezébe, aztán a célba érésig lehupantak a műbőr ülésre, s szenderegve várták, hogy elérjék az úticéljukat.

Az épület felépülte után, először egy párt kampány-irodájaként szolgált az üvegfalú helyiség, és a házikó oldalát különféle ragyogó jövőt ígérő plakátok borították be. Az épület sarki, tömör falára viszont a még hivatalban lévő pénzügyminiszternek szóló üzenetet pingáltak messziről olvasható öles betűkkel az éjszakai üzenetők. Útirányt kínálva ahhoz, hogy a sokat bíralt államférfi hová, milyen éghajlatú helyre távozzon. Ezen a falon érdeklődtek továbbá az anyukája egészségi állapota felől is.

A választás azonban véget ért. A párt nem került be a parlamentbe, ősszel pedig az önkormányzatba se, így a pártirodát bezárták.

Ezután egy fiatal házaspár bérelte ki a helyiséget. Ők gondolták úgy, hogy ha már bezárták a gyárat és megszűnt a munkahelyük, hát megállnak ők a maguk lábán is. Itt nyitottak bébiboltot. A kismamáktól megvették a kinőtt gyerekholmikat, s másoknak olcsó áron tovább adták. Fél esztendeig naponta több babakocsi parkolt az üzlet előtt, jöttek a vevők, mígnem a házaspár könyvelője ki nem mutatta, hogy az adó, a rezsi, a bérleti díj, a tartozik-követel mérlege az mutatja, hogy ez a bolt nem bolt. A vállalkozás eredménye szerint se nem jut, se nem marad pénz a háznál. Tehát bezártak.

Csak nagyjából fél esztendő múltán jelentkezett egy fantáziadús vállalkozó, aki szűkkörű, úgymond nem proosztóknak szánt elit klubot nyitott ezen a helyen. Drága, márkás italokat kínáltak a pénzes vendégeiknek, akik a borralalót sem mérték szűken.

Hát, ezt a vállalkozást már nem látták itt szívesen a környék lakói. Arra hivatkoztak, hogy a környéken túl sok már az innivalók forrása. Nincs innen száz méternél messzebb a Kisfűstös, ahogy a köznép nevezte el a legközelebbi kocsmát. Ahol egyébként nem csak a bor, hanem még a kávé is hárommemberes. - Mint tudjuk, az ilyenhez annyi embernek kell lefogni a negyediket, hogy az megigya a fekete levest.-

A játszótér túloldalán álló ABC-boltban is árulják az italt. Annak tőzsomszedságában meg ott áll a videokazettát kölcsönző, árusító, ásványvizet, és mellesleg palackos italokat forgalmazó üzlet, melynek utcai falán nagy fekete betűkkel az a figyelmeztetés áll, hogy a nyílt területen tilos az italfogyasztás. Az előtte egész nap szoborként odanőtt baráti kör nem is fogyasztja, csak nyakalja reggel a kisüveg barackot, délelőtt a dobozos sört, délután meg a vörösbort. Aki napi fotót akarna készíteni róluk egy újságnak, akár egy év múlva is eladhatná, mert ez a kép sohasem változik.

Innen ötven méterre található még a Sportklub, ahol a kugliparti vesztesei fizetik a fogadást nyerőknek járó hangulatkeltőt, meg a kispályás foci szurkolói isznak a nyerő csapatuk egészségére. Ezen kívül a kártyacsatákat sem pénzre játsszák a klubépület könyvtár-szobájában, hanem nagyfröccsre azok, akik itt verik a blattot záróráig.

A környék lakói ezeket a tényeket sorolva ellenezték az elitklub megnyitását, de a polgármesteri hivatalban azt mondták: Aki vállalkozik, annak muszáj megadni az engedélyt.

Pikáns helyzetek adódtak abból is, hogy a klubhoz tartozó női és férfi illemhely ajtajai az épület hátsó oldalán, egyenesen a szomszédos játszótérre nyíltak. Ide jártak ki a már kaptos urak és hölgyek, olykor az ajtókat is csak hanyagul becsapva maguk után. Az apróságok pedig mindent megfigyeltek, s otthon elmesélték, hogy milyen hangosakat pukiztak a bácsik.

Mert az már igaz, hogy akár az elitnek szabadulnak el a gátlásai, az elit és a proosztópuki közt nulla a különbség, mind egyformán hangzik.

Farmosi Ádám meg amiatt háborgott, hogy éjszakánként nem tud aludni a hangos gépzenéjük miatt, mert a klubtulajdos úgy vélte, hogy a kor divatja szerint lárma is kell a klubba. Minek érteni egymás szavát. A mai, megosztott nézetű világban abból is csak baj lehet. Igyanak, fizessenek és kész.

Ádámot visszatartotta a felesége attól, hogy odamenjen tiltakozni, nehogy még eldöngesse ott valmiféle kigyúrt alak.

Egy forró nyári éjszakán, mikor még éjfél után is álmatlanul forgolódott az ágyúszóként hangzó dobütések miatt, amúgy pizsamában és papucsban, mégis kisurran a házból. A felesége nem vette észre, mert az ekkor már füldugót használt a zenevihar ellen.

-Most megmondom nekik- ment elszántan fortyogva a zaj irányába Ádám, de mikor a házikó elé ért, odabent csak csendesesen iddogáló vendégeket látott. A mérhetetlenül sok decibeles zaj az épület előtt parkoló autóból áradt, amelynek a hátsó ülése fölött dübörgő hangszóró robbantotta szét a környék nyugalalmát. Bizonyára a kocsi gazdája sem benzint tankol most odabent-gondolta, s dühében úgy döntött; Bánja is ő, hogy mi lesz, úgy, ahogy van bemegy, és megkeresi azt az embert. Előbb azért amennyit lehetett, igazított a lenge ruházatán. Ez volt a szerencséje. Döbbenet vette észre, hogy folyton szétnyílik a pizsama ellenzője, mert hiányzik a középső gombja, s emiatt kínos helyzetbe kerülhetne.

-Húha! Gyerünk hát tovább-határozott bosszúsán, és a könnyű éjszakai textiliában hazaindult.

-Hol voltál? -kérdezte gyanakodva otthon a felesége, aki mégis észrevette, hogy nincs az ágyban. Az aszony különben is féltékeny volt a harmadik emeleten lakó elvált nőre, aki mindig olyan kedvesen vigyorog

és bájcseveg Ádámmal, ha a lépcsőházban találkoznak. Mit lehet tudni? Hátha.-lódult meg az asszony fantáziája.

-Hol lettem volna? –mutatott a kinti zajforrás felé Ádám. Ezeknél. Aztán felemelte a telefonkagylót és hívta a rendőrséget.

-Türelmét kérjük. A járőr épp máshol intézkedik. A maga panaszára is sort kerítünk-válaszolta az ügyeletes bosszúsan, és Ádám még azt is meghallotta, hogy valaki ott áll a tiszt mellett és azt kérdezi;. -Honnan telefonáltak?

-A lakótelepről. Az, aki szokott.-mondta az ügyeletes.

-Na igen! Már ismernek-bosszankodott Ádám. Mert ebben a házban is mindenki tőlem várja, hogy szószóló legyek -mérgeledött emiatt is. Tudta, hogy oda az egész éjszakája és napja, s közben a felesége is mondta a magáét;

-Mi vagy te? Ki vagy te, hogy mindent magadra vállalsz? A többiek meg várják a kész, de ők meg nem mozdulnának sohasem.

Na, de ennek a zajos vállalkozásnak is befellegzett, mikor az adóhivatalnak valaki mégis besúgta, hogy a tulaj új, szép panorámás villája ott a dombtetőn sokkal többet ér, mint amennyi ennek a miniklubnak a bevételeiből összejöhét. Persze, a klubtagok kéz kezet és pénzt mosó kapcsolatai a márkás italok áránál is többet értek, de addig járt a korszó, tartalmában akár sörrel, akár Wiskivel megtöltve, hogy egyszer mégis eltört. Az üvegház hosszú hónapokig ismét elcsendesült.

Ekkor hozta szóba Katona Lajos bácsi, a társasház legidősebb embere, hogy meg kellene tén megszerezni azt a kis házikót a lakóközösségnek. Ott lehetne megtartani a lakógyűléseket, ahová ügyis mindig csak néhány szomszéd jön el a sportklubtól drágán kibérelt kisterembe. A többieket nem érdekli, hogy a feje fölött mit csinál a közös képviselő. Csak akkor morognak, ha emeli a közös költséget. Így hát az a pár érdeklődő szomszéd mindig befér majd abba a kis kuckóba.

Mire azonban ez a gondolat eljutott volna a maga útját megjárva minden lakóhoz, egy közepes életkorú házaspár a helyiségben már meg is nyitotta a zöldség-gyümölcs üzletét. Munkanélkülivé vált hajótöröttként nem volt jobb ötletük. Hiába mondták nekik az ismerősök, hogy rosszul választottak. Hiszen a játszótéren túl ott van a kispiac, két egymással versengő zöldséggel, friss árúval, szabadpolcos terítéssel.

No, a házaspár úgy gondolkozott, hogy ők még másoknál is korábban mennek majd hajnalonként a pesti nagybani piacra, s a beszerzésből mindent olcsóbban kínálnak, mint amazok. A költségük azzal is csökkenhet majd, hogy a saját telkük termését is ide hozzák.

Csökkenendő az önköltséget, télen is a fűtetlen helyiségben fagyoskodtak. Vastag kabátokba burkolózva várták a ritkán betérő vevőket, akik többsége együttérzésből vásárolt náluk. Jussanak valamire szegénykék. A Tiszavirágnál tehát valamivel tovább virágzott, de mégis hamar elhervadt ez a mikrovállalkozás is.

A házaspár úgy tűnt el a környékről, hogy senki sem tudta, hová lettek. Ádám sok hónappal azután, egyszer találkozott velük a belvárosban. Kéz a kézben, fáradtan ballagtak. Kopottnak, ágrólszakadtnak látszottak. Talán éheznek is-gondolta részvétellel, de nem szólította meg őket.

-Na, hát ezek vajon meddig bírják majd?- pillantotta meg egyik napi sétája közben Ádám, az új mikrovállalkozók cégtábláját. Az utcai fronton mutató, de használt ruhadarabok lengedeztek. Öltönnyel, télikabáttal, hálóinggel és mindenféle más kellékekkel csalogatták a vevőket. A ház sarkára mosolygósan ragyogó napot festettek azt hirdetőt, hogy itt, ebben a Turiban- *turkálóban*-alig használt, márkás, nyugati, olcsó öltözékek kaphatók.

Úgyis mindenki mások által levetett cuccokban jár manapság, nincs pénz drágán és elegánsan öltözni -vélte a vállalkozó család. Nekik is hiába mondták mások, hogy a tér túlsó felén, a bezárt étterem helyén hatalmas kínai ruhásbolt működik, profi kínaiak által működtetve. Ezt a nyitás után pár hónappal egyre inkább érzékelték ők is, amit ellensúlyozandó, már bolhapiacot is hirdettek, kiárusítva minden fölösleges holmit, ócska gitárt, a nagypapa citeráját, réges-régi kanásztülköt, mákdarálót és antik faliórát az otthoni lomtárból. Viccelődött is a egyik vevő, hogy reméli, bolhák azért nincsenek ezen a bolhapiacon. Ez a poén nem csattant. A tulajdonosok nagyon megsértődtek.

Egy későbbi sétája alkalmával már használt könyveket is látott az üvegfal mögött Famosi Ádám. Mintha azokkal valakinek az érdeklődésére számíthatnának. Sem használtat, sem újat nem vásárolnak, nem is nagyon olvasnak ma az emberek- gondolta magában. Nemhogy könyvet, még újságot sem nagyon. Országos

lapok élnek és szűnnek meg máról holnapra. Ő is csak az egyik lap hétvégi számára képes költeni. Azon kívül azt látja, hogy akinek volna elég pénze, az is csak bulvárlapot vesz. Azt olvassák az emberek utazás közben is. Érdemi információk nélkül pedig olyan az élet, mintha mindig behunytt szemmel jönnénk-mennénk a világban.

Nem csak öreg orvosbarátjára gondolt újabb sétája közben Farmosi Ádám, hanem ifjúkori mesterére is. Az őt arra tanította, hogy mindenkinek sokat kell olvasnia. Akár munkás vagy, akár értelmiségi. Azért, hogy ne csak nézze, hanem lássa is a világot.

Hát most a földnek, ennek a nagy, kerek kőlabdának ezen a kicsi pontján látja is- gondolta Ádám. Csak azt nem tudta, hogy mit kezdjen ezzel a látvánnyal. Egyáltalán nem töltötte el a káröröm, inkább csak a részvét, mikor néhány nappal ismét meglátta a bezárt ajtó fölött a feliratot. Zárva.

-Csődbe jutók átjáróháza! -gondolta Farmosi Ádám. Később került a buszmegálló környékét, mert mindig rossz érzése volt, ha elment előtte. Márpedig, az ő öreg doktor bácsija azt is megmondta egykor, hogy a rossz hangulat szintén árt az ember egészségének.

HANDÓ PÉTER

Munkaterápián

disztópikus napló IV. rész

A valósággal való bármilyen hasonlóság nem a képzelet, hanem a valóság műve.

Március 14. Igazi elheverős vasárnapal ajándékoztak meg. Az új szálláshelyen senki sem költött négykor, de még ötkor se. Hatkor ébresztettek, s alakzatba rendeződve hétre masíroztunk el a kajaosztásra. Zárt és ponyvával fedett területre mentünk. Ide rajtunk kívül csak néhány csapat sorolt be. A hidegcsomag két szelet kenyeret, ötdekas vajkockát, három szelet szalámit és egy másfél literes palack ásványvizet tartalmazott. Ez az ellátás pazar volt a korábbihoz képest. Hasonlóban már nem is reménykedve merültem el a feledőfélben lévő ízek világában.

– Nem tudom, miért kerültél közénk. De nem is érdekel – ült mellém az új körlettársak egyike, akiről később kiderült, Bálintnak hívják. – Mától viszont az irányításom alatt dolgozol. Ezentúl reggelit és vacsorát kapsz. Napi nyolc órát tart a munkaidő. A vasárnap egyelőre szabad. Ha a műszaki rajzot ismered, az jó, ha nem, kénytelen leszel megtanulni, különben hamarosan visszakerülsz a régi minőségedbe, bármiért is emeltek ki és bárkinek is vagy a kegyeltje. Ébresztő hatkor. Nyolctól négyig dolgozunk. Ezt viseld – tűzött egy igazolványformát a szívem fölé, a szürke hacukámra –, mert enélkül előállíthatnak, ha közlekedni próbálsz. Egyébként viszonylag szabadon mozoghatsz a táboron belül.

– Mi lesz a munkám? – faggatództam óvatosan.

– Reggeli után ellátogatunk az építési területhez – tette a vállamra a hatalmas tenyerét. – Látnod kell. Fölállt, majd visszaült az asztaltársaságához. Bizonytalanul néztem utána.

– Karesz – nyújtotta a kezét a helyére érkező. – Vigyázz vele! Hamarosan azt is tudni fogja rólad, amit még te sem.

Meglepett és meg is riasztott a közlése. Nem jöttem rá, hogy a színlelt vagy a valódi véleményét osztja-e meg velem. Később is az járt a fejemben, vajon az igazat mondta, vagy csak a nyulat akarta kiugrasztani? Önszántából telepedett mellém vagy megbízásból? Óvatosan válaszolgattam a kérdéseire, mégis időnként úgy éreztem, behúzott a csőbe. Alig győztem kivárni, hogy Bálint jelezzen: mehetünk. Végigvezetett a leendő nukleáris erőmű területén. Elmagyarázta, hogy az Univerzum energiaszolgáltató egységét túlnyomórészt a föld felszíne alá kell megépíteni, mert mindenféle terrorcselekményre lehet számítani már az elkészülte során is. Minél inkább láthatatlan, annál könnyebb megvédeni, s ezzel elkerülni az ökológiai katasztrófát. Elsőként egy hatalmas ólombeton-szarkofágot készítünk, hogy a várható sugárzás mértékét csökkentjük. Mintegy kettőszáz méter mélységig jutunk le az elkövetkező két hétben. Utána – első ütemben – a monumentális üreget közel tíz méter vastagságú támfallal és aljzattal fogjuk ellátni. A feladatunk egyelőre a mérnökök által tervezett vasszerkezetek elkészítésével biztosítani a terület és a talajkitermeléssel foglalkozó gépek védelmét, valamint a föld felszínre hozatalát segítő liftek mélységkövető mozgását megoldani. Mivel ezek a feladatok nagyfokú koncentrációs képességet és precíz munkavégzést követelnek, a munkaidőnket egyelőre nyolc órában állapították meg, illetve a napi kétszeri étkezés kiváltságában részesülhetünk.

Számomra már most is szédítő volt az a több hektár kiterjedésű mélység, amit nélkülem követtek el. Álltunk a peremén, s meg se kíséreltük a körbejárását.

A lakókocsinkba történő visszaindulásunk pillanatában azzal rukkoltam elő, hogy nem maradhatnék még egy kis ideig a környéken, szeretnék egyedül szétnézni. Bálint rögvest leintett azzal, hogy ezen a területen nélküle jelenleg még a flepnim se védene meg, az őrtornyok hamarosan razziáztatnák a rendvédelmi alakulatokat. Ha magányra vágyok, mutat egy tuti helyet. De ott se tartózkodjak a kelletténél többet, nehogy feltűnjek valakinek. Senki sem szereti a saját utakon járókat, mert a tisztességes ember ilyenre nem merészkedik.

Elvezetett ide, a konyhai tűzhelyek farakásai közé, majd magamra hagyott, meg a koratavas hűvös leheletére.

*

Jártam egyet. Benéztem a 9321-esbe is, meg elballagtam a 2732-eshez, hátha sikerül Jóskával beszélnem. Az előbbinél többen szóvá tették, hogy miért kóborlok, amikor még csak most kerültem a csapatba, az utóbbinál meg mindenki odavolt, munkát találtak a számukra. Mire visszaértem, már alkonyodott és az estebédhez készülődtek a körletben. Nem úszhattam meg az újabb szidalmat. És azt sem, hogy találgassák, mivel is töltöttem az időm. A nők szállásán jártam? Esetleg hímrinygó vagyok? Valamilyik rendőré? Ezért gondolom úgy, rám más törvények érvényesek?

Dühítő voltam, hogy mindent rájuk hagytam, s úgy tettem-vettem az ágyamon, mint aki egyedül van. Már nekem akartak rontani, amikor Bálint közbeszólt:

– Ebből elég. Vacsorázni megyünk. Sorakozó! – s kilépett a szabad ég alá.

Hamarosan besoroltam. Hátról Karesz bökött meg:

– Mi van veled, haver? Nem élhetsz külön életet.

*

Próbáltam alkalmazkodni – ellenséges légkör vesz körül. Kiszúrták, hogy írok. Többen is apelláltak ellene. Ne sodorjam őket bajba! Vagy jelentést készítek? Megfenyegettek, hogy mindenképpen följelentenek. Vagy azért, mert tiltott tevékenységet folytatok, vagy azért, hogy csupán biztosítsák a hatalmat éberségükről, s meggyőződjenek kilétem felől.

– Tegyetek, amint akartok – legyintettem feléjük, s befordultam a fal felé.

Az estém rettegetben telt. Attól tartottam, a naplóm elveszik, vagy azonnal rám hozzák a kopókat. Mit zúdítanak akkor a fejemre? Bálint tekintélye is csorbát szenvedett, hogy látszólag a pártomra állt.

Igazából csak kíváncsi volt, meddig merek elmenni.

Alig győztem kívánni a körlet elszenderedését. A naplóm visszaviszem a régi rejtekhelyemre. Remélem, senki sem fekszik még az ágyamon. Ha írni akarok, valami megoldhatatlant kell megoldanom az elkövetkező időkben.

Március 28. Zavarban vagyok a furcsa „örökségtől”. Miért éppen én találtam rá? Mit kezdjek vele? Azonnal foglalkoztatni kezdett a titkos cselekvés gondolata, ahogy az érintésemre kinyílt a lakókocsi fala és a feltároló konzervek közül előkerült egy könyv, egy füzet és néhány toll, amelynek létét elképzelni se tudtam korábban. De el is rettentett a miatta kiróható büntetés, hiszen minden papírt, íróeszközt begyűjtöttek az érkezésünkkor. Azt mondták, erre semmi szükségünk nem lesz, tudósítanak helyettünk az illetékesek. A családunkat rendszeresen tájékoztatják a jó módunkról. Fölösleges lenne megzavarni a tudatuk. Még azt is hozzáfűzték: bizonyára az otthon maradottak is idekíváncsoznak a hétköznapi nyomorgásukból. Éppen ezért becsüljük meg magunkat! Csak annyi a dolgunk, hogy a busás ellátásunkért adjuk bele a munkánkba a szívünk-lelkünk. Meglátjuk, megéri. Felépítői lehetünk egy új világnak, amit az Univerzum jelképez.

Aki ügyeskedett és tetten érték, az retorzió nélkül nem úszta meg. Elkülönítették és olyan munkára fogták, amit az ellenségének se kíván az ember. Ráadásul egy hétig éjjel-nappal hajtották, mint valami igavonó barmot. Közben előre megásatták vele a sírját, hogy a társainak majd csak bele kelljen lökni és rálapátolni a földet, ha fölbukik.

Találkoztam olyannal, aki kibírta ezt a tortúrát. Utána napokig félrebeszélte a kimerültségtől. Olyan volt,

mintha az álom és a valóság szétválaszthatatlanul dolgozott volna benne. Nehezen lehetett követni, miről is hadovál. A lét és a képzelet egybemosódott a szavaiban.

Másfelől félelem fogott el, mikor megláttam, mit rejt a fal. És csak fokozódott a félelmem a meglelt naplóba lapozva. Hiszen már kevesebbért is öltek embert még civilben is. Mi van, ha valaki beárulja, hogy mire leltem, mit rejtegetek? Senki se kérdezi majd, tőlem származnak-e a belerótt sorok. Pusztán létük szó nélkül összeforr az enyémmel – pillanatok alatt. Magyarázkodásnak teret nem engednek – tapasztalatból tudom. A döntéshozók szemében kevés értékkel bírok ahhoz, hogy bármiféle apellátára jogot formálhassak. Ítélnék, s végrehajtják rajtam. Zokszavam se lehet.

Többször megfogalmaztam már magamban az arra a kérdésre adandó választ: Ebben a közmunkaprogramban jelentek-e annyit, mint egy munkagép, amit természetszerűleg kímélni kell? Mindannyiszor arra a megállapításra jutottam: az államérdek csupán fölösleges portékának, elkoptatandó emberanyagnak tart. Olyannak, aki csak enni kér. És akinek a fattya is enni kér majd, ha világra jöhet. Aki nyakra-főre szaporodik, holott nincs neki mire.

Akár selejtezés céljából is összegyűjthettek bennünket ide? Akár. Meglehet. Akkor meg mire jó ez a napló? Ki nem kerülhet innen.

*

Hetedik napja pihenek ezen az ágyon. Huszonnégyen aludhatnánk egyszerre a lakókocsiban, de mindig akad néhány megüresedett fekhely. Van, akit elvisznek, van, aki a munkából nem tér vissza. Legföljebb csak sejtjük, miért. Közölni soha senki sem közli. Egyesek aztán újra feltűnnek a kajaosztásnál. De szót nem válthatunk nyilvánosan. Őket feltehetőleg máshová irányították át. A többiek hollétével kapcsolatban minden bizonytalan. Még a mendemondák is óvatosan terjesztenek ezt-azt. Túl sokan vagyunk ide összeterelve és túlságosan feszített tempóban dolgoztatnak ahhoz, hogy találkozhassunk egymással a közös munkavégzéseken és az éjszakai pihenőhelyeken kívül. Aki elkerül a munkacsoportból, a szálláshelyről, az majdnem olyan, mintha meghalna a maradék számára. Az alkalmi kapcsolataink további ápolására nincs módunk, szüntelen forgásban vagyunk. Az idegenség feloldódása csak részleges és átmeneti lehet.

Többször alig sejthetjük, hogy a szomszédunkban ki, milyen ember lakik. Mire számíthatunk, ha valamit láthatóvá teszünk magunkból. Néhány gesztusára alapozhatjuk az ítéletünket. Alig gyaníthatjuk, ki jelent veszélyt, kiben lehet megbízni. Kockázatos bármi mást csinálni, mint amire parancsot kapunk, mert egy tál lencse mindennél, a becsületnél is többet ér a közmunkás tömegben.

*

Tegnap azon tépelődtem, mi történne, ha leadnám a könyvet, füzetet, tollat a hatóságoknak? Hogyan magyarázhatnám el az eredetüket? Csak úgy találhat egy kéziratot az ember? Ráadásul az utolsó bejegyzést alig két hete követték el. Meggyanúsítanak-e, hogy tőlem származik? Fel kellene fednem a rejtekhelyet? Át kellene adnom a konzerveket is? Lefoglalnák azt is, ha vallomást teszek? Vagy inkább tűzre kéne vetni az egész irományt? De észrevétlen hol rakhatnék tüzet?

Az se hagy nyugodni, vajon ki írhatta ezt a szöveget? Miért hagyta itt? Valaha visszajön-e érte? Titokban lapozgatom a naplóját. Születése célja felől faggatnám, de képtelen vagyok másnak tekinteni, mint tudósításnak a történelekről. Arról az eseménysorról, amelynek mindannyian részesei vagyunk. Azok is, akik semmit sem tudnak róla, azok is, akik hallgatnak felőle, vagy itt munkálkodnak, alaposan beleíródva a dolgok legmélyebb rétegébe. Össztársadalmi játszma ez – illenék rávilágítani. Hisz' „cinkos, aki néma”. Ám megteheti-e ezt egy hontalan? Egy intézményrendszerbe be nem tagozódott? Egy mindenre jogosulatlan figura? Lehet-e történetet írni, ha államilag tagadjuk, tagadtatjuk a létét? Közülünk valaki küldetésévé tette a naplóvezetést. Volt mersze hozzá. Két hétig bírta. Két hete betöltetlen a posztja. Csábít a kihívás, a veszély. Még nem tudom mi végre, de fontosnak tűnik, hogy legyen folytatása.

Helyére álljak? Alkalmas vagyok-e erre a feladatra?

Engem talált meg ez a füzet. Tehetek mást, mint továbbírom, ha nem pusztítom el? Most már úgy kapcsolódom a napló szövegéhez, mintha a sajátom lenne. Hozzáíródtam. Ezzel eldöntöttem a sorsát, a

sorsom. Benne vagyok a történetben. A történetében. Az övében, az enyémben. Mindenkiében. Névtelenül a névtelenekről.

*

Két hét nagy idő. Itt különösen az. Elődöm előtte naponta írta a jegyzeteit, azóta egy sort se – hacsak új naplót nem kezdett. Ezt azonban alig hiszem. Az ember nem könnyen dobja sutba azt, amiért napra-nap kockázatot vállalt. Az akár az életénél is többet jelenthet számára. Folytatni akarja, míg lehet. Míg tudja. Az utolsó bejegyzések szerint eljött érte, de utána mégiscsak visszahozta. Itt érezte biztonságban. A szövegéből ítélve a saját jövője ekkorra már késélen táncolt. A naplóját féltette. Csak azt. Minden mást a sorsára, végzetére bízott. Nem menekült. Látszólag megadhatta magát a kor követelményének. Vagy nem adta meg, s viselte a következményeit – gondolom én. És azt is bizonyosra veszem, erről a helyről nem vallhatott. Feltehetően nem is fog. Magával viszi a titkát, amely már az enyém is. Furcsa örökség egy ismeretlentől. Legalább annyira furcsa, mint a merészségem, hogy folytatom a megszakadtat a saját képességeim szerint. Nem is sejtve, mivégre.

Tudom, képtelenség az elődömről bármit is kideríteni. Meg kockázatos faggatódzni még a körleten belül is, amellet, hogy eredményre aligha vezetne. Már az alsó ágyon sem Jóska alszik. Idehelyezésemkor találkoztunk, ám kedden elköltöztették. Csont és bőr volt. Erőtlen. A bejárat előtti véres köpeteit azóta elfedte a por. Pistát, Elemért, Abdult nem is láttam. Nincs kitől kérdeznem: Korábban ki feküdt a helyemen? A napló szerzőjének kiléte felőli információhoz itt nem juthatok. Az ember, akitől, akiről ezt-azt olvashatok a naplója alapján, ismerős ismeretlen marad. Sohasem találkoztunk, és talán nem is fogunk. Ugyanazon folyóban, de másik mederben sodródtunk, sodródunk.

Nehéz elképzelnem, hogy valaha is visszajön és elviszi a naplóját, ha eddig nem tette meg. A konzervjei mellett ezt is megörököltem. És úgy vélem, nem csak a megőrzését, a továbbírását is. A naplója már az enyém, az én feladatom. Épp' olyan kitaratóan, krónikásszerepben róva napra-nap a sorait.

*

Péntek este találtam rá a füzetére. Lámpaoltás utáni helyezkedés közben beütöttem a falba a könyököm. Ettől megbillent a burkolat és lenyílt. Hirtelen ott tátongott egy üreg, s bennem tobzódott az öröm, hogy egy időre lesz mivel kiegészítenem a napi csajkamenüt. Aztán kitapogattam a naplót, amit a másnapi társadalmi munkára magammal vittem. A rendőrök szemlátomást belefáradtak a felügyeletünkbe. Számukra se adatott meg egy hosszabb pihenő az Univerzum építésének kezdete óta. Ugyan néhanapján hazalátogathatnak a családjaikhoz és nem kell robotolniuk, de túlnyomórészt itt vannak, hogy felügyeljenek és piszkoskodjanak velünk. A hatékonyság érdekében bármiféle kényszerítőeszköz alkalmazására fel vannak hatalmazva. Öt közmunkanap alatt kiélhetik a hajlamuk. Ránk untak. Szombatonként legföljebb káromkodni jönnek a közelünkbe, meg néhányszor összeszámolni, hiánytalan-e még a brigád. Erre a napra le van szarva a teljesítményünk. Senkit sem érdekel, hogy ilyenkor hány platónyi törmelék megy el. A lényeg: messziről látsszon, hogy van valamiféle nyüzsgés, fogy a betonhalom. Tessék-lássék ténykedéseink mellé be kell terveznünk azt, hogy az ellenőrző műholdak valamelyike éppen az adott területet is pásztázhatja, különben minden más lényegtelen. Ha nem bukunk le – s ezzel nem hozzuk kínos helyzetbe a rendőröket –, azt csinálunk, amit akarunk. Még fejen is állhatunk.

Ennek megfelelően – munka közben – öt perckre el-elkóboroltam. Senki se törődött velem. Talán azt gondolták, saját szakállamra böngészgetek a romok között. Meghagytam őket a hitükben. Sőt, egy-egy felkapott kacattal meg is erősítettem azt. Több időre viszont nem mertem elkülönülni, nehogy gyanús legyek, előidézzek egy motozást.

Napról-napra egyre kevesebben dolgozunk a romeltakarításnál. Ahogy fogy a lakótelep maradványa, s növekszik az építési terület, úgy változik az egyes munkafolyamaton belüliek aránya. Talán még egy hét és a terep teljesen meg lesz tisztítva. Utána lenghetünk a trapézon és zuhanhatunk, ha a kedvünk – vagy valaki más kedve – úgy tarja, ha feladjuk vagy feladatják velünk a közhasznú munkát.

*

Szurdán este ellátogatott a kormányfő a lakókocsi-telepünkre. Arról beszélt, minden szempontból elégedettek lehetünk, hogy bekerültünk a programba, s ezáltal visszavezetnek a munka világába, a társadalom hasznos és tisztességes polgáraivá válhatunk. Megígérte, végleg leszámol a múlttal, a felelősökkel, hamarosan beköszönt a minden ember számára elérhető jólét. Felhívta a figyelmünket arra, máától semmi más ne lebegjen a lelki szemeink előtt, mint az a jövő, amit most építünk, mert a mi jövőnk is ezen múlik. Az Univerzum új lehetőséget teremt. Mi vagyunk ennek az útnak a törői. Az úttörői. Közel van az az idő, amikor betöltheti hivatását az építményünk. Éljük vele! Dolgozzunk érte, hogy így legyen! Hiszen mindenkinek annyija van, amennyit ér.

– És anyádnak, apádnak, dicsfényes fiának?! – kiabált be valaki a tömegeből az alkalmi tribün felé. A rendőrök azonnal kirángatták a beszólót – vagy valaki mást – a sorok közül. Pellengérré állították sebtapasszal összefogott szájjal, mert a rendszer megdöntésére buzdított, nevetségessé akarta tenni a nemzetek forradalmának vezérét. Az ilyen hitvány féreg nem méltó arra, hogy részt vegyen a dicső jövő felépítésében. Leginkább el kellene tiporni, de a jogszerűség őt is megilleti. Mert az igazságos állam mindig így jár el a polgáraival szemben. Egy jogos ítélet mindenkit megillet. Még a társadalom férgét is. Miután a kormányfő távozott, a tribün átalakult bírósági pulpituussá. Végig kellett néznünk, amint gyorsított eljárásban, terrorcselekmény miatt elítélték a szerencsétlen kiválasztottat, s – még mindig letapasztott szájjal – rabláncon elvezették. Egy évet kapott. Az ítélelhozók szerint a kiszabható minimum felét, azaz rendkívül méltányosan jártak el az elkövetővel, a kormányfőgyalázóval szemben – kifejezetten az általa megsértett személyes kérését figyelem előtt tartva. Legyen hálás érte az oktalan terrorista!

Közben a sorok között az a hír terjedt, uránbányába viszik. Egy évet már csak oda osztanak. Onnan már sohasem jön föl a felszínre. Félhivatalos források szerint csupán lefelé, a tárna mélyébe visz út. Szabadulásra nincs mód. Elbeszélések szerint akadt, aki a csillébe feküdt és ércel fedték le, hogy megszökhessen, megszöktethessék. Úgy gondolták, valahogy kikaparja magát, mielőtt a kötőrebe döntenék az anyaggal együtt, de nem volt szerencséje, péppé zúzták. Nem csak a bányából, a további élet elől is megszökött.

*

A mai nap a kulturálódás jegyében telt. A kormányfő dicsőítésére született legújabb dalokat tanították velünk. Hogy az ütemet tartani tudjuk, közben helyben masírozottak. Ha egy-egy pillanatra megálltam, éreztem a föld rengését a kemény lábodaveréstől. Ha füleltem, női hangokat is hallottam. Folyton úgy tűnt, megtaláltam benne a feleségemet. De inkább csak a képzeletem játszotta ezt. Túl sokszor gondolok haza. Hiányzik, mégis jobb abban a hitben élni, hogy nincs itt, a közelemben. Gondolom, nem hozhatták el otthonról, a gyerekek mellől. Képes kivárni a bérem átutalását. Kölcsönt csak kapnak addig. Nem éheznek. Valaki segíti őket. Bizakodom és remélek. Különben kinek küldetném haza az első havi keresetemet?

Március 29. Sűrű csöppekben hulló esőre, március eleji hűvösségre ébredtünk. A lakókocsi nehéz, de langyos levegőjéről sokkoló és borzongató volt kilépni. Csontig áthültem, mire kiderült, átirányítanak az építkezésre, az Univerzum alapjának az árkát ásni, részemről véget ért a romeltakarítás. Hamarosan cölöpök és zsinegek határolta területen belülre léptettek. Szinte összeértünk, annyian jutottunk egy-egy szakaszra. Lapátoltuk a földet egymás mellett, előtt, mögött, többnyire lökdösődve. A külső szélre kerülők számára azért volt kellemetlen a munka, mert a beljebb lévő felől jövő anyagból folyton lecsapódott rájuk valamennyi, hamarosan beborította a ruháikat a sár, bentről pedig eleinte is négy-öt métert kellett lendíteni a lapátra szúrton ahhoz, hogy kikerüljön az anyag a gödörből, ami csak elvéte jött össze, és csak keveseknek. Így viszont legalább volt min vigyorogni a melegen öltözött esőköpenyes rendőröknek, meg – kínunkban – nekünk is. Főleg, hogy ott álltak az erőmű építéséről átirányított talajkitermelő munkagépek, arra várva, a fejünk búbja se látsszon ki az árokból. Kezelőik nyugodtan pöfékelték a cigarettát és pöfékeltették a kipufogógázt, ami valahogy éppen körénk ült le a torkunkat kaparni.

A kitermelt földet teherautókra lapátolók helyzete se volt jobb, mert minél lejjebb hatoltunk, annál kiszámíthatatlanabb röppályán érkezett a talajszinttől fél méterre kezdődő agyag. A vizes lapátról ez viszonylag könnyen lecsúszott, így nem akarta a lendítését követően kitépni az ember karját a letapadt, ugyanakkor teljesen megjósolhatatlanná vált, hol szakad el a szerszámról és merre száll szétcsattanni a nyálkás tömege. Ráadásul őket is épp oly sűrű hadra fogták. Egymás mellett nehezen fértek el. Felügyelőink mikor úgy ítélték, elég rossz hatásfokkal haladunk az elérni kívánt öt méter mélység felé, a kiáztatlan alap új szakaszára irányítottak át és nyomunkban beindultak a markolók. Itt az volt az első parancs, hogy fokozzuk a tempónk, ne várakoztassuk a gépeket, mert az idő pénz. Még egy állami beruházás sem engedheti meg magának a haszontalan perceket. A közvagyon nem elherdálásra való. Márpedig pontosan ez történik, ha nem tartjuk az ütemtervet, elszabotáljuk a munkát és a beruházást. Kénytelenek lesznek érvényesíteni a „valamit valamiért”-elvet. Erről jobb, ha nem feledkezünk el. Szerdán egyébként azt is hallhattuk a kormányfő beszédében, mikorra kell átadni az Univerzumot a Központi Hatalom Igazgatási Szerve számára. Tehát ennek a célnak kell a lelki szemeink előtt lebegnie. És ne tartsuk fel a gépeket! Gyorsítsunk a helyszín előkészítési műveletén! Tempó, tempó és tempó. Mert valamennyiünknek a kormánnyal és a néppel egy az utunk. Aki letér róla, annak fel is út, le is út. Nincs helye a világban. Az az istenadta társadalom ellensége. Nem érdemel sajnálatot. És mi se, amíg rendes állampolgárt nem nevelnek belőlünk. Ha törik, ha szakad, ennek így kell lennie!

A nap folyamán a ruhánk, a bakancsunk egyre nehezebbé vált a benne felgyülemlett víztől, sártól. Kiserkent szőrzetünk a hajlatainkban vörösre szúrta a fölázott bőrünk. A végletekig kimerültünk a nap derekára. Már nem a hidegtől, hanem a fáradságtól és a leesett vércukorszintünktől remegtünk. A rendőrök üvöltözhetnek, fenyegetőzhetnek, lelassultak a mozdulataink. Be kellett látniuk, fizikai tűrőképességünk határára jutottunk este hatra, minden túlóráztatás értelmetlené vált. Láthatatlan ólomsúly nyomása alatt mozogtunk.

A többség a műszakvégi kajaosztásra épp csak elvonszolta magát. Híg krumplifőzeléket mertek a csajkánkba, meg egy szelet elázott kenyeret nyomtak a markunkba, amely könnyen átszakadt az ujjaink közén, szétcsattant a sárban. Akadt olyan, aki néhány lépés után lerogyott a földre és ott falta fel a kosztját, hiába lökdösték, hogy táguljon a barakkjába. Engem is elhagyott az erőm a 2732-es számú lakókocsi elérése előtt. Nekivettem a hátam a legközelebbi kerekének és magamba gyűrtem az egyre pépesebb kenyeret és a szakadó esőtől tovább híguló krumplifőzeléket.

Az elmúlt két hétben némi javuláson esett át az ellátás, és már valamennyivel változatosabb a korábbinál. Feltehetőleg az idevezényelt nők főzhetnek azóta – bár egyet se láttam még közülük a kondérok mellett. De úgy kezd íze lenni a kajának, mintha háziasszonyok csinálnák. Vagy csak hozzászoktam? Mindenesetre már elviselhető minőségű a napi egy tál menü. Csak többször és több lehetne, mert kevesek dicsekedhetnek a szerencsémhez fogható szerencséivel. Titokban konzervvel egészíthetem ki a porciót. A dobozát a tábori pottyantósba dobom, remélve, senki sem analizálja, túrja át a szarlét, amikor elszállítják.

A lakókocsiba visszaérve mindenki elsőként a gönceitől szabadult meg. Utána pucéran kiállt a küszöbre kicsavarni a kicsavarhatót. Távobbb is ugyanígy jártak el. A járőrözők csak vigyorogtak, s nem szóltak ránk. Aztán kitergettünk – ahogy tudtunk – az ágylábak közé feszített cipőfűzőkre, és vacogásunkkal bebújtunk a lópokrócok alá.

*

Száradó holmimtól láthatatlan ágyszigetemen azon tűnődöm, mit is építünk mi most. A jövőnket? Vagy inkább a saját sírunkat? A háromhavi közmunkás bérünktől ismét jó állampolgárokká válunk? Ha itt végzünk, úgy élünk, termelünk–fogyasztunk, ahogy illik, elvárják az embertől? Az Univerzum elkészültével a vidéki létünk nem lesz-e majd még vidékibb? A peremről nem kerülünk-e ezzel a peremen túlra? A szakadék peremén túlra? Gyermekeinknek milyenek az esélyeik arra, hogy ne a nyomdokainkba lépjenek? Tudunk ehhez nekik a munkánkon keresztül megfelelő alapot teremteni? Vajon valaha is a társadalom értékes tagjaivá nyilvánítanak-e minket?

A magamfajtanak sohasem jut hely a húsosfazék közelében – ezt támasztja alá a tapasztalatom. A hivatalnok urak a mócsingot előbb odavetik egy jöttment ebnek, mint bármelyikünk szemét kiszúrnák

vele. Lássuk csak, nekik gondoskodni kell az állatokról, biztosítani az állatok jogait. Viszont emberként csak annak van joga, akinek pénze van, aki meg tudja venni a maga számára a jogot. Akkorát, amekkorára futja neki. Mi, naplopók, senkiháziak, közveszélyes munkakerülők, állami segélyekre apellálók, mi – a szent cél érdekében – jogfosztottak vagyunk. Bármilyen közmunkát el kell fogadnunk, ha a hatalom úgy rendelkezik. Ha szüksége van a nyers erőnkre, olcsón akarja használni a testünk. Legyünk ettől boldogok!? Ez esetben is örüljünk, hogy mi építhetjük a Központi Hatalom Igazgatási Szervének székházát, ahová majd a hatalmasok pöffeszkedni beleköltözhetnek. Mi pedig kegyelemkenyérért kuncsoroghatunk később a bejárata előtt – ha megéljük.

Aki azt mondja, egy csajka ételért, négy óras bérért önként vagyunk itt és cseréltük a civil ruhánkat szürke hacukára, az hazudik. Az is, aki elhiszi, ezzel valamit is egyenget sorsa menetén. A józan ész elaltatása nem azonos létünk alapvető problémájának megoldásával. Látszólag foglalkoztatva vagyunk. Demagóg dumák szerint most dolgozzuk vissza magunkat a társadalomba, a rendes emberek közé. De ténylegesen mit is csinálunk? Kézi erővel végezzük azt, ami a felvonultatott gépeknek semeddig sem tartana. Olyan igába fogtak, amelyből csak kibukva lehet szabadulni.

Azzal tömök a fejünket: valakik lettünk a foglalkoztatásunk révén. De vajon kik? Csalnak az érzékeink?

*

Hajnalonként, ha éppen nem esik, még mindig fagy. Késik az igazi tavasz. Épp csak fakadoznak a rügyek.

Hogy átálltunk a nyári időszámításra, ismét derengő félhomályban kezdünk, a műszakot viszont a Nap lemenése előtt fejezzük be, amennyiben nem kell túlórázni.

A természet is cudarul bánik velünk. Többünknek hámlik a fölperzselt fejtetőjén a bőr. Néhányunknak sebes. Az ő állapotukon csak rontott az eső. Leáztatta a vart. Vérük az arcukra csordogált a nap végeztéig, s valamennyivel azon is túl.

*

A lakókocsi árnyékában kiserkent a fű és néhány szál hérics sárgállik. Jó rájuk nézni, látni a bimbóikat. Jelenlétük azt sugallja, van remény. Ha a hozzám hasonlókat figyelem, bizakodni sem merek. Ha az eltűntekre gondolok, még elkeseredettebb vagyok. Ha hazavisz a képzeletem vagy az álmom, a valósággal rokon világba röpít-e? Mi lehet odahaza?

*

Órák óta forgolódom. Képtelen vagyok aludni. Az est folyamán rejtekhadó gönceim mögött lapozgattam az elődöm által talált könyvet. Nem tudom miért, de az a benyomásom támadt, a történet ismétli önmagát. Velünk ismételteti.

Ha létezne történelem, akkor ezt talán fel is ismerhetnénk. De nem létezik. Így viszont miért nyugtalanít a tartalma? Hagyna inkább a holnapra koncentrálni!

Nem kellene a magamfajtanak az olvasás, az írás képességét elsajátítani. Csak súlyosbítja az életet a kidobhatatlan balanszaival.

Március 30. Szinte kivétel nélkül kehesen ébredtünk. Olyan is akadt, aki szipogósan, lázasan. Gönceink félig-meddig szikkadtak meg az éjszaka folyamán a fűtetlen lakókocsiban, de így is olyan kérgessé váltak a szövetekbe szívódott agyagtól, hogy minden mozdulatunkra ropogtak, míg ki nem léptünk a továbbra is szakadó esőbe, melyről többen azt állították száz milliméter is lehullhatott az elmúlt huszonnégy óra alatt. Az intenzivitása alapján hihetőnek tűnt, egyébként nem, mert ezen a szélességi fokon közel egy negyedév csapadékmennyisége ennyi idő alatt mégsem szakadhatott a nyakunkba. Még talán a maival együtt sem. Pedig nem csak mi, a munkára fogottak, az eső sem ismert megállást. A hajnali elosztásnál próbáltunk felmentést kérni a lázasok számára, valamint orvosi ellátást. Erre azt mondták: lépjen előre az, akinek hőemelkedése van, s minél előbb gyógyulni szeretne. Az előremérészkedőkkel közölték: a vizes ruha majd lehűti a szervezetük, és kidolgozhatják magukból a betegséget egy egészségügyi célra kiválasztott feladat elvégzése közben. A módszer hatékonyabb,

mintha drága gyógyszereket szednénk, amit úgysem fedezne a bérünk. Az államtól meg mégsem várhatjuk el azt, az utolsó fityingjét is ránk költse. Akik ezt követően megpróbálták visszazökní a sorukba, azt külön csoportokba gyűjtötték, mint úgynevezett szimulánsokat, hogy ennek megfelelően szabhassák ki a munkájukat. Az erőmű irányába terelték őket a betonszarkofág előkészítéséhez. Itt állítólag több tucat nagyteljesítményű szivattyúval, vízáttemelő rendszerrel dolgoznak, mégis az eredeti tervek szerinti aljzatbeton nem állja a sarat, szürke folyam kanyarog a kivezetőcsövektől a szántóföldek irányába, elmosva és beborítva a fakadóban lévő gabonatóblákat. A szimulánsok közé került „Névtelen” körlettársunknak az volt a feladata, hogy szórópisztollyal valami filmszerű anyagot hordjon föl a vasszerkezeten csimpaszkodva a föld-, agyag-, homokkőfalra. Valami kémiai reakció indulhatott be azonnal, ahogy kifújta. Füstölgött a felület, mintha meggyújtották volna. Furcsa szúrós és bódító szag terjengett. Miután néhányan leszédültek a mélybe, megpróbálták a fűjás és a levegővétel között kialakítani egy ritmust. A rendőrök távolról és gázálcban figyelték a ténykedésüket. Mivel így nem nagyon ment a dirigálás, az üvöltözés, az egészségüket pedig féltették, engedték, hogy úgy menjenek a dolgok, ahogyan a szimulánsok bírják. A szórás követő pillanatokban üvegszerű réteg jött létre, amely a talaj hajszálereit elzárta, megszüntette a fal könnyezését.

Egy tömlő megsérült a nap kezdetén. A közelében tartózkodókat lepermetezte a szer. Éppúgy füstöltek, mint a fal, s odakeményedtek, ahol éppen lógtak a vastrapézon. És ott is maradtak. Senki sem próbálta levakarni őket.

Valamivel később a lázasok csapatait is elvezették. A sok hercehurcával eltelt egy félóra. Úgy tűnt, ez most nem különösebben zavarja a rendőröket. A szétszortírozásunkat a megszokott tempóban és atrocitás kíséretében fejezték be.

Ismét az alap árkolására osztottak be. Az ízületeim fájtak már a nap kezdetén. Izomlázra gyanakodtam, de nem hagyott alább a lüktetése estére sem. Sportsérüléseim elevenedhettek fel az áthúlásom révén. Serdülőkoromban versenyeztettek, és szép eredményeket hoztam. Azzal a gondolattal is eljátszhattam, hogy bekerülök a jól fizetett profik közé, aztán rövid időn belül három izomszakadásom is volt. Az első kettő műtéti költségeit még kifizette a sportegyesület, mert úgy tűnt, jó pénzért átvesz egy felsőbb osztálybeli csapat, a harmadikat viszont már a családomnak kellett állnia, különben nyomorék maradok. Ezzel elszálltak a jó kilátásaim. Ráadásul egyik dolog hozta a másikat: elszegényedtünk a felépülésemre fordítottak miatt, innentől nem tudtuk megkenni a hivatalnokokat egy-egy jól fizető munka odaítéléséért. Lejtőre kerültünk, egyre perifériálisabb helyre költözhettünk, hogy valahogy meglegyünk, ott is átvészeljünk egy-két hónapot. Végül – menteni a családom – idejutottam. Ez az egy kilátásunk maradt az éhenhalással szemben. Önként jelentkeztem a beígért betevő falatért, és hogy pénzhez juttassam az otthoniakat. Azt gondoltam, vagyok annyira fiatal és erős, hogy semmi sem foghat ki rajtam. Pedig figyelmeztettek: Akkor menj, ha már másképp nem tehetsz! Önként soha! Mert nem csak ki kell bírni, hanem túl is kell élni. Azt hittem, meggárgyultak ezek az emberek. Az állam mindenekfelett való és jó. Ám én voltam az, aki meggárgyult. Jöttem magamtól.

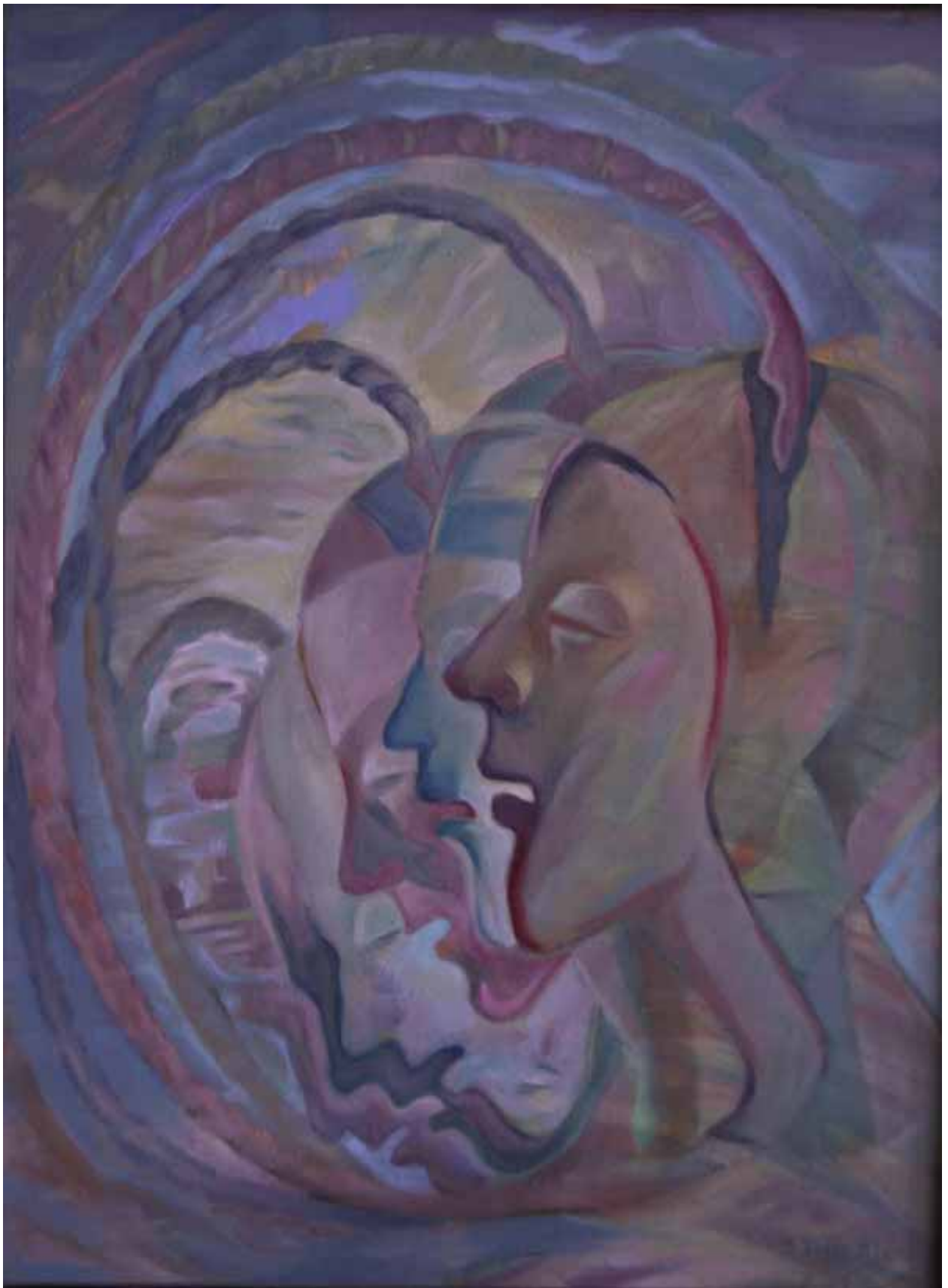
Vajon hány napnak kell eltelnie ahhoz, hogy az első havi bérem átutalása megtörténjen, és már ne vonhassák vissza? Addig mindenképpen ki kell bírnom. Utána megszökök. Talán társam is akad. Az ellentétes oldal sarkában lévő ágy földszintjén alszik egy Ottó nevű cigány. Folyton arról puszog, hogy ő innen lelép, ha valaki vele tart. Ismeri a járást, hiszen ezen a vidéken nőtt fel. Gyerekként alaposan bebarangolta minden zegét-zugát. Akkoriban sártapaszos putrik sorakoztak széles e határban. Aztán fölhúzták a lakótelepet, őket pedig kitelepítették egy elnéptelenedett faluba. Itt új alapokra kellett helyezni az életüket, önmagukról kellett gondoskodniuk. Nehezen ismerkedtek a földdel, annak művelésével, a felügyeletükre kirendeltek markába kerülve viszont nem tehettek mást. Ugyan – segítségképpen az elinduláshoz – tíz naposcsibét kaptak egy évre, de mi volt az egy népes család számára? Még ha fel is nőnek, addig enniük kell nekik is, a csirkéknek is valamit. Egy hét után azonban elharapdálta a baromfik nyakát az ólukba beszökő menyét. Nem volt azokon az apró jószágokon még hús, meg senkinek sem volt gusztusa hozzá, hogy megkopassza, megfőzze és megkóstolja. Beszórtá valamennyit a kertvégi pöcegödörbe. Később bevádolták azzal: idejekorán felzabálta, ahelyett, hogy tisztességesen felnevelte volna. Hiába magyarázta, mi történt, nem hittek neki és megfenyítették. Azt is állította, nem először osztották már be közmunkára, de eddig valahogy sikerült elkerülnie az elvitelét.

Ezúttal azonban hajnalban lepték meg az otthonában. Esélye sem volt, hogy elszeleljen, néhány napra bevesse magát a kertjük végében kezdődő erdőbe. Felesége és gyermekei hiába könyörögtek, a begyűjtők szíve, ökle szorítása keménynek bizonyult. Vitték és bevagonírozták.

Ottó még nem tudja, de szaván fogom. Csak derüljön ki valamiképpen, a családomnál van a márciusi bérem, már le is pattantam vele együtt. Addig civil ruhát kellene szerezni, meg egy hátizsákot, hogy a fal tartalmát magunkkal vihessük. Az elődömnök miért kellett mindegyiket kidobnia, amelyekben a kaját hozta? Szerintem ő is eljátszott a szökés gondolatával. Akkor viszont miért nem gondoskodott arról, hogy az itt összegyűjtöttet elvihesse? Vagy egyáltalán arról, legyen mit felvennie a táboron túl, ne szúrja ki az első szembejövő, honnan is kóborolt el. Robbantóként bármihez hozzájuthatott. Kizárt, hogy nem gondolkodott előre. Vajon hová rejthette menekülése tartalékait? Esetleg a lakókocsi alá? De ezt most nem nézem meg, mert túlságosan feltűnő lennék, ha a cipőfűzőn száradó ruhám fedezékéből előbújnék. Holnapra tán csak elapad az égi csatorna! Csontig átfagyhattunk ma is. Tapasztaljuk már meg a Nap melegét, mikor túlleszünk ezen az éjszakán! Az egész körlet göthös. A köhögések egymást váltják. Mint egy nyavalyaszimfónia különböző hangjegyei, úgy fonódnak, állnak össze komplett művé, a közmunkatábor művévé. Van, akinek a levegővétélét is idehallom, úgy sípol a tüdeje. Éles üteme bekapcsolódik az orrfűvősök szekciójának munkálkodásába. A tetőn kopogó eső adja az alapritmust, melyhez a hortyogók húrjai pengnek, vonóznak némi diszharmóniát. Nyomasztóan kéne hatnia, de inkább andalít.

Holnap elfogy a március, a hivatalos idő egyharmadán már túl vagyok, vagyunk. A középső ágysor bejárat felőli harmadik ágya alsó szintjén fekszik egy csontra aszott fickó. Szavát se hallani, viszont azt tartják róla, újév napján érkezett. Talán április elsejével hazamehet. Ugyan hivatalosan ezt senki se közölte vele, mégis hazaszóló üzeneteinkkel bombáztuk az est folyamán, miközben lázasan vacogott a takarója alatt, azért könyörögve, ne nyaggassák, hagyják pihenni. Valakinek a halk imáját is hallani véltem. Az illető felépüléséért esdekelt az istenéhez. Várható távozása egy kis reménysugárral ajándékozta meg a körletet, még ha nem is sok a realitása annak, hogy az otthonunkig viszi a hírt felőlünk. Legtöbbünk településének még a nevét se hallotta. Elég lesz neki a maga baja, nemhogy házról-házra járjon miattunk.

Archullató

VASI FERENC ZOLTÁN

versei

ANYÁM KEGYKÉPE ELŐTT

Holdat cipelő Édesanyám
sírrá nehezült emlék-virágom
fátyolos lepel vagy az Ország-testen
úttalan múlt
örömszöld helyetti moha-erdőn
Ostorozott kolostori szentély
ahol a dormitoriumig szétdőltak
az álmok
ahol nincs egyetlen épkézláb gondolat
csak az elveszett érzemények
A bársonysűrű sötétben a szentképek
utánad delejeznek szent zengeményeket
Égcsöndben fúlok szüntelen
Nem értem az Istent
Nem fogadom el halálod
Nem ismerem el teremtéstörténetem

Elmetszve szememben az ág
Nincs égboltozat
Nincsen világ
Hóra havat nyelek
úgy senyvedek

Dobogtass vigaszt Jóanyám
onnan a mélytelen mélyből
Zubogtass rám úrszéli vihart
villámok szaggassák arcomat
Hisz Utánad készülök én is
halálostól-életestől
reményesülve az eggyé-porladásra
2009. II.14.

44 ÉVESEN

Gyűlnek a csikktetemek,
midőn azon merengek –
az a júniusi éj
parázs lehetett,
fogantatásom gyásza,
kihordattatásom terhe –
annyit tudok, anyámnak
száraz szülése lettem,
a vár árkánál, kísérettel –
elfolyott magzatvizem egy része –
kínlódott! Jöttömmek örült-e?
S ahogy plántálódtak
belém a szokások –
s egy hernia rémlénye,
tudniakaró/adó tudása –
végül ez lettem én,
száműzött egyén.
Ők elmentek, korban
beértem Vaderna Jóskát –
amatórként bicegek
egy profi ország futómuskáltija,
s a hajtások egyszer elenyésznek.
A hintőporig hintett-róvott meg
a jó nevű gimnázium '84-ben,
addig is, Istenátkaként,
kinek félművelt-félörült gyásza
tenné – röhely – költővé.

Mihez ehhez annyi könyv?
Odaveszett mindenem szinte,
cigire akad,de nem jut
elemóziára.
A tétlenség íze,
ami mindig kísért,
az energiablokkos
akut-állapot –
irodalmat teremni,
hatni és nevelni
már nem kortárshatás.
Visszacüggni a tanítók ajkára
szomjúhozva tudást,
több száz éves kút,
hogyan szóljon újra úgy a szó –
de nem! – irodalmon inneni
a szöveg, a számvetés feljegyzései,
a megcsorbulások lajtsroma,
az emberhiányos éjjel,
a lejegyzett csoportleltár
egyszemélyes igénye -.
Ez jutott!
Egyetlen gyermekem, Szabolcs!
Mi lesz az a három kérdés,
amit személyesen – önmagamból –
teljesíteni tudok?

BOZGOR ELIAN

Ámin? Nem lesz úgy

Nemrégiben emelte az országgyűlés a legnagyobb államdíjak összegét-éviszoróját... ennek ellenére... igaz, nem is erre (!) koncentrálna, ... sejtve, hogy az egész jutalomrendszernek – mely sokszáz meg még több magán és miniszteri, s szakmai és egyéb kezdeményezésekre is „hallgat”... - s tudva, hogy e „leleti problémával” (álkérdések ásatag tömegében): Zérushoz kéne közelíteni (ami pedig az embernek eléggé kellemetlen lehet s rosszul is eshetik az...): sok komplikációk ellenén mégis, de nem is köz-kukackodóként: nagyon szerény és szűk közre tesszük kis jegyzetünket, adva azt alábbi-igazított rögtön-forma szerint...

*

Biztos az, ... hogy a gesztus – olykor – épphogy fölösségében kiemelkedő? De mindaddig (csak) pusztá vákuum (várakozás, elköteleződés; pl.), mindaddig, amíg nincs figyelem, érdeklődés, elismerés,...
(O.)

Volt olyan, amelyik értette, volt, aki nem értett... volt, aki félreértett (?): se a díjak ellen, se a „magas” irodalmi díjak miatt nem pöröltem. Még a könyvcsomag-díj, a grátisz megjelenhetés ellen se ágaskodtam. De? A díjak közötti „átjárásra”: igazítani lehetne törvényeken. Súlyozni kéne a szakmaiságban, ... annak javára, annak fontosságára koncentrálna.

Ki kéne terelni a száz és százféle díj közül egy másik „adományozó felfogásba” - a díjak nagy részét (gyűrűket, okleveleket, emlékdíjakat, ösztöndíjakat, stb.-ket), s föl kéne emelni *rangjukhoz* olyan díjakat, mint amelyek Petőfi, Arany János, Pilinszky stb., Karinthy nevéhez fűzhetők; és így tovább.

Néhány díjat szerény-anyagi élet-díjjá lehetne tenni, kisebb összegben adva ugyan, mint amekkora Széchenyi- s Kosút-díjért jár, ... s téve ezt akár ezek (s mások) összegének rovására. (Függetlenül attól, hogy ez utóbbik épp államdíjak; s forrásaikat „át kéne csorgatni”...).

A díjak nagy része *inkább* egyszeri jutalom, holott lehetne egyik-másik élethosszig tartó javadalmazás; pl. hogy érthető legyen: a Széchenyi-díj lehetne élethosszig tartó, de csak mindig havi átlagkereset mértékén. Mintha ma: kb. 150-200 ezer életfogyti nettóforint járna a kitüntetéssel... s nem havi horribiliség. (Mint ismert már a Központi Statisztikai Hivataltól, ez az összeg 140 forint körüli...) Nem érdekel, hogy ki a Nemzet Eze Aza (akár sportolója, színésze, stb.); Semmelweise, Hógyese... Bolyai-díjazottja, satöbbije: az Országos Ez-Az..., Erdemese. Az a Díjas, aki a díjat kapta, fogadta azt, vissza-se-adta. (Az egyszer szorzott jutalmat megtartotta...) Etc. Mint egyéb díjjal menne; amiben kéretik is minden irgalom. Merthogy vissza kell kanyarodnunk...

Mondjuk így; hogy: *profi* próza-szerkesztő, versrovatfelelős, etc. néhányakon túl... (főállásban dolgozó irodalmárokon is túl; azokon, akik valamennyire biztosak lehetnek a napi élet gondjain, nyugdíjasan)... az ún. független író még mindig abban az anyagiságban leledzik, mint tízen-ötven éve leledzék-leledzve (mely literó pl. otthoni bt.-,kiadója” számára hivatal-kunyerál...): s egekre röppentett különféle alkalmi-gyors, s mulasztható beavatkozások *ígéretének* máig vitt folyományán... *folyományán*.

Ugyanis se törvénycsináló, se számos, mondjuk: *szakmai érdekegylet, kör*: nem fordít figyelmet oly medikamentekre-kezelésekre, melyek javulást hozhatnának (?), s ki is mozdítanák ezt, ... neveltségességéből,

„kriplilétből”, abból, amire társas kompenzációkat, dús kiegészítéseket, pótlék-mozdulatokat szaporít a kísérletes-firkálgató. Hogy megfelelőbben is megfeleljen! (ami baj, ugyan... Hiba.). Nagyjából az „orvostársadalom” vagy „tanártársadalom” tagjainak becsülttségével nézve erre. S legfőbb díj, amit kaphat: „Legrosszabbak közti - legrosszabb.” Járván is ahhoz: 50 ezer EU-rúpiák! Ha nem is ún. társadalmi rendben (vagyis: zűr-valamin): de távlatin nézve (mint lenne naprendszerünknek is szívós „rendtelensége”): ami ugyan mégse az, mint gondolnánk...

Hosszabb szöveget is érdemelne, de hagyjuk a gikszert, ... s itt: hagyjuk a „poént”, ... csak annyit jegyzünk ide, hogy a megyeri-nyelvű természettudományos irodalomra is vonatkoztathatók soraink. Maholnap oda juthatunk, hogy ápolatlan-gondozatlan marad a magyar természettudományok nyelve-kertje. Akár készülőd(het)nek természettudományi lapok arra, hogy feladják magyar-közlési pozícióikat! Szépitve mondjuk, s mindjárt rontunk is kedélyeken. Ugyanis? akkor hogyan megy majd nálunk, alapozó iskolákban pl. kémia, fizika?... Más kultúra nyelvén?

Vannak, s nem feltétlenül utolsók közül, akik alap-nélkülöznek, ... s nemhogy nem habzsolnak... (szinte?) éheznek. Miközben meg nyelik még a mérges port azon ügető-nyerítő trappolóknak-tolakvóknak ügyelet-nyargalászása után, ... azokra, melyek minden kor-futásoknak (be)futói. (Helyre-tétre, ... ma-időre.) Akiket köröznék, előznek, szakmailag is, művészileg meg pláne. (Akár elemző munkáról legyen szó, netán primér költészetről csak egyetlenegy, de „robbanó” műben jelentkezve.)

(Az „életdíjakat” olykor „kilóra” mérik, kombinálva ezt életkorral ((s tiszteletünk!...)), de: sietve is le kéne szokni erről; pl. egy adott munka, de egyetlenegy könyv is akár, ... hasznosságában (hiábaságában ugyan): fölérhet „életművel”! Tudva, esetleg, azt, hogy: siker? hasznosság?... Jó? rossz?... s mind e felmenők: őselvi világos-sötét, nő-férfi... eresztő-dialektikus jang-jin? Vagyis Tyúk?, netán Tojás? S éljenek a kínai százszínek?!, választhatsz-dönthetsz, de a követés - nem kötelező...)

Nem nagyon kifogásolható, ha a díj már (pusztán) valamiféle *gesztus inkább*, ... valamire. Jobb is mint gesztus?... ha a díj esetleg már csak (!) amolyan kísérő-mozgás; mert előzőleg már volt művészi-szakmai becsülése..., anyagi becsnek mellette.

Mért lenne gond valakinél, az, hogy sok a díjazott? Hogy a körülmények? Ebben lehetne valami.

Egyébként meg: se díjazottak száma, sem pedig elismerésül kínálható díj..., talán, nem irritáló akkor, ha igazi munka előzi azt..., ha nem is mindennapi, mert nem lehet, csak legalább jósolható hasznossága annak a munkának. Persze, elsődleges az elébe társított „becsület”, főleg szakmai! (összejárás-érdekeket, irigységet mellőző, esetleg még el is ismert...).

Jöjjenek a díjak?, a nulla-pengősek! Csak legyen előbb lehetősége tisztos írósnak. Igen, a sor.

Ámen! De nem lesz úgy ez.

Elég (a)lapos okunk van e kétkedő derű-sejtésre.

BÖRZSÖNYI ERIKA

Állok az időfolyam partján

Ifjúkorom utcájából
a lányok megöregedtek
a srácok meg lassan
mind elmennek:
ott játszanak az égi
mezőkön sörmeccset
hallik a mennyei lambada
Istenem, mit nem adnék,
ha még egyszer az a
tavasz volna...
állok az időfolyam partján
kavarog minden bennem
nyakamban a láncc:
több ezer éves ásvány,
a Föld emlékezete
mióta várt rám,
hogy testemen hordjam
s újra életre keltsem!
Évmilliók szerelme
visszhangzik lelkemben...

Kanadai fenyők

KOVÁCS T. ISTVÁN

KÜLÖNLEGES OLVASMÁNYAIM

Utazás Bürokrániában

Hónapról- hónapra ismétlődő műsorok terve került a kezembe.

Vác városának a múlt század hatvanas éveitől folyamatosan terebélyesedő körzete viseli a Deákvár nevet. Az első társasházak is itt épültek a Dunai Cement és Mészművek munkásai számára.

Az ország különböző tájairól ide települt, munkát vállalók családjai és a régebben itt élő lakosság közötti kapcsolatok szorosabbra fűzését, egymás kulturális értékeinek megismertetését, a beilleszkedést igyekeztünk elősegíteni. Havonta ismétlődő, olyan pódium-műsorokat rendeztünk a lakótelep klubjában, amelyben közéleti szereplők a városi élet aktuális információit közölték, beszélgetős műsorok keretében. Másrészt egy-egy tájegység népművészete szerepelt műsoron, kiállítási tárgyak bemutatásával, népzenei produkciók műsorra tűzésével. Alkalmi produkciókat mutattak be egyes itt lakó szereplők, másrészt olyan jelentős nevű népművészek, mint például *Vankóné Dudás Juli*, vagy a közönség kívánságára meghívott olyan előadóművész is, mint a nemrég elhunyt *Sellei Zoltán*. Az ő teljes estét betöltő műsora volt talán a legkülönlegesebb. *Váci Mihály* költő kevésbé ismert művét adta elő.

Az *Utazás Bürokrániában* című verseskötet már a költő halála után jelent meg 1978-ban, a Magvető Könyvkiadó gondozásában, a szerző rajzaival, *Garai Gábor* előszavával. A kiadványt a költő örököse, *Váci Mihályné* jegyezte.

Garai Gábor a költőtárs előszavában szatirikus korképnek nevezte ezt a műfajt, amelyben a verssorok születtek. Az előszó írója szerint még 1950-1967 között. Az ötvenes években keletkezettek később, a hatvanas években alaposan átdolgozta az alkotója. A különféle szövegváltozatok szelektálását felesége, *Juhász Mária* végezte el.

„*A sokaság fia*”, aminek az adott kor költője magát tartotta, Garai szerint élt a „*Népszerűvé lett lázadó*” jogával is, keményen és könyörtelenül, de soha sem élt vele vissza.

Ami a keménységet és a lázadást illeti, azt megtapasztalhattuk aztán Sellei önálló estje alkalmával is. A könnyen áttekinthető, kicsiny nézőtérén jónéhány helyi notabilitás is ott ült, s olykor csalódottnak látszott, amint Váci Mihály egy, a korábban ismertnél másabb arcát felfedezve, feszengtek is néhányan, mert talán magukra ismertek. Pláne, mikor a művész olykor-olykor szúrósan tekintett rájuk, mintha csak szemükbe mondaná a kritikus verssorokat. Tudta is, kinek mondhatja, hisz nagyjából helybeliként ismerte jól a Dunakanyar közéletét. Dunakeszin volt az otthona.

A korabeli világot is behálózó bürokrácián túl mélyebbre szántó kritika is ez a satíra nyelvén íródott verses kötet. A költő kimondja amit kötelességének tart, de azzal is tisztában van, hogy mi lesz a következménye.

Tekintve azonban, hogy a versek mindegyike 15-20, vagy ennél is több hosszú versszakból áll, bármelyikből, csak a legjellemzőbb sorokat idézhetem.

A bevezető; **Elrettentő útrahívás** című vers második és harmadik versszaka például így szól;

„S mégis, ha útunk véget ér
-megjósolom Neked, s magamnak;
-a fő, a kis-, és parányi
ügyintézők vezényszavára
kész vicsorogva szétzabálni
az indulatok vadpofája.

Híven rögzítik e teted
a nyomozati adatok,
a Hatóság ítéli-„Eretnek!”

A Bürokrata Pantheon tizenharmadik verssorában ezt írja;

„Parányi gyilokként lihegnek,
a szemük periszkóp- dudor,
lesik forgását az egeknek,
s hogy az új szél merre sodor.
Lelkük-a foltozott vitorla-
minden szélbe belefeszül.
Honnan? Merre? –csak őt sodorja!
Irány? Cél? Mindegy! –Ő repül!”

Csípős mondandója van, **A beszámoló** című versnek is, melynek 44. versszakából talán a legtalálóbbr az alábbi:

„Most én demokratikus módon,
mindnyájatok neviben,
szerény véleményem elmondom,
Ti csak kiáltsatok-Igen!

Mert nálunk legfőbb elvi szempont:
-felelős demokrácia!
Azért, amit ma itten elmondsz
felelsz holnap-atyámfia!”

Továbbá, a 31. versszak szerint

„A pozitív negatívumnak
mobilizált tendenciája,
a szituációnak újabb
defektusait produkálja.
Az éticsiga viszonylatban
megütjük a színvonalat:
-a csiga sem mehet lassabban,
ahogy a helytállás halad.”

A második hozzászólás című utolsó versszaka:

„Megkaptuk a Fénylő Nagy Rendet...
Azóta eltökélten állunk.
Minket már semmi meg nem renget;
-Éljen szövetségünk! Előre!
Közös Nagy Platóniát!
-Mi bátran nézünk a jövőbe
-legalább nem látjuk a mát.”

Érdeemes még felidézni, **A szaporodás** című vers első szakaszát is, amihez nem szükséges magyarázat:

„A Hivatalt úgy szaporítják,
-miként a füzet ültetik-
Hogy tulajdonképp folyton irtják,
többől kivágják, szétnyesik.
De ha csak egyszer megfelezték,
-mindkettő gyökeret ereszt,
és ahány szeletre nyessed szét,
annyi darabból megered.”

Végül kilenc sor **A bürokrata temetése** című versből:

„Ha valaki közülük meghal,
akkor bús itt a temetés.
Rákapcsolódik tejüvegfal,
s kezdődik a selejtezés.
Az Üzemi Lap rovatának
élén két sorban bejelentik:
A KÖZPONT SAJÁT
HALOTTJÁNAK TEKINTI
-éppen úgy, mint eddig.”

Váci Mihály életművének ez a kevésbé ismert része bürokráciáról, bürokratákról, de annál is többről szól. Korrajz, rendszerkritika ez az egy-két óra alatt kiolvasható, igen szórakoztató kötet. Nem csoda, hogy az említett *Deákvari Esték* közönsége is jót mulatott az előadáson. Volt aki kuncogott némely helyi nagyság bosszús ábrázatát látva. Aki kézbe veszi a könyvet, az illusztrációkon, Váci Mihály karikatúráin is jót mosolyoghat.

Templom eső után

BEMUTATJUK

B. Tóth Klára restaurátor, festő, költő

1955 nov. 1-én született Budapesten. Kisorosziban nőtt föl egy hatgyermekes lelkeszcsaládban. A Debreceni Református Gimnáziumba, majd a Szentendrei Ferencs Gimnáziumba járt. Érettségi után nyomdászként dolgozott, majd 1977-82 közt elvégezte a Képzőművészeti Főiskolát. Mesterei: Veres Sándor, Dénes Jenő, Varga Dezső, Görbe Katalin.

1980-ban ment férjhez, három gyermekük van. 1982 óta a Művészeti Alap (MAOE), és megalakulása óta a Magyar Restaurátorkamara tagja. A Rákospalotai Művészeti Egyesületnek és a Greguss Galéria és alkotóműhelynek alapító tagja. Kiállított többek között a svájci Baselben, Bielben, Debrecenben, Budapesten, Szentendrén, Kisorosziban. Versei, írásai országos lapokban jelennek meg, de lapunkban is állandó szerzőnek számít. Idén a próza kategóriában Rétságon ő kapta meg a Spangár-díjat, Dovák B. József díszes tűzzománc plakettjét, amihez itt is gratulálunk! A Szerk.

<http://www.mr1-kossuth.hu/hirek/radio-100723/arcvonasok-b-toth-klara-festo-restaurator.html>

Kanadai út

Kerti körút

Kertvégi alkony

Verőce a Naszályal

Dunakanyar felhőkkel

SZÉKÁCS LÁSZLÓ

Te ... ember

Homo sapiens, ... hmm ...

Te, ki az, avagy mi az,
ha fák közé bújlik,
ha kell, virtuális odvába,
Isten meg ne lássa.
Az Ige pedig neki szólt.

Feloldalak.
(Én, a saját jogomon.
Igaz, nem Istentől, tanultam.)
Száz imát mondj el százszor.

Bűnt és bocsánatot szajkózz.

Mert értelmes, templomot emel,
titokban leshesse Máriát,
könnyét, és a Fiút,
az Embert, ítélte kereszten.
Az ég robaját a Golgota felett.

Ma sem érti a Szellemet.

Magára lelki nyomort húz.
Perverz szenvedésért.

/Te bukott, mégis teremtettél.
Az alma akaratod volt,
emberbőrbe szegted
a hamis bűnbocsánatod./

Ég-montázs

VÉGH TAMÁS

Anya

Már majdnem felnőttem,
mikor elköszöntél
egy novemberi délután.
Azután csend lett,
tövises magány.

Harminc november, karácsony,
porladó levélen bogárnyi álom.
Akaratlan akarások,
tétova látomások
sora sorsom azóta,
mióta
verssé nőtt álom-virágok
angyala lettél.

Megintesz, tudom, oly szelíden,
ahogyan fészken ébred a fecske,
oly türelemmel, miként éltél.
Megáldasz engem,
s csöndülő szemmel kéred:
Most ne engedd el
a párod kezét!

Fiad, látod, hajlik szavadra:
Könnyeit kézfejebe törli,
makacs bánatát
bakancsba fűzi,
jó szorosra húzza,
ha elindul újra.

Homlokodra csókot ad
majd, ha visszatér.

2006. 07. 03.

H. TÚRI KLÁRA

Napnyugta előtt

Boldog Asszony, földig bő palástban
bús magyar Piéta...koronásan
szittyaország paraszt-Máriája
- szobor a tűzfalon...egy kicsiny fülkében:
Anya és Fia...kik ma /holtan s szépen
s híven-tiszten, Rómának színében
meszelt sárgán és meszelt fehéren/ -
e gond-taposta átjáró-hazában
- sok nagypéntekkel súlyosult reménnyel
: Fájdalmak Férfia s Fájdalmak Anyja -
várták hogy...jönnének szakadatlan sorba'
roskadtan járnai a magyar golgotát
...megint, kik tették százéveken át.

- "Fegyveres őrség és kutya"! írva rá
a ház szint alá süllyedt padlatán
kívül-belül hámlott vakolatán
tört kerítésén ajtaján
gyomvert udvarán a múlt mocorgott
s nem nyíltak ki - étellel teli -
zavaros üvegszeméi.-

Csupán a fülkeszem ragyogott
s vele reménylett új korok
hangján csendült elő: -"Vak szemem
sorsa kit nem hagy hidegen:
azt a nőt, én azt keresem
- ki által új nap s új jövő várna
e hazára - egy régi nőt
:Kőműves Kelemennét -:hiába keresem őt?"

S...hogya:-"Munkás akarat, sem tettvágó,
sem gyöngeséget számbavevő
húsvéti erő másban nincsen elég-?
- kiken kifogott az Idő-rosta rég
s lettek önzők, irigyek és henyék:
miattuk kell épülnie e falba
hazánkért 'élve s halva? ...e g y-nek?! Miért?"
- kérdeztem volna tőle én. S mintha emlék

: egyedül maradtam az úton
ridegen hullt reám az est
markolta szívem fájdalom
s magamnak feleltem: Öröme...

DOBROSI ANDREA

Tanítva szeretni

Múltat idéz a csend, présébe zárva
lúktet a fájdalom, megtört varázslat.

Sírnak gyermekarcok, s mind, ki szeretete
egyként térdre rogy már, kiüresedve.

Álma volt nevelés, hogy szárnya alatt
felnő több nemzedék, győz tapasztalat.

Csak tette a dolgát, szív volt és lélek,
hite része volt az életének.

Mert vallotta, jóra figyelnek fülek,
ki előbb, ki később, de vet rá ügyet.

S hogy az idő hídja most kettészakadt,
itt hagyott mind strébert, mind jómadarat.

Átírni nem lehet bioszt, kémiát,
ő mégis ragyogott, mint kert, fréziák.

Most atomra hullik a végtelenben,
virágom kókadó, cím ismeretlen.

Rínak vén diákok, rínak az élők,
megszökött egy csillag, sötétbe fényt szőtt.

Hirdeti még útját itt maradókkal,
tanítva szeretni, szó nélkül szólal.

HÖRÖMPŐ GERGELY

Amit szeretsz, azon keresztül ismerd meg a világot

(Régi görög mondás)

Csak egy valamivel foglalkozz,
rovarral, számtannal, földműveléssel,
és rájössz, hogy rövid az élet,
hogymindazt fölfogjad elméddel,
amit egy-egy téma kínál néked.
Elején vagy még, kezded érteni
és már elfogy leheleted.
Minden megoldott probléma
száz új ismeretlent fog felvetni,
ily' gazdag a világ, ilyen hősies
kutatásra teremtettünk mi.
És az a szép, ím nagyszerű vagyok,
dolgok mélyére hatolok,
fölfelé mutat sok dolog,
ok és okságok, dallamok,
a zene és a matematika
világ alapja, és a költészet,
és a száraznak mondott teológia.

B. TÓTH KLÁRA

Megszentelt sátor

(Anyák napjára)

Ülök a buszon, lábamnál egyetlen
ványadt hortenzia, pedig lehoznám neked
az Akropolisz lejtőit, felgöngyölíteném
a kakukkfűmezőket, mirtuszbokrokat,
neked adnám Kária papnői fejről
az áldozati kosarat, öledbe borítanám
Szent Erzsébet rózsáit, melyek kenyérré
változva táplálták a rászorultakat,
felszeletelted a szíved, mint a kenyeret
vacsorára, hatfelé osztottad, hogy
mindnyájunknak egyformán jusson,
rászorultak vagyunk, fél évszázadom
beváltanám virágra, lábaid elé szórnám,
lépkedj rajta, mint az úrnapi lombsátrak
rózsaszírom-szőnyegén, árad a föld
testének illata, tested megszentelt sátor, benne a
teremtés teljessége,
elhoznám neked a pinealigetek eget tartó
oszlopaikat, rózsaszín tamariszkusz-füzéreket,
lakótornyok asszonyi sóhajtásait,
szőlőkacsok égre karcolt imáit,
a permetező gazda reménységét,
adjon az Isten bő termést, jó bort,
Krisztus vére keringjen a világ aortáiban,
mit jelent egyetlen nap, mikor minden
napomban hordozlak, te vagy az otthon,
a kívül és a belül, gyerekkorom lehelete,
Ariadné-fonal belső labirintusomban,
összefércelt világom alig neszező
szárnysuhogása, belülről szilárdítasz,
a mélykonzerváló átjárja a freskót,
bediffundál a legalsó rétegekbe is,
fogyó testedben égig érő kötél a lélek,
felkúszunk rajta, hogy messzire lássunk,
és lefelé, visszafelé, befelé.

ELBERT ANITA

Az új hajnal hírnöke

Mintha egy híres festőművész
Ecsetvonásaival besatírozná
Az eget, s kerülne oda minden
Színből, olyan az új hajnal,
Mely elközelgett a régi korok
Romján. Megújhódásra intenek
A szavak, töredékek a percek,
Melyek a feltámadást hirdetve
Alkotnak kör alaprajzú várost.
A felkelő hajnalpír, a harmatcseppek
A horizonton nyugszanak, és
Hirtelen felébrednek, akár
Az elkókadtt fűszál, ha egy
Kiadós eső megöntözte.
Áramlik a fény, olykor
Megrebben a fákon a világ,
S reszket a galagonyaág,
Ha ringatózik a reggel
A hajnal peremén, s ömlik
Emberekre a folyékony arany,
A fény. Az éberséget hirdetem,
Hogy ne legyenek alvók
Az emberek ébrenlétükben,
S a szabadságot, hogy tegyék,
Amit tenni akarnak, de
Mindennek következménye
Van. Olyan lüktető a rengeteg
Szín, szendereg rajta a sok
Árny, belefut a végtelenbe
A sír, halál már ennek küldetés.
Az új hajnal hírnöke vagyok,
Prófétája az elkövetkezendő,
Éteri világnak, hol minden
Az emberen múlik, fel tudja-e
Lobbantani magában a szikravilágot.
S az új hajnal már nem kívül van,
Benned lobog tovább, míg
El nem éred magad esszenciáját,
S ki nem oltódsz, akár egy gyertyaláng.

HORVÁTH ÖDÖN

versei

Egyre feljebb

Fönn a magasban magasabbra
másznak, törekszünk fölfele,
oda fel a kék magaslatra,
hogyan jussunk Nagy X elé.

A csúcson ül; valamit rágszál.
Élvezettel tömi magát.
Sorsunk dögkeselyűje átszáll
a völgy felett. Az éjszakát

barlangban tölthetjük. Reméljük,
ha mindenki összeverődik,
a főboszorkány is betoppan.

Ha még időben odaérünk,
ahol a lakománkat főzik,
az ördög se úzhat el onnan!

Emlékképed

Te maradsz az örök kérdőjel!
Te voltál megdicsőülésem:
szépséges arc, lágy emlékképben;
ma is vonzol varázserővel.

Soha nem volt dolgom szebb nővel,
rejtélyedet még most sem értem.
Veled röptem forgószelemben,
sehol máshol nem létezőben.

Többé nem vagyok, aki voltam,
számomra csak egy Csillag fénylik
ott fenn. Azt bámulom félholtan,

mert régen érzem, s egyre jobban:
hiába élnék ezer évig,
élni már nem bírnék nyugodtan.

Eltűnt múltban

Én legtöbbször már kristálytisztán látom
dolgom összefüggését. Így gyakran
el is hiszem: ezen a nagyvilágon
valószínűleg nincsen bölcsőbb nálam.

Olyankor elfog a fenséges érzés,
s ugyanakkor titokzatosan, halkán
a mélységből feltolakodó kérdés,
hasonlóan, mint a szerelemfélézés,

nem hagy nyugodni, álmaimat űzöm.
Visszakanyarodom az eltűnt múltba,
s emlékezem. Csak hosszú órák múlva

kapom rajta magam: messze kerültem
a valóságtól, s bohón, lelkesülten
minden ajtót kulcsra zártam belülről.

Gólyalábon

Amit mi bárgyú fejjel javítgatnánk,
ők feltennék a feketelistára.
Amit különös gonddal dajkálgatnánk,
ők felkötöznék a bika szarvára.

Mert csak az okos, akinek van pénze
és van hatalma, a többi nem számít.
Igaz, a dolgot nem hagyhatjuk félbe,
be kell fejezni, bárki bármit állít.

Kilenc karjával ölel át a hindu
istennő, s néz, néz harmadik szemével.
Nekem, aki nem vagyok aranyifjú,

furcsának hat ez az egész, s már bánom,
hogyan idejöttem, inkább fönn az égen
futkosnék a nap körül, gólyalábon.

PRIBOJSZKY MÁTYÁS

KÜLVÁROSI FAGYLALT

A kisfiú hat éves lehetett. Arca merő kosz, térdén friss heg vöröslött, félmeztelen volt és egyetlen szakadozott rövidnadrág lifegett soványka testén. Mezítláb volt, kócos szőke haja a homlokába lógott, szája szélénél vékony csíkot húzva csurgott a nyál.

Terike ráérősen, félszemmel figyelte a gyereket, aki már vagy tíz perce állt ott, moccanatlanul, merően bámulva a hűtőedényekben sorakozó, csábosan illatozó fagylaltokat. Szeme olyan sóvárogva tapadt rájuk, hogy a lánynak megesett rajta a szíve.

– Mi van, kisöreg, nincs pénzed? – kérdezte mosolyogva.

– Nincs... – suttogta a gyerek alig hallhatóan.

– Beszélj hangosabban. Hogy hívnak? Hol laktok?

A fiú bizonytalanul a háta mögé bökött a fejével.

– Arra... ott.

– Ne mesélj nekem, arrafelé már nincsenek házak, csak bokrok meg a szeméttelp. Hazudsz, te betyár! Szóval, hol laktok?

– Ott... a bokrosban.

– Na jó – hagyta rá Terike. – Kapsz egy adagot, ha megmondod a neved.

A gyerek szeme mohón tágra nyílt.

– Sanyi... és csokisat, ha lehetne...

– Még válogat is! – nevetett Terike, aztán fogott egy tölcsért és a kanállal jókora gombócot kanyarított az edényből. – Na, fogjad, te... te Sanyi!

Meglepetésére a fiú vadul kirántotta a lány kezéből a tölcsért és lélekszakadva futni kezdett vele, anélkül, hogy belekóstolt volna. Egy távoli bokor irányába nyargalt, ahol eltűnt, mintha nem akarná, hogy lássák, miként habzsolja fel az olcsón szerzett finomságot.

Hamarosan ismét megjelent és kissé távolabbról, nagyokat nyelve bámulta kitartóan a fagylaltos pultot. Most se szólt, csak nézett esengően. Terike nem bírta megállni, hogy rá ne szóljon:

– Most meg mit akarsz, nem volt elég? Elfogyott a fagyid?

– El...

– S kéne még egy adag, igaz?

– Igaz – mondta a fiú és szemlesütve előbbre merészkedett.

– Csak nehogy a főnök meglássa, mert akkor kikapunk mindketten. Nem bánom, nesze még egy gombóc, de meg ne lássalak...

Be sem fejezhette a mondatot, mert a fiú – akárcsak az imént –, amint megkapta az adagját, rohant a bokorhoz. A lány sajnálkozva nézett utána: szegény kölyök, ez is korán kezdi a koldulást!

Időközben megélénkült a forgalom, jöttek sokan, ki ezt kért, ki azt, Terike alig győzte kiszolgálni a hirtelen felgyülemlett sort. Egészen megfeledkezett a gyerekről, amikor szeme ismét megakadt az ágrólszakadt kis alakon. Ugyanott állt, ahol korábban, leszegett fejjel, csak a szeme rebbent úzótt kutya módjára körbe—körbe.

Szerencséjére éppen ekkor fogytak el a vevők, Terikének megint volt szusszanásnyi ideje. Már-már ismerősként szólt oda:

– Ha gombóconként jársz ide kéregetni, elkopik a lábad, hallod-e! Ennyire szereted a csokifagyit? Na, gyere ide, nem harpom le a fejed.

A fiú közelebb óvatoskodott. Most a földet bámulta és egyik lábával a másikat piszkálta félszegen. Váratlanul felpillantott és Terike hökkenten látta, hogy a gyerekek potyognak a könnyei.

– Hé, veled meg mi történt, öcsi, miért bőgsz, nem haragszom rád. Annyira odavagy a fagylaltért?

– Nem... nem én... A húgom... Neki viszem. Ez az ebédje...
– Micsoda? – a lány nagyon meglepődött. – Miket beszélsz? Miféle húgod és mi az, hogy ebéd... Ki van ott a bokorban?
– Mondom, a testvérem – hüppögte a fiú. – Nem tud járni.
– És a szüleid hol vannak? Mit jelent ez az egész?
– Anyu tavaly meghalt... Volt lakásunk, de aput lecsukták, mert megütötte a rendőrt, amikor kirakták a bútorokat az utcára, minket meg el akartak vinni valami rohadt intézetbe, de megszöktünk. A húgomnak csípőficama van. Öt éves. Most a bokorban lakunk. De ne tessék elmondani senkinek, mert akkor megint...
– Várj, várj! Hiszen ez rettenetes! – Terikének egyből összeszorult a torka. – Két gyerek csak úgy a szabad ég alatt! Ilyen nincs! Figyelj, Sanyika, én most odamegyek a testvéredhez, ha valaki jönne, mondd, hogy rögtön itt vagyok, vagy kiáltsál. Megértettél? Sietek! – Felkapott két darab krémest és valósággal repült a bokor felé.
A kislány egy széthajtogatott kartondobozon feküdt, körötte mindenféle limlomok. Arcocskája feketéllett a piszoktól, a haja kócosan meredt az égnék. Amikor meglátta a fehér köpenyes nénit, nagyon megrémült, azt hitte, orvos, és érte jönnek. Nagyot sikoltott:
– Sanyi! Sanyi! Gyere... !
– Ne félj, kicsim, semmi baj – guggolt le hozzá Terike és magához szorította a remegő csöppséget. – Látod, hoztam neked finom süteményt, tessék, edd meg. Nem akarlak bántani. Nyugodj meg...
A kislány abba hagyta a kiabálást és tele szájjal falni kezdte a krémest. Úgy tömte magába, mint aki napok óta nem evett.
– Mit tegyek, Uramisten, mit tehetek? – tördelte a kezét kétségbeesve Terike. – Itt mégsem hagyhatom őket. Micsoda világ!...
Elhatározta, hogy azonnal telefonálni fog... de hová is? Kiket kell ilyenkor értesíteni? A rendőrséget? A gyámhatóságot? Vagy az önkormányzatot?
– Nemsokára visszajövök, kicsim! – mondta a kislánynak és megcsókolta a vaníliakrémtől maszatos csöppséget.
Az üzletnél a tulajdonos várta, dühtől eltorzult arccal. Lapátnyi kezével a fiú nyakát markolta és fenyegetően meredt a lihegve érkező lányra.
– Te hol tekeregsz? Ez az rafinált kis tolvaj kirámolhatta volna az egész üzletet, ha én nem veszem észre, hogy itt ólálkodik.
– Nem tolvaj! – védte a fiút Terike megszeppenve. – A kishúga...
– Fogd be a szádat! Ki vagy rúgva! Most, azonnal! Nekem nem fogsz összejátszani ezekkel a csibészpalántákkal. Ide azt a köpenyt!
– Könyörgöm... ne küldjön el – fakadt sírva a lány. – Tudja, hogy a szüleim munkanélküliek, az én keresetemből élünk. Ha felmond...
– A te bajod! Inkább a dolgoddal törődtél volna! Na tűnés innen!
Terike lesújtva állt, képtelen volt megszólalni. Nézték egymást a kisfiúval, aztán a gyerek bizonytalanul odanyújtotta a kezét.
– Igazad van, menjünk – mondta Terike és összekulcsolt ujjakkal megindultak a bokor felé.
A délutáni napot sötét felhő takarta el, a szél is feltámadt.
Lehet, hogy *vihar* közeledik?....

A türkiz gyermek

SZÁJBELY ZSOLT

Álmok

I.

Azon a borongós, szeptemberi napon oly haragos volt a tenger, mint a gyermek, akit megfosztottak legkedvesebb játékszerétől. A végtelen égből alászálló finom, tejfehér köd-lepel őszinte barátként simult a környezet folyton változó alakzataihoz.

A sötét víz komoran hallgatott, mint a gyászoló asszonyok, ha az emlékek viperái mardossák meg hasadt szívüket. A fénylő Nap szinte már teljesen alábukott a vízbe, hogy kioltsa lángoló szenvedélyét, mintha csak arra készült volna, hogy végre kipihenje fáradtságos nyári ragyogásának hosszú-hosszú perceit. A hűvös szél mindeközben unottan játszadozott a part mentén magasodó vén tölgyfákkal, hárfaként pengetve öreg gallyaikat...

Észrevétlen árnyékként közeledett az Ősz, hangtalanul, mint a rettegett, elkerülhetetlen elmúlás. A Nyár - a büszke harcos! - fény-lándzsáival még vissza-visszaverte a gyöngye rohamokat, ám ereje egyre csak fogyatkozott. S ezen a napon, ahogyan az est bársony-szárnyával lassan betakarta a megfáradt világot, kezdetét vette az Ősz uralma, s a tenger hullámai az Ő tiszteletére mormolták ősi, rejtélyes dalaikat.

A távolban lassan körvonalazódni kezdett egy csónak alakja, melyben négy önfeledten nevetgélő ember ült, egyre közeledve a Byrne-villa felé. Lángoló boldogság-mámorban préselt, őszinte kacajok zengtek át a távolság vékony membrán-valóságán...

A négy jövevény Timothy Byrne, Miriam Richardson, Thomas Rubinstein és Emily Robertson volt.

Amint partot értek, a táj fölé sötét felhő-szörnyetegek kúsztak, panaszosan morogtak, mint a csalódott ebek, majd gúnyosan kinyújtották izzó villám-nyelvüket, s hideg eső-függönnyt vontak a táj fölé.

A négy jóbarát egyre gyorsuló iramban közeledett Timothy otthonához, a Byrne-villához, mely már századok óta magasodott a part fölé. A hatalmas kúria omladozó falait dús szőnyegként borította a méregzöld borostyán. Timothy pár pillanatig néma, már-már szertartásos csendbe burkolódzva állt a villa ajtaja előtt, majd ajtót nyitott, s betessékelte vendégeit.

A villa belseje oly hatalmas volt, mint egy óriás gyomra. A végtelen folyosók kusza szövevénye úgy szőtte át a házat, mint érhálózat a testet. A tágas termék falain a keleti művészet mesés képzelete által megmunkált csodálatos kárpitok függtek. A bejárattól hosszú, egyenes folyosó vezetett a ház központi részéhez, melynek márványpadlóján fényes mozaikokból kirakott családi címer díszelgett. Minden szoba előtt, akárha örök volnának, egy-egy középkori páncéltözet állott, mozdulatlan kezükben aranyként fénylő karddal. A címer mellett óriási, kör alakú asztal volt, mely mintha csak a hős Artúr király tulajdona lett volna, és valóban: ha avatott szemek nézték e pompás bútordarabot, szinte már látni is lehetett körülötte a lovagokat: Guvain-t, Tristan-t, Lancelot-ot és a többieket.

Miután a vendégek felfedezték, vagy talán inkább megszokták a mesébe illő környezetet, beszélgetni kezdtek, s Timothy mindegyikőjüket a számukra kijelölt szobába vezette, ahol kényelmesen elrendezkedtek, majd a nyugati szalonba vonultak, hogy elfogyasszák ízletes vacsorájukat.

Finomabbnál-finomabb falatok gőzölögtek a hatalmas tölgyfa asztalon: ízletes szárnyasok, különleges pástétomok, s persze jófajta vörösbor, mely minden falat után segítette az emésztést, s nem melleleg, a hangulat fokozására is kiválóan alkalmas volt. Jó étvággal ettek, az már biztos, hisz' morzsa sem maradt az asztalon! A lakoma után aztán baráti szóval búcsúztak egymástól, majd ki-ki a szobájába vonult, hogy kipihenje az utazás fáradalmait...

II.

Bár elképzelhetetlen, szinte ólomsúlyú fáradtság kígyózott csontjai körül, Timothy mégis képtelen volt békében aludni. A nagy kimerültségek utáni álmúzó fáradtság szállta meg testét és elméjét. Az álmatlanság mérges tövisaitól kínlódva forgolódott ágyában...

A szobában minden mozdulatlan volt, csupán az égiháború csattogó kardjainak vakító fény-fátyola lebegett az álom-mézbe ragadt tárgyak felett, táncoló árnyékokat festve róluk a falakra.

Timothy torka száraz volt, mint a sivatag homokja, ezért magához vett egy pohár jéghideg vizet, s mikor a selymes víz lecsorgott szomjas torkán, magával sodort néhányat a kimondatlan szavak mozdulatlan torzóiból is. De Morpheus csókja továbbra sem érintette megfáradt szellemét.

Az óra elütötte az éj felét... Timothy meglepetten érzékelte, hogy a szoba egyik sarkában, szinte alig észrevehetően, megmozdult valami. A férfi pusztá képzelődésnek vélte a látomást, majd erősen megdörzsölte fáradt szemét. Újból a sarokba tekintett, de a mocorgás tovább folytatódott...

„Talán egy, a vihartól megrémült kis állat menekült a szobámba, menedék után kutatva?” - tűnődött Timothy, s mivel kíváncsisága, mint Szent György a sárkányt, legyőzte a józan ész érv-seregét, felkelt ágyából, s óvatos, megfontolt léptekkel lassan közelebb lépett ahhoz a sarokhoz, mely az árnyak leplébe burkolva igyekezett elrejtetni előle valamit...

Megnevezhetetlen iszonyat költözött a szívébe! Testét áttetsző páncélként fedte a nyugtalanság sajtolta verejték, s borda-ketrecben szenvedő szíve újabb és újabb kísérleteket tett a szabadulásra. Egy pillanatra megtorpant és várt. A rémíztő eseménytelenség ködfelhője mögött kezdetét vette egy iszonytató jelenet... Timothy szeme teljesen hozzászokott a sötétséghez, s egy kósza villám éles fényében megpillantotta a hívatlan vendéget!

Egy gyermek állt előtte, kicsiny fejét természetellenes pózban tartva. Szemei fehéren izzó üregek voltak, elkékült ajkai teljesen élettelenek. Elmetszett torkában fel-le kúszott egy érthetetlen, fájdalmas mondat, s minden lélegzetvételénél éles, sípoló hang töltötte be a szobát.

Timothy szíve szinte megbénult a tébolyító iszonyattól. A gyermek átlépte a súlyos perc-kövek emelte gátat, s a férfi elé lépve kinyitotta száját, ahonnan sűrű köd áramlott kifelé. Aztán lassan távolodni kezdett, majd átsétált a falon, s alakja köré kormos emlékművet emelt a kimondhatatlan rémület.

Odakint vadul dúlt az égiháború. A villámok fényében Timothy csapzott hajjal, forró verejtékben fürödve harcolt egy borzalmas álomképpel. Majd egy újabb villám túlvilági fénybe vonta a szobát, s ekkor jól láthatóvá vált a falon lévő fekete folt, amely lassan egy gyermek alakját öltötte magára...

III.

Miriam egész életében rettegett a villámoktól... Bizarr humorral „megáldott” édesapja, a még gyermek Miriam-nek többször is elmesélte, hogy a villámok igazából földöntúli, gonosz erők megnyilatkozásai, melyek azért jönnek a Földre, hogy a rossz kisleányokat magukkal vigyék a Sötétség Birodalmába, oda, ahonnan még sohasem tért vissza senki emberfia. Miriam apja minden szavát elhitte.

Ám az idő múlik, s ahogyan az évek tovaszállnak, magukkal visznek egy darabot az emberből. Ezt egyesek ifjúságnak hívják, mások boldogságnak, de talán inkább a hit az, ami kiveszik az emberekből, s ennek hiányától tűnik olyan kilátástalannak a létezés.

Volt azonban még egy alakja Miriam gyermekkorának, aki sokáig élénken élt emlékezetében. Ez az alak a Sötét Lovag volt, aki azért jött létre, jobban mondva, akit azért teremtett magának Miriam, hogy elhárítsa magától az apja által emlegetett gonosz erőket. Olykor virágos réteken sétáltak együtt, s a Lovag ilyenkor illatos virágokkal kényeztette imádott úrnőjét... Néha mesebeli tájakon barangoltak, s egy alkalommal a Lovag felkutatta Miriam számára az örök boldogság titkát hordozó virágot is. Az évek múlásával azonban lassan beköszöntött a felejtés korszaka...

Történetünk éjszakáján Miriam igen felfokozott idegállapotban volt, mert az előző nap folyamán összeveszett

egy közeli barátjával. Érzékei oly élesek voltak, mint a sebészek pengéi. Nem csupán a hallása és a szaglása vált átlagon felülivé, de belső lényével is képessé vált arra, hogy megérezze a környezet legapróbb változásait is.

Hason feküdt, a friss ágyneműbe temetkezve, míg vérekes szemeit az álom selyem-szárnyai simogatták. Nemsokára azonban az éberség csákánya felfeszítette szemhéjait, s akkor hirtelen megpillantotta azt az iszonytató, ismerős alakot!

Egy súlyos lovagi páncélzatba bújt alak közeledett felé, imbolygó, bizonytalan léptekkel, mintha egy hullámozó tengeren hánykolódó hajó fedélzetén lenne, sisakja alól fekete rovarok hullottak a földre. Miriam mellkasa összeszorult, s úgy érezte, hogy rögvest beszakad. Felült ágyában és eszelős hangon sikoltozni kezdett, hátát a falnak vetette, s már éppen leugrani készült az ágyról, amikor a jelenés egyszer csak köddé vált.

Erősen megcsípte arcát, abban reménykedve, hogy csak álmodott. A borzadálynak vége, gondolta, s megkönnyebbülten visszazuhant az ágyra. Ám hirtelen egy hatalmas szellőkés nekivágta a szobája mellett álló vén tölgy göcsörtös gallyait az ablaknak, s Miriam ismét visszakerült nyomasztó érzéseinek gyászos hangulatába. Izmai oly merevek voltak, mint a Halál fagyos leheletétől megfagyott ujjak... A félelem legördítette arcán sós gyémántjait... Ekkor egy erős kéz megszorította bokáját, mire Miriam hangosan zihálva felriadt dermesztő álmának fojtogató légköréből, de nem az ágyában, hanem a ház egyik folyosóján találta magát.

Kezdett összeállni benne a kép. Úgy vélte, hogy félálomba merült kóborlása során elhagyta szobáját, s bár öntudatlanul, de megpillantotta az egyik páncélt, mely összerosódott gyermekkori félelmeivel, s a feltörő emlékei megalkottak egy másik Sötét Lovagot, mely nem a régi, egykor oly kedves figura volt. Lassan kezdett megnyugodni...

Azonban a békés megnyugvás, mint tudvalevő, nem egyéb, mint egy gyöngye homokvár a tomboló orkánnal szemben.

Hirtelen végleg elmosódtak a valóság és a képzelet mezsgyéi. Erős kezek szorítását érezte a lábán, lenézett, majd hangosan felsikoltott: bokája körül egy lovagi páncél erős vasmarka éktelenkedett. Ebben a pillanatban, most már ténylegesen, zihálva felébredt.

Az ágyában volt, hálóingjét átította a forró verejték. A lába sajgott. Felemelte hát a takarót, hogy megmasszírozza, ám ekkor tekintete a rémület jeges tengerébe fagyott!

A bokája körül ugyanis egy erős kéz vad szorításának kékes emlékei nyugodtak...

IV.

Thomas bordó meggyfa-pipával szájában üldögélt egy kényelmes fotelban, s elégedetten pőfékelte az illatos, bársonyos füstöt, miközben Alphonse De Lamartine költeményeit olvasgatta. Thomas rajongott az európai romantika művészetéért, a költészetért és festészetért egyaránt. A külvilág gyakran bélyegezte „javíthatatlan álmodozónak”, de erre csak mosolyogva vontta meg a vállát, s belekacagott az emberek szemébe.

A füst lassan terjengett a szobában, mint egy századok bilincseben szenvedő kísértet, s Ő képzeletben talán valamelyik ősi város büszke romjai között sétálgatott. Egy napon, úgy két-három hónappal korábban, Thomas megelégelte az emberek ostoba, kicsinyes viselkedését, gondolkodását, s elbújt egy barlangba, ahol türelmesen olvasgatott, miközben magába szívta a Természet varázslatos szépségeinek áhítatát. Csak néha szedett magának némi gyümölcsöt, s a források hús vizéből csillapította szomját.

Thomas maga sem tudta, hogy pontosan mit is keres ő a Byrne-villában, sőt, még arra sem emlékezett, hogy hol és mikor ismerkedett meg házigazdájával.

A pipa izzó parazsa lassan kialudt, s a férfi úgy döntött, hogy aludni tér. Az álom viszonylag hamar megérkezett, s mint a jótékony mákony, eltompította értelmét, hogy gondolatoktól forrongó koponyájában szabadon szárnyalhasson a Képzelet.

Talán éppen Byronnal társalgott a költő száműzetésének helyszínén, mikor is halk, csoszogó lépések zavarták meg álmát...

Thomas-t kimondhatatlanul idegesítette a furcsa zaj, azt hitte, hogy egyik barátja ólalkodik körülötte, hogy megijesztesse, aztán jókat kacaghasson rajta. Lélegzetét visszafojtva várt, majd úgy döntött, előbb kíván cselekedni, mint éjjeli látogatója. Felpattant, s ekkor elborzadva vette észre a súlyos függöny mellett álló rémet! A fáslikba csavart lomha testből kimondhatatlan bűz áradt, teste a tengerből kihalászott holtak testéhez hasonlított.

Thomas akaratát és testét gúzsba kötötte a félelem. A férfi térdre hullott, s remegő ajkairól lehulló szavaival az életéért könyörgött, de a múmiához hasonló lidérc csak állt szótlanul. Mikor már az iszony kötele szinte megfojtotta, a rém hirtelen izzó köddé változott, s belecsapódott Thomas-ba, aki úgy érezte, elhagyja testét az élet...

A szél ekkor egy fészekből elrabolt fiókat sodort az ablaknak, majd hatalmasat morajlott az ég, mire Thomas felriadt. De jajj! Nem ágyában volt, hanem egy haláltól bűzlő, elhagyatott helyen, s körülötte a bomlás bimbói ontották magukból az örök rettegés fojtogató szagát!

A férfi lelkében a felismerés súlya alatt elszakadt a remény aranyfonala, hisz' nyilvánvalóvá vált számára, hogy immár örök időkre az álom rabjává lett...

V.

Emily éppen szomját oltani igyekezett a konyha felé, hófehér hálóingjének suhogásában ott ragyogott az elmúlt éjszakák holdfényes varázslata. Átverekedte magát a félelem-aromában ázó folyosókon, s győzelmet aratott a sötétségtől való félelmei felett...

Emily szeretett verseket írni, leginkább a Természet szépségeit foglalta költeményeibe. Számtalan ódát írt már az évszakokhoz, a Holdhoz, a Naphoz és a csillagokhoz is. Azonban nem tartotta olyan kiválónak irományait, hogy a világ elé tárja őket, csupán néhány közeli barátja ismerte költői lelkének megnyilatkozásait.

Végre megérkezett a konyhába, s egy kancsóból vizet töltött poharába, mikor a konyhaajtó mögötti sötétségből rémisztő morgást vélt hallani! Emily szoborrá dermedve állt, szeme se rebhent, ereiben fagyos zselévé lett a vér. A morgás lassan abbamaradt. Emily azzal nyugtatta magát, hogy mindez csupán csak a képzelet buta játéka volt, semmi egyéb. Eszébe ötlött, hogy mennyi-mennyi gyermeteg históriát hallott már emberre támadó farkasokról, sőt, farkassá lett emberekről is, kik védtelen társaikra vadásznak a teliholdas éjszakákon...

Emily úgy gondolta, hogy az emberiségnek szüksége van a „szörnyekre”, hiszen sokkal könnyebb mesebeli lényekre kivetíteni az önmagunkból táplálkozó félelmet. Aztán sóhajtott egy nagyot, és kiitta a vizet, majd elégedetten indult volna vissza, hogy ismét alámerülhessen az álom tengerébe, mikor váratlanul és iszonyú robajjal becsapódott előtte az ajtó.

Ott állt előtte a fenevad! Ott állt a rém, kinek nemrég kételkedett a létezésében! Sűrű, ázott, fekete bunda borította a testét, sárga agyarai éles késekként sorakoztak hatalmas pofájában, s leheletében a legyilkolt teremtmények végső sóhajai keveredtek a mindent felemészítő éhség csillapíthatatlan tombolásával!

Emily lehunyta szemeit, és rettegve várta az elkerülhetetlen véget, hisz' a menekülés már lehetetlennek látszott számára. A szörnyeteg mozdulatlan volt, láthatóan megzavarta valami. Ekkor megjelent Miriam és Timothy, akik bágyadtan és izzasztó álmoktól elgyötörten léptek be a konyhába. Emily szólította őket, de észre sem vették őt. Megittak egy-egy pohár vizet, majd eltűntek a homályos folyosó felé. Ekkor a bestia fogai közé szorította Emily kezét, aki engedelmesen követte őt egy álmokon és valóságon túli világba, ahonnan már nincsen visszatérés...

Mikor a pirkadat fénye beragyogta a világot, már csupán Miriam és Timothy voltak a házban...

Különös módon úgy tűnt, hogy észre sem vették barátaik eltűnését! Sem Miriam, sem Timothy nem ejtett egyetlen szót sem a rettenetes éjszaka történéseiről.

Valóság volt egyáltalán ez az éjszaka? Egymás álmaiban barangolva, ketten, együttes erővel, végül győzelmet arattak a delejes Képzelet felett, s jutalmuk lett a könyörtelen Felejtés?

A válasz talán jeges rémálmaink mélyén szunnyad... De jól vigyázzon mindenki! Hisz' egy napon akár minket is magukkal ragadhatnak a megelevenedett álmok, s akik tegnap még barátaink voltak, holnap már a nevünket sem ismerik...

CSÁKY KÁROLY

Ipolydamásd szakrális emlékei

Kis falutörténet

A dél-honti település festői környezetben, az Ipoly folyó alsó szakaszának egyik szurdoka és a Fekete-hegy lejtője közt fekszik, a túlparti Helemba szomszédságában. Határának jelentős része a Nyugati-Börzsöny déli részéhez tartozik. Hajdan a királyok kedvenc vadászterülete volt az itteni erdőség, Damásd pedig várhelyként is funkcionált. Középkori várát többször is lerombolták és felépítették, mígnem a török alatt, a XVII. század közepén szinte teljesen elpusztult maga a település is.

A falu első írásos említését ugyan több forrás is (Wikipedi-lexikon; Dercsényi, 1958:431) 1262-re teszi, ám Györffy György szerint a *Damasa* név már **1138-ban** is felbukkant egy okiratban, melyben arról olvashatunk, hogy „*a dömösi prépost helembai halászáinak halászó helye az Ipolyban Damás(á)tól a Béla-patakig tartott*“. (1987:189) A török pusztítás után Privigye környéki szlovákokat telepítettek ide, s a falu a mai Ódamásd dűlőben épült újjá. Innen aztán 1804 táján költöztek át a lakók a régi-új Damásdra, azaz a mai község belterületére. Hosszú időn át föld- és érdőműveléssel, illetve bányászással és kőfaragással foglalkoztak.

Ipolydamásd régi templomairól

A Szobhoz közeli Damásdon, mely ma az ottani plébánia filiálisa, a jelenlegi, a XIX. század közepén emelt templom előtt is állt már Istennek valamiféle hajléka. A *Esztergomi Főegyházmegye* című kiadványban ennek kapcsán csak azt említik, hogy „*Ipolydamásdon a várban volt egy templom, de elpusztult*“. (2000:222) **150 éves az ipolydamásdi Rózsafűzér Királynéja Templom** címmel megjelentetett kis összefoglalóban egy kicsit többet mondanak a régmúltról: „*Az 1600-as évek végén íródott Canonica Visitatio szerint a damásdi romos templom a várban állt. A török idők után csak a XVIII. század utolsó harmadában épült meg egy új kőtemplom a Szob és Márianosztra felé vezető út keresztesződésénél.*“ Azt is közlik, hogy ennek a templomnak az építőanyagát használták fel a mai templom építésénél. (é.n., h.n.)

Korcsmáros László falutörténete szerint a kőtemplom Ódamásdon állt, s azt „*Pásztor János földjén megtalálta, majd teljesen kiásta a templom alapjait*“. Ugyancsak Korcsmáros László írja, hogy a jelenlegi templom egy ugyanott állt **zsindeles fatemplom** helyére épült. (Kézirat, 1995:147) A falu mai honlapján viszont az alábbiak olvashatók: „*Ipolydamásd középkori temploma – mely a várban volt – nincs meg. Nincs meg az a templom sem, mely 1779 után épült, de lebontották és köveiből építették fel*“ a mai templomot. (<http://ipolydamasd.hu/ipolydamasd>)

Találunk adatokat a damásdi templomról a *Magyarországi Műemléki Topográfia*ban is. Itt azt közlik, hogy „*Az 1697-es és az 1732-es canonica visitatio „diruta“-nak mondja a régi templomot, az utóbbi szerint „in castro Damasdiensis*“ állt. (Vagyis a lerombolt templom a várban állt. – Cs.K. megj.) *Az 1779-es canonica visitatio szerint Damas községnek nincs temploma.*

A helyi hagyomány régebbi, más helyen álló templomról is tud; valószínű, hogy ezt az 1779 után épült egyházat 1861-ben bontották le, amikor a mai, műérték nélküli új templom a falu közepén felépült“. (Dercsényi, 1958:431) A *Pest megye középkori templomai* című összefoglalóban, *Magyarország Régészeti Topográfiájára* hivatkozva írják, hogy a damásdi „*templom helyét nem ismerjük*“. A továbbiakban pedig arról olvashatunk, hogy „*Romos templomát az esztergomi érsekség 1697-es és 1732-es Canonica Visitatioja említi, az utóbbi szerint a várban állt. A kérdést csak régészeti kutatás dönthetné el*“. (Tari, 2000:76) A régészeti topográfiában megemlítik, hogy Ódamásd

a XIX. század elejéig részben a mai szobi határban állt. Nos, mindezek után egyet biztosra vehetünk: Damásdon volt már a középkorban is templom (s talán plébánia is), s épült itt Istennek hajléka a váron kívül, a mai előtt is.

A község mai temploma

A mai templom építéséről több forrásban is olvashatunk. Az *Esztergomi Főegyházmegye* című összefoglalóban például azt, hogy „**1861-ben építették fel az új templomot Rózsafüzér Királynője tiszteletére**“. (Hegedüs-Tóth, 2000:222) A *Műemléki Topográfia* ugyanezt a dátumot említi, amikor is lebontották az 1779 után épült egyházat, s felépült a „**mai, műérték nélküli új templom**“ a falu közepén“. (Dercsényi, 1958:431) A már említett helyi kiadványban olvassuk, hogy a mai, a **Luczenbacher család** által 1861-ben építtetett római katolikus templomhoz a XVIII. század utolsó harmadában emelt, a falutól északkeletre állt Isten házának köveit használták fel. S a megépült „**egyhajós templom mind a mai napig megőrizte neogótikus jellegét**“.

Részletesebben szól az építkezés körülményeiről *Korcsmáros László* helytörténész kéziratos munkájában. Hivatkozik **Pritzelt Márton** volt szobi plébános 1860. okt. 11-én *Scitovszky primáshoz* írt levelére, melyben tájékoztatta őt arról, hogy „*Ipolydamásd templomot szándékozik építeni*“. Az építkezés körülményeiről aztán **Andorszeghy Ferenc** ipolyszakállosi plébános, kerületi esperes számolt be részletesebben. A falu 1860. okt. 31-én meg is kapta a primási beleegyezést; **1862. május 20-án** pedig a plébános már azt jelentette, hogy a templom készen áll, sőt az oltár is elkészült. A belső berendezésekhez aztán a primás is hozzájárult anyagilag.

A kelet-nyugati tájolású templom főbejáratához egy lépcsősor vezet. A neogótikus stílusú főhomlokzat **kőkeretes kapuja** félköríves végződésű, felette kör alakú, díszes **ökörsemablakkal**. A főhomlokzat déli és nyugati oldalát enyhén kiugró falsáv keretezi. A köralakú ablak feletti homlokzatrész háromszögsúcsban végződik, illetve ebből emelkedik ki a keskeny, téglalap alakú torony, benne a két rézharanggal, oldalain a félkörívesen záródó hangvetőnyílásokkal, tetején a kereszttel ellátott, gúla alakú bádorgósisakkal. A torony alatti falsávok fogazott díszítésűek.

A templombejárat belső része fölött épült keskeny **karzat** nyugati fala félköríves bemélyedésű, mellvédje faburkolatú. A kis **harmónium** még az eredeti: **Éder Antal Gyula zongora- és harmóniumgyárában** készült Budapesten. A kórus alatt két szentnek a szobra látható. **Kis Szent Teréz** egy falra szerelt szobortartón áll, a szokásos ábrázolástól eltérően itt teljes fehérben: szerzetesi ruhában, palástban és fátyolban. Csak rekvizitumai egyeznek a más hasonló szobrokéival: két kezében a színes rózsákkal ékesített feszület, oldalán a rózsafüzér látható. **Szent Antal** is egy szobortartón áll barna szerzetesi ruhában. Bal kezében rózsafüzér s egy evangéliumos könyv, azon a fehér ruhás Kisjézus ül, jobb kezével Antal ajkát érintve. A szent jobbján liliom, s jobb kezével a Kisjézus lábát fogja.

A templom téglalap alakú **hajója dongaboltozatos**, két-két félkörívesen végződő ablakkal. A mennyezet közepén egy **Mária jelenését** ábrázoló freskót láthatunk. A kép azt a pillanatot örökíti meg, amikor a Szűzanya megjelent **Labouré Szent Katalinnak** (1806-1876) a templomban. A főoltáron három nagy égő gyertya s a Szűzanya látható fényárban. Fehér ruhában kék palástban áll egy ugyanolyan földgolyón. Előtte térdel a Vincés-nővér, Katalin fekete ruhában, fehér vállpalástban. A templomot egyébként **Bozóki András** festette ki 1968-ban. A hajó ablakait **Róth Miksa** (1873-1961) híres üvegfestő munkái díszítik. A déli fal ablaküvegén **Szent Imre** és **Szent Margit** látható; a két ablak közti falon pedig egy nagyméretű olajkép függ, amely **Jézust a mennyben** ábrázolja. Az északi fal ablakait **Szent István** és **Szent Erzsébet** képe ékesíti. Ezen a falon egy **Mária-kép** is helyet kapott. Van a templomban **Szeplőtelen Szűznek** is képe. Mária ezen egy kék földgolyón áll, lába a holdsarlón és a szájában piros almát tartó kígyón. Mária kezében fehér liliom, rajta fehér ruha és kék palást, felette fehér galamb, körülötte angyalok. A falakon továbbá kereszttel díszített kis fakeretekben láthatók még a stációk képnyomatai is. A kettős **diadalív** déli oldalán áll a **Jézus Szíve-mellékoltár**. Az oltár tabernákulum felett látható tulajdonképpen a nagyméretű Jézus Szíve-szobor. Lent két oldalt egy-egy réz gyertyatartót, illetve egy kék és egy rózsaszín ruhás térdeplő angyalt helyeztek el. A mellékoltárral szemben, a diadalív északi oldalánál a **Szent József-szobor** látható a jól ismert megjelenítésben. Ugyanitt van a márványból készült, csúcsíves rézfedéllel ellátott

keresztelőkút. A belső diadalíven a „*Vigyázz reánk édesanyánk*“ felirat olvasható. A **szentély** keleti fala félköríves bemélyedésű, (kintről sokszögzáródású) kékre festve, a mezőben egy nagyobb fakereszttel. 1985-ig itt állt a főoltár a **Rózsafűzér Királynője-szoborral**. A főoltárról a *Műemléki Topográfiában* is olvashatunk, mégpedig az alábbiakat: „*Az 1860 körüli egyszerű főoltáron három pár, **eklektikus, reneszánsz stílusú, fából faragott gyartyatartó***“ állt. (Dercsényi, 1985:421) Hogy ezek miért kerültek ki innen, nem tudjuk. A szentélyben ma egy intarziás díszítésű Oltáriszentség-szekrény, egy misézőasztal s egy ambó látható. Ezek közelében, a déli fal mellett áll egy magas fa oszlopon a **Lourdes-i Szűzanya-szobor**, Mária feje körül csillagos glóriával.

Külön említést érdemelnek a **sekrestye bútordarabjai** és egyéb szakrális tárgyai. A műemléknyilvántartó is jegyzi a **Feltámadt Krisztust** ábrázoló szobrot, amely fából faragott, „*lendületes, vidékies, rokokó*“ munka, még a régebbi templomból kerülhetett ide. Jézuson fehér lepel, kék ágyéktakaró van, kezében kék s arany színezésű zászlót tart. Van a sekrestyében egy XVIII. századi díszes szárvégű **fa feszület** és egy ugyancsak fából készült **körmeneti kereszt** is.

A település szakrális kismelékei

Ipolydamásd csaknem valamennyi polgára évszázadokon át hitéhez ragaszkodó, szakrális helyeit tiszteletben tartó római katolikus volt. Ezért építette fel a történelem során a helység lakossága többször is Isten házáat, s ragaszkodott szakrális kismelékeihez is. Emelt kereszteteket, épített kápolnákat, állított szobrot, akasztott szentképet a határbeli fákra stb. S amikor a falu népe egyik helyről a másikra költözött, visszajárt a régi emlékekhez, avagy vitte magával azokat is.

Keresztek, feszületek

Ipolydamásd korpuszos feszületei ma a község belterületén találhatóak. Kőből, illetve vasból készültek, de a régebbiek közt volt fakereszt is. A századok során egy-kettő mára már eltűnt, de áll még a régebbeikből is néhány, melyet magukkal hoztak előző falujukból. S állítottak feszületet hosszú évtizedek múltán új helyükön is.

Korcsmáros László tesz említést kéziratosa munkájában az **Ódamásdi temető fakeresztjéről**, melyen egy **pléh Krisztus** volt. A kereszt fája később tönkrement, a korpuszt pedig egy **élő fára** tették. Ezt még maga a kutató is látta 1952-ben, amikor gyalog járt Márianosztrára a faluból. (1995: 148) **Ódamásd** egyébként a Szobról Márianosztra felé vezető útnál, a most is meglévő **Mária-kút** előtt, a Damásdi-patak völgyében települt.

Ugyancsak Korcsmáros László munkájában olvashatunk arról a **két kőkereszt**ről, melyet az öreg faluból hoztak be a damásdiak új helyükre. Az egyik a Szob felé vezető vezető főút és a Nosztra irányába haladó mezei út kereszteződésébe, a jelenlegi **bányászkereszt** helyére került. Ez eredetileg az **ódamásdi temetőben** állhatott, ma pedig az ipolydamásdi **Újabb temető központi keresztjé**. (Előtte a mostani öregtemetőben lehetett.) Ez homokkőből készült, egy magas, téglalap alakú, kiszélesedő főben végződő oszlopon áll. Maga a kereszt INRI-feliratos, díszes, legömbölyített szárvégű, rajta az ugyancsak homokkő korpuszal. Krisztus testén ágyéktakaró, előre fordított fején töviskorona; a kezek vízszintesen, lábfejei egymásra helyezve vannak a keresztoszárra szegezve. A kereszt oszlopán ez a dedikáció olvasható: „*Ex voto/ GEORGIUS/ GERMANI/ curavit/ 1787/ transuat/ 1806*“. Vagyis: a keresztet 1787-ben állíttatta hálából Germán György, s áthelyezték 1806-ban.

A **Templom előtti kereszt** ugyanebből a korból való, s ezt is Germán György állíttatta. Szintén homokkőből készült, magas oszlopa egy alacsonyabb talapzaton áll; ennek azonban nincs oszlopfeje. A korpusz alakja és elhelyezése hasonló az előbbiéhez. A dedikáció így szól: „*GEORGIUS/ GERMANI/ Curavit/ 1785*“. A feszületről a műemléktopográfiában ezt írják: „*A templom előtt áll. Kő. Bevésett évszáma: 1785. Felirata csonka*“. (Dercsényi, 1958:432)

A Szob felé vezető főút bal oldalán áll a már említett **Bányászkereszt**. Kőtalapzatra helyezett kétrészes oszlopa homokkőből készült, rajta ez a dedikáció olvasható: „*1908/ Isten dicsőségére/ emelték/*

a kőbányai munkások“. Maga a kereszt vasból készült. Tövénél a Szűzanya s a keresztet őrző két katona szobra látható, ugyancsak vasból. Az öntöttvas kereszt szárvégei díszítettek, Krisztus arccal az ég felé néz, teste mögül sugárcsóva árad szét.

A Nepomuki Szent János-szobor

Ipolydamásd egyetlen szabadtéri szobráról a műemléktopográfia nem tesz említést. A helyi porspektusban ezt írják róla: „Érdemes megtekinteni a templomtól Szob felé haladva, a régi temetőnél álló **Nepomuki Szent János** szintén homokkőből készült szobrát, melyet 1806-ban emeltek a helyi hívők. A szobor talapzatra van helyezve, melyen a Tízparancsolat domborműve látható“. A betonlépcsőre helyezett talapzat három részből áll: az alsó négyzetalak oszlopfőben végződik, rajta a széleken levélmintákkal díszített, váza alakú középső szakasszal. Ennek tetején kiszélesedő oszlopfőn áll a szobor alatti felső rész. János reverendában, fehér karingben, vállán paláttal, fején birétummal áll előttünk. Testtartása egyenes, haja hosszú, szakála rövid. A kezében tartott korpuszos kőfeszületre néz. A szürkés színű kőszobrot Micsei László restaurálta. A szakrális kisemlék eredetileg az önkormányzat épülete mellett állt. Egy-két évtizede János napján a kivek még kijártak a szoborhoz papjukkal együtt, s Nepomuki Szent János-énekeket énekeltek. (Magyar Károlyné, 1942)

Kápolnák

A községben valamikor Szent Orbánnak is nagy tisztelete volt. A műemléknyilvántartóban olvassuk, hogy „a falu felett, a dombok között állt 1944-ig“ a **Szent Orbán-kápolna**. (Dercsényi, 1958:432) Alakjáról, formájáról nem tesznek említést. Korcsmáros László írja még falutörténetében, hogy „**Orbán-kép** volt benne“, s „búzaszentelőkor ide ment a körmenet“. (1995:147)

A **Schichnik-kápolnáról** szintén Korcsmáros László tesz említést. Sajnos, csak néhány soros a leírás. Annyit tudunk meg róla, hogy 1984-ben még állt a Márianosztra felé vezető **Mélyút** oldalán. Azt is megörökítette a kutató, hogy ettől valamivel távolabb állt egy **képes fa**, de az már régebben kiszáradt. A közeli domb tetején pedig, a Feketéék földjénél állott a **Vida- vagy Sutka-kápolna**, amelyet azonban „kiszántottak“. (1995:148)

A Mária-kút és a kút melletti képes fa

A hajdani Ódamásdtól nem messzire, a Márianosztrára vezető út mellett találjuk a **Malomvölgyi forrásként** is ismert **Mária-kutat**. Az 1900-as évek elején alakították ki a helyet a nosztrai, a szobi és a damásdi bányászok. 1901-től a Nosztrára induló zarándokoknak is egyik pihenő és imádkozóhelye volt ez. 1927-ben Juhász Ferenc bányász a kút alatti völgyben csodás módomban megmenekült egy villámcsapástól. Ezt Mária közbenjárásának vélte, ezért a kút mellett egy tölgyfán Mária-képet helyezett el. Később a kőbánya tulajdonosa és fia a kút felett elvezető Malomvölgyi sikló egyik csilláján utazott a völgybe, de a drótkötél hirtelen elszakadt. A mélybe zuhantak, ám nem történt különösebb bajuk. Ezért ezt követően a kútnál térdenállva imádkoztak Máriához, s hálát adtak megmenekülésükért. 1940-ben **Mindszenty hercegprímás** is járt a kútnál: megszentelte annak vizét, a búcsúsokat pedig megáldotta. 1930-ban a kút két szélét nagyméretű kockakövekkel rakták ki, hátsó részét pedig ívesre alakították. Később a kút betemetődött, de a három falu lakossága 2007-ben újra rendbe tette azt. Ma szívesen visznek innen vizet a környékeliek, s hisznek annak gyógyító erejében is. Magukénak tartják e helyet természetesen az ipolydamásdiak is, bár a kataszter, ahol a kegyhely található, Nosztrához tartozik. A közeli régi **képes fa** mára ugyan kiszáradt, de egy másikon ismét elhelyezték a hívek Mária képét egy képszekrényben.

Sírjelek, háborús emlékmű

A damásdi temetőben is látható néhány szép sírjel, régebbi és újabb egyaránt. Vannak itt még

fedeles *fakeresztek*, háromkaréjos szárvégű díszes kovácsolt *vaskeresztek*, de láthatók *kő- és márványkeresztek* is természetesen. A több helyen is tapasztalt szokás, hogy esetenként a háborúban elesett családtagnak is állítanak sírjelet, itt is megfigyelhető. Az egyik legömbölyített szárvégű kőkereszten a katonakép alatt ez a felirat olvasható: „Emlékére/ Gyatyel Pálnak/ ki 1915. máj. 22-én/ 29 éves korában/ Galíciában hősi halált halt/ Vitéz harcos Isten véled/ Békés legyen nyugóhelyed/ Csináltatta hű neje és kis árvái“.

A Szob felé vezető fűút jobb oldalán áll a *világháborús emlékmű*. Egy nagyobb mészkőtömbön látható az égő gyertyaalakzat, mellette a virággal díszített kölap, ezzel a szöveggel: „A két /világháború /Ipolydamásdi /áldozatainak /emlékére /1997“.

Irodalom

- Dercsényi Dezső, szerk.
1958 Magyarország Műemléki Topográfiaja V. Pest megye műemlékei I. Budapest
- Györffy György
1987 Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza III. Budapest
- Hegedűs András – Tóth Krisztina
2000 Esztergomi Főegyházmegye II. L-Z. Esztergom
- Koczó József
2008 1848/49 – 160 esztendő távlatából. Szobi Hírnök, XVIII. évf. 10. sz. 10. p.
- Korcsmáros László
1995 Ipolydamásd története 1262 – 1990. Kézirat
- Tari Edit
2000 Pest megye középkori templomai. Studia Comitatus 27. Szentendre
- Torma István, szerk.
Pest Megye Régészeti Topográfiaja 9/1. A Szobi és a Váci járás. 2 köt. 150 éves az ipolydamásdi Rózsafüzér Királynéja Templom. é.n., h.n.
- (–) Ipolydamásd. <http://wikipedia.org>
- (–) Ipolydamásd község történetéből. <http://ipolydamasd.hu/ipolydamasd>
- (–) Duna-Ipoly Zöldút. Mária-kút. Információs tábla a szakrális emléknél

A Szentély a diadalívvel (Csáky Károly felvétele)

A 150 éves ipolydamásdi Rózsafűzér Királynője templom (archív felvétel)

A szentély és a sekrestye (Csáky Károly felvétele)

Az ablakok, a stációképek és egy olajkép (Csáky Károly felvétele)

Jézus Szíve szobra a mellékoltáron(Csáky Károly felvétele)

Régi bútordarab a sekrestyében (Csáky Károly felvétele)

A Mária-kút (Csáky Károly felvétele)

Képes fa a Mária-kútnál (Csáky Károly felvétele)

Nepomuki Szent János szobor (Csáky Károly felvétele)

A templomkerti kereszt (Csáky károly felvétele)

A temetőkereszt korpusza (Csáky Károly felvétele)

Vaskereszt a faluból kivezető főút bal oldalán, Szob felé (Csáky Károly

felvétele)

Egy háborúban elesett katona emlékkeresztje (Csáky Károly felvétele)

Fedeles fakereszt az öregtemetőben (Csáky Károly felvétele)

Régi sírjel a temetőben (Csáky Károly felvétele)

PÁLYÁZAT

“Muzsikál az erdő”

Képzőművészeti pályázat

A **Muzsikál az Erdő Alapítvány** képzőművészeti pályázatot hirdet elsősorban festőművészek számára a **Muzsikál az Erdő – Mátrai Művészeti Napok** rendezvénysorozatának 2013 évi 10. évfordulója alkalmából.

Minden olyan magyarországi vagy határon túl élő magyar alkotó pályázatát várjuk, akinek az alkotásai összhangban vannak a rendezvénysorozat szellemiségével.

A Muzsikál az erdő alap gondolata a fenntarthatóság megvalósításának hitéből táplálkozik. Fenntartható emberi lét csak a természettel harmóniában képzelhető el. A fenntarthatóság csak úgy valósulhat meg, ha életünk négy legfontosabb dimenzióját – társadalom, gazdaság, környezet, művészetek – összehangoljuk, harmonizáljuk. Ez a jövő útja, ez a Muzsikál az Erdő jövőképe.

A *Muzsikál az Erdő- Mátrai Művészeti Napok* rendezvénysorozat **fő céljai** a környezettudatos életmód népszerűsítése, a fenntarthatóságra nevelés az erdő, a művészetek és a zene segítségével. A művészetek, a komolyzene, a kultúra támogatása, az egészséges életmód népszerűsítése, a helyi, természeti, kulturális értékek, az erdő védelme. Helyi közösségépítés a helyi közösségek összefogásával, az erdő és a zene összefonódásával.

A rendezvénysorozat 9 napos, minden nap más-más település köré szerveződik a rendezvény, ahol a céloknak megfelelő programok kapcsolódnak egymáshoz. Kivisszük az embereket az erdőbe.

„Az erdő nemcsak egy fontos megújuló nyersanyag és energiaforrás, hanem egy csodálatos életközösség, mely testi-lelki feltöltődésünk igaz forrása.”

Olyan - kiállításra kész - képzőművészeti alkotásokat várunk, amelyekben - a művészet eszközeivel kifejezve - tetten érhetőek, kézzel foghatóvá válnak a fenti gondolatok.

A képzőművészeti alkotások technikája, mérete szabadon választott.

A művek beadási határideje: 2013. május 15.

Cím: Muzsikál az erdő Alapítvány 3060 Pásztó, Tari u. 7.

Zsűri: Az alkotásokat neves képzőművészekből álló szakmai zsűri bírálja el.

Díjazás: Az arra érdemes alkotásokból a 10. jubileumi Muzsikál az Erdő rendezvénysorozatán kiállítást szervezünk.

I.hely: 100 000 HUF

II.– III. hely: értékes tárgyjutalmak

A helyezettnek a Muzsikál az Erdő rendezvénysorozat helyszínein a későbbiekben egyéni kiállítási lehetőséget is biztosítunk.

Bővebben: www.muzsikalazerdo.hu

Érdeklődni: Kontra Marika Szvita szvitaster@gmail.com vagy +36 20 / 918 50 70

Szabó Lajos muzsikal@gmail.com

Szabó Lajos
erdőmérnök,
az alapítvány elnöke

„Szülőhazám, szép Palócföld” képzőművészeti, irodalmi -korhatár-nélküli pályázat

A Tar Lőrinc Baráti Kör Közhasznú Egyesület (TKBK) és a Tar Lőrinc Tehetséggondozó Műhely, a PALÓC VILÁGTALÁLKOZÓ esemény alkalmából, hagyományteremtő szándékkal, képzőművészeti és irodalmi pályázatot ír ki (korhatár nélkül) „Szülőhazám, szép Palócföld” címmel.

A pályázat célja: értékeink megmutatása, rejtett értékeink felfedezése, ezáltal a „jó palócok önbizalmának, identitásának erősítése. A szülőföld, a közelebbi és távolabbi haza megbecsülése, szeretete nem kötelesség, hanem belső indíttatás. Hazánk és szűkebb szülőföldünk értékeit, hagyományait nemzedékről nemzedékre hagyományozva tudjuk átörökíteni a jövő számára. Ebből a megfontolásból, és a közelgő Palóc Világtalálkozó eseményére való tekintettel, igaz palóc szeretettel várjuk korhatár nélkül a pályaműveket az alábbiak szerint:

A pályázat feltételei:

- a pályamű felajánlása a Palóc Világtalálkozó és a közeljövőben, Tar községben létrehozandó Palócföldi Hagyatékot bemutató állandó kiállítás számára
- Képzőművészeti alkotások: festmények (olaj, tempera, gouache, akril stb. technikákkal készített alkotások), grafikák (sokszorosított vagy egyedi grafika, ide értve a számítógépes alapú képzőművészeti technikák), szobrok, kisplasztikák és fotók esetében méretbeli megkötés nincs. Egy pályázó maximum három pályaművel pályázhat.
- Irodalmi alkotások esetében:

- versek terjedelme: max. 10 versszak és/vagy 1500 karakter

A versek Palócföldről, vagy a saját palóc településről szóljanak, mutassa be, fejezze ki a pályázót a szülőföldjéhez fűződő érzelmeket. Versének formáját minden pályázó maga választja meg, de a zsűri a versek elbírálásánál figyelni fog arra, mennyire jól, tömören és találékonyan kezeli a szerző az általa választott formát, ismeri és betartja-e annak szabályait. A pályázatra 8 sornál rövidebb verset is elfogadunk, amennyiben a pályázó művét szabályos disztichonban írja, és a pályamű tartalma megfelel az epigramma műfaji követelményeinek. Ebben az esetben elfogadunk 2, 4 vagy 6 sorból álló verseket is.

- prózai alkotásoknál: elektronikus formában, A/4 oldal, 12 betűméret, Times New Roman betűtípus
Célunk, hogy a pályázók

- Palócföld és/vagy lakóhelyük múltjáról, jelenéről, jövőjéről szóló értékes gondolatokat fogalmazzon meg
- érdekes, településükhöz kötődő tevékenységekről
- értékes természeti és épített környezetről
- a település szakrális emlékeiről (templom, temető, keresztek, kálvária, szobrok, stb)
- a pályázó vagy nagyszülei szülőfalujának szokásairól, hagyományairól számoljon be
- meghatározó személyiségekről kutassanak és mutassák be azt a többi palóc ember számára.

Értékelés:

A beküldött pályaművek előzetes zsűrizés elé kerülnek. Az előzetes bírálaton sikerrel átesett művek versenyben maradnak a díjakért, esetleg egy antológiában való megjelenésért. A határidő lejártá előtt a bíráló bizottság tagjainak joguk van kapcsolatba lépni az ígértes pályaművek szerzőivel, és javaslatot tenni az esetleges kisebb-nagyobb hibák javítására.

A pályaműveket kizárólag elektronikus formában a következő e-mail címen fogadjuk:

palocvilagtalalkozopalyazat@gmail.com

Kérjük, hogy a pályázók a tárgy mezőbe írják be: „Szülőhazám, szép Palócföld”

Az e-mailben mindenképpen szerepeljen:

- a kategória megjelölése

- a pályamű neve
- a pályázó neve
- életkora
- lakcíme
- gyermekeknél a felkészítő/segítő pedagógus vagy szülő neve és e-mail címe, telefonszáma
- a pályázó/felkészítő telefonszáma, elérhetősége
- a megjelenéshez, megjelentetéshez/kiállításához való hozzájárulás
- a pályamű felajánlása a Palóc Világtalálkozó és a leendő Palócföldi Hagyatékot bemutató állandó kiállítás számára

Beküldési- és beadási határidő: 2013. június 1.

Eredményhirdetés és díjátadás: a Palóc Világtalálkozó ünnepélyes díjkiosztó ünnepségén lesz.

Díjazás: művészeti és életkori kategóriánként 3-3 alkotást díjazunk. A győztes alkotásokat megjelentetjük, szerzőik között értékes tárgyjutalmakat osztunk ki. Nevezési díj nincs, pályázati elvárás a pályaművek felajánlása a Palóc Világtalálkozó és a leendő Palócföldi Hagyatékot bemutató állandó kiállítás számára/ az antológiában való megjelenéshez való hozzájárulás.

Az alkotások beküldésével a pályázók, kiskorú gyermek esetén szülei, ill. a felkészítő tanár beleegyezésüket adják abba, hogy a beküldött pályamunkát a TKBK mind elektronikus, mind nyomtatott formában közzétegye. A pályázó mindenféle honoráriumról lemond.

A TLBK és a Tar Lőrinc Tehetséggondozó Műhely fenntartja a jogot a megjelenésre szánt pályamunkák szerkesztésére.

Az alkotásokat neves képzőművészekből és irodalmárokból álló zsűri bírálja el.

Beküldés:

Tar Lőrinc Baráti Kör Közhasznú Egyesület, 3073.Tar, Ágasvár út 11.

Beküldési határidő: 2013. 06. 01.éjféli

Kiállítás és eredményhirdetés a Palóc Világtalálkozón 2013. augusztus 3-án, szombaton de. 11.00 órakor Tar község, Kodály Zoltán Általános Iskolában.

További információ: Berze Marianna +36 30 / 698 77 03 vagy tarlorincegyesulet@gmail.com

<http://palocvilagtalalkozo.hupont.hu/>

PROGRAMAJÁNLÓ

Tizenegyedszer is szárnyat bont a Pegasus

Szurdokpüspökiben az Anna-ligeti Ifjúsági táborban

május utolsó hétfőjén, azaz

2013 május 24-25-26-én

**Kortárs írók, költők és irodalomkedvelők
találkozója**

Várunk szeretettel!

Kontra Mária Szvita

06 20 918 50 70

szvitaster@gmail.com

Csapó Lajos

06 20 806 04 09

csapolajos@gmail.com

FELHÍVÁS

TISZTELT VOLT IPOLYSÁGI GIMNAZISTA!

Az Ipolysági Magyar Tanítási Nyelvű Gimnázium 2013 őszén ünnepli fennállásának 100. évfordulóját, amelyre rendezvényekkel, iskolatörténeti kiállítással és emlékkönyv megjelentetésével is készül.

Az intézmény kéri volt diákjait és tanárait, azok hozzátartozóit, hogy – legalább a kiállítás idejére – bocsássák rendelkezésre az iskolával kapcsolatos tárgyi és képi emlékeket, kéziratban maradt vagy megjelentetett visszaemlékezéseket. Ezek akár már most is leadhatók az iskola titkárságán, vagy postázhatók az Ipolysági Magyar Tanítási Nyelvű Gimnázium címére: Gimnázium s VJM, Mláde•nícka 22, 936 01 Šahy (Ipolyság). A dokumentumok, képek, visszaemlékezések fénymásolatát elküldhetik a centenarium2013@gmail.com e-mail címre is. A kölcsönzést, adományozást illetően a jelzett e-mail címen, a 036/7411008-as vezetékes vagy a 0910/926165-ös mobiltelefonszámon (külföldről: 00421/36/7411008 vagy 00421/910926165) egyeztethet a gimnáziummal.

Kérjük, jelezze, miként tudná segíteni a centenáriumi ünnepségek előkészületeit! Az előkészületekről gimnáziumunk honlapján (www.gimi.saag.sk) és Facebook-profilján (Gimnázium Ipolyság) is folyamatosan tájékoztatunk.

Mivel anyagi lehetőségeink korlátozottak, várjuk szíves hozzájárulását a méltóságteljes ünnepléshez és a jubileumi évkönyv kiadásához.

A felajánlásokat a 7708765/5200-as bankszámlára (OTP Banka Slovensko) küldhetik, külföldről történő utalás esetén: 7708765/5200, IBAN: SK85 5200 0000 0000 0770 8765, BIC/SWIFT: OTPV SKBX

Tisztelettel köszönünk minden segítséget!

Ipolysági Magyar Tanítási Nyelvű Gimnázium

KÖNYVAJÁNLÓ

Végh József: Nepomuki Szent János tisztelete Nyugat-Nógrádban

Nepomuki Szent János a folyók, hidak, hajósok, vízimolnárok, halászok védőszentje. A gyónási titok mártírjaként tartják számon; 1340-ben született Csehországban. Pap lett, majd a prágai udvarban kanonok, IV. Vencel király feleségének gyóntatója. A legenda szerint egy ízben a király rá akarta venni felesége gyónásának elárulására, mivel azonban semmi módon nem ért célt, 1383-ban a Moldvába ölette.

Nyugat-Nógrádnak számos településén áll, vagy állt egykoron a szobra: Alsópetény, Balassagyarmat, Berkenye, Drégelypalánk, Érsekvadkert, Hont, Keszeg, Nagyoroszi, Nézsa, Nógrád, Nógrádsáp, Nőtincs, Patak, Romhány, Szátok, Szendehely, Tereske és Tolmács. Van, hová kettő is jutott belőle. A szeretet és a figyelem megnyilvánulásaként a szobor több helyütt megújulva hirdeti a hagyomány máig élő erejét. Mindenütt a féltve őrzött látnivalók között tartják számon. Patakon és Nőtincsen és Nógrádsápon kápolnát is emeltek tiszteletére, Szátokon, Balassagyarmaton, Nógrádban és Rétságon egy-egy szép festménnyel büszkélkedik az ősi templom. Érsekvadkertben egy aprócska társtelepülés: János-puszta mesél a múlttól. Az egykori pusztán már csak a temető nyomai láthatók. Olyan települések is vannak, hol a letűnt rendszer során nem jutott elegendő megtartó figyelem a hagyománynak. A fennálló szobor elpusztult, így mára csupán az emlékezet éltei Nepomuki Szent János tiszteletét. Közülük Nagyoroszi épp e munka készült idején újtotta fel a szobrot. Ugyanakkor e településeken is fontosnak tarthatjuk, hogy a nemzeti hagyományaink számára is oly fontos szent emlékezete továbbra is fennmaradjon. Ehhez nyújt némi segítséget Végh József legújabb kötete.

VÉGH JÓZSEF

**Nepomuki Szent János tisztelete
Nyugat-Nógrádban**

BESZÁMOLÓ

Spangár-díj 2013

49 éve, 1964-ben úgy gondolta az akkori Írószövetség több tagja, hogy kellene egy nap, amikor a költészet kerül a figyelem középpontjába. A döntés megszületett, és nehéz sorsú nagy költőnk József Attila születésnapját, április 11-ét jelölték ki a vers magyar napjának. Az ünnep a majd fél évszázad alatt nemhogy nem halványult, hanem egyre gazdagodott. Országsszerte szerveződnek alkalmak az alkotó irodalom jegyében.

Rétságon is így van ez, de más “mozgalmakhoz” is köthető az emlékezés. A könyvtárba lépve nem csak egy tárló fogadja a nézelődőt témába vágó kiemelésekkel, hanem - mintegy mottóként - az olvasóterem végében álló Spangár plakett felnagyított mása alatt sorakozva az elmúlt évek antológiái, és kiadványai. Mert hogy városunkban Spangár András nevéhez is kötődik a költészet napja.

Mint korábbi cikkeinkben is megírtuk 11 esztendeje a helyi irodalombarátok alapítottak egy kört, amely pályázatot hirdetett általuk alapított díjra. Idén éppen 10. alkalommal került meghirdetésre, értékelésre a díj, és készült el a kiválasztott művekből az antológia.

Az ünnepség a már kialakult forgatókönyv szerint zajlott. Varga Nándorné könyvtárvezető köszöntő szavai után Havasréti Pál tekerőn muzsikálva tette ünnepélyessé az alkalmat. Majd Végh József, az intézmény igazgatója - maga is a Spangár Kör alapítója - ismertette az egy évtizedes történetet, és szöveg a jelen pályázatra küldött alkotásokról. Mint mondotta, 163 írást küldtek be írók, költők. A beérkező művek egyre színvonalasabbak, így a szakértő zsűri nem volt könnyű helyzetben. A 124 oldalas könyvbe végül 35 alkotás került beválogatásra. Ez a nap a kötet bemutatója is.

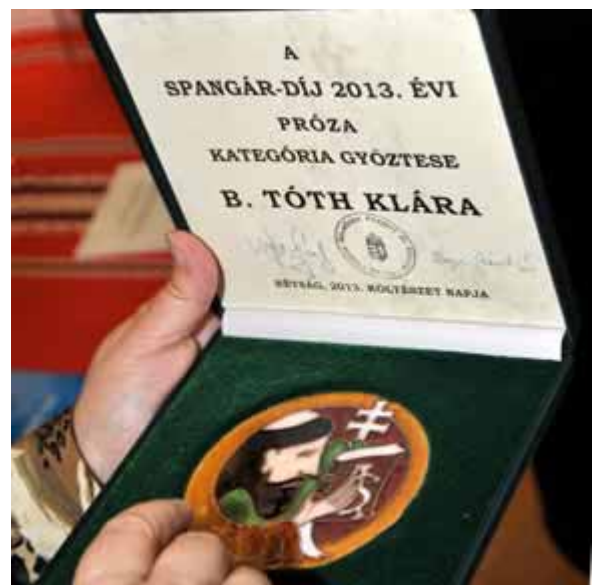
Eddig 18-an kapták meg azt a tüzzománc plakettet az elismerő oklevéllel, amelyet Dovák B József tervezett és készített kifejezetten erre a célra. Idén is két kategóriában került átadásra a díj, ezzel 20-ra emelkedett azok száma, akik büszkélkedhetnek az egyre nagyobb hírnevet szerző elismeréssel. Próza kategóriában B. Tóth Klárának ítélte a zsűri, vers kategóriában pedig Pongrácz Ágnes jutalmazták. A díjakat Krasznai (Karaffa) Gyula, a kör vezetője adta át, rövid bevezető után. Mondanivalója lényege, hogy egyre nagyobb szükség van a literatúra művelőinek helyi közösségeire. Elmondta továbbá, hogy a beküldött művekkel és a szerzőkkel való kapcsolatok tovább élnek, hiszen a Börzsönyi Helikon című havi folyóiratban is találkozunk majd több írással, alkotóval, akiket e pályázat alkalmával ismert meg a helyi közönség.

Ahogy már említettem, ez az alkalom az antológia bemutatása is egyben. Ezt többféleképpen is szó szerint kell érteni. Nem csak azért, mert a napokban a nyomdából megérkezett köteteket már kézbe vehette az érdeklődő, hanem a művekből élő felolvasással hallhattunk illusztrációkat Kelemen Ágnes, Majer Szilvia, Pekáryné Mindszenti Csilla, Szájbely Zsolt, Takács Pamela, Tóth Fanni, Varga Nándorné és Majnik László előadásában.

A szerzők az esemény végén átvették saját példányaikat, és a nagyközönség is megvásárolhatta azt a könyvtárban. Ezt az érdeklődők később is megtehetik, a kötet ára mindössze 1500 Ft. Ahogy az lenni szokott, ilyenkor kötetlen formában folytatódott az író-olvasó találkozó. Képeink a rendezvény pillanatait elevenítik fel.

Képek és szöveg: Girasek Károly

**Üzenetek,
vallomások, strófák**
A rétségi Spangár András Irodalmi Kör
antológiája

Képek az ünnepségről (Havasréti Pál tekerőzik, Végh József beszédet tart, a díjazottak Karaffa Gyulával, és az előadók a közönségben.)

E havi számunk szerzői:

Börzsönyi Erika (Pásztó) Budapest író, költő
Csáky Károly mkl. (Kelenye, 1950) Ipolyság,
helytörténész, költő, tanár, néprajzkutató
Dobrosi Andrea(Budapest, 1970) Budapest, költő,
szerkesztő
Elbert Anita ( ) Veszprém, tanár, író, költő
Farmosi László (Budapest, 1955) Budapest, költő
Girasek Károly (Kiskunfélegyháza, 1949) Rétság,
fotós, számítógépes szakember, lapunk webmestere
Handó Péter(Salgótarján, 1961) Sóshartyán, író, költő
Horváth Ödön (Budapest, 1938) Kismaros, költő
Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945 - Kisvác, 2007)
református lelkész, költő
Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas
köztisztviselő, költő
Kiss-Simon Miklós ( ) Baglyasalja, író, költő
dr. Koczó József (Perőcsény, 1950) Vámosmikola,
helytörténész, ny. iskolaigazgató
Kovács T. István (Füzesgyarmat, 1935) Vác, újságíró,
író
Kő-Szabó Imre (Orosháza, 1936) Vác, író
Pongrácz Ágnes (Balassagyarmat, 1968) Szanda,
tanár, költő
Pribojszky Mátyás (Okány, 1931) Tata, író
B. Tóth Klára (Budapest, 1955) Budapest, költő,
restaurátor
H. Turi Klára (Győr, 1939) Tata, író, költő
Szajbely Zsolt (Balassagyarmat, 1987) Rétság, költő,
író, előadó
Székács László (Budapest, 1946) Budapest,
Vasi Ferenc Zoltán (Tata, 1966) Tata, költő
Végh Tamás (Gödöllő, 1960) Isaszeg, költő, nyomdász

Impresszum:

Alapító-szerkesztő:

Karaffa Gyula

Helytörténet:

Végh József mkl.

Képzőművészet:

Konczili Éva

Szerkesztőség címe:

2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19

Telefon:

+3630-383-5385

+3630-531-4698

Email cím:

karaffagy@gmail.com

borzsonyihelikon@gmail.hu

hgev@freemail.hu

Weblapok:

www.karaffamese.freewb.hu

www.karaffagy.freewb.hu

www.karaffaboros.freewb.hu

www.retsag.net

**Terjesztés: kizárólag ingyenesen
letölthető PDF formátumban.**

**Internetes lapunkra is vonatkoznak a
szerzői jog védelmének szabályai,
ezért a Börzsönyi Helikonban
megjelent bármilyen anyag más
felületen, lapban való
felhasználásához az érintett Szerző
előzetes engedélye szükséges!**

**A Börzsönyi Helikon 2012. március
27.-től tagja az Ipoly Eurorégió
Határon ÁtnyúlóEgyüttműködés
egyesületének.**

B. Tóth Klára: Emlékspirál